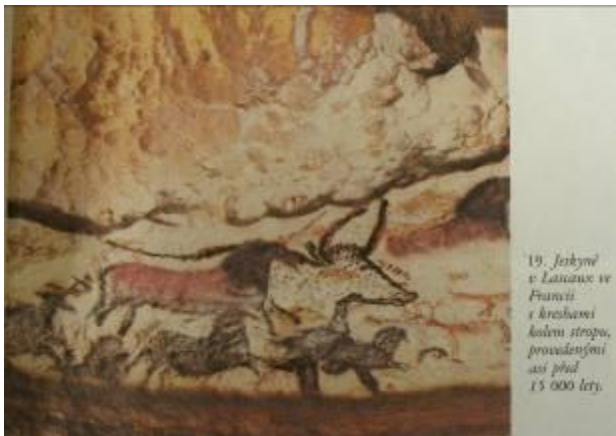

1. Čím je známa jaskyňa ALTAMIRA v Španielsku , LASCAUX vo Francúzsku?

Znaky pravekého umenia

Venuša -Moravany nad Váhom

Stonehenge/kromlech –megalitická stavba
2.tisícročie p.n.l./

Delenie

- staršia doba kamenná - paleolit (40 000 - 10 000 pred Kr.)
- stredná doba kamenná - mezolit (9000 - 4000 pred Kr.)
- mladšia doba kamenná - neolit (4500 - 2000 pred Kr.)
- doba kovov (bronzová, železná)

Praveké umenie

O najstaršom vývojovom období človeka a jeho umeleckých výtvoroch existuje doposiaľ len veľmi málo informácií. Ide o [predhistorické](#), [preddejinné](#) obdobie o ktorom svedčia len [artefakty archeologických](#) nálezov a porovnávacie výskumy [sociológov](#), [psychológov](#), [etnológov](#) či posledné vedecké metódy, akými je napr. [uhlíková analýza](#). Objavy výtvarných prejavov pravekého človeka sú staré len cca 160 rokov.

Najstaršie výtvarné prejavy sú pripisované [cromagnonskému](#) človeku z obdobia [paleolitu](#) (staršia doba kamenná), ktorý žil v [Európe](#) a [Ázii](#).

Obdobie **paleolitu** sa datovalo približne od 40 000 do 10 000 rokov pred Kr. Prvé stopy paleolitického umenia sa vyskytujú už v jeho staršej fáze, kedy sa nachádzajú rozličné rytiny na skalných stenách, vyplnené červeným [okrom](#). Najvýznamnejšou jaskyňou z tohto obdobia je [jaskyňa Altamira](#) v severnom [Španielsku](#).

Hlavný rozvoj paleolitického umenia nastáva v jeho mladšej fáze, kedy už nie je ťažisko [kresby](#) na [kontúre](#), ale na [farbe](#). Kresby majú plne rozvinutú [perspektívu](#) a vyriešený je aj problém [tieňovania](#) v jednej farbe. Z tohto obdobia poznáme aj skladiská farbív – [depoty](#), pričom farby sa používali zmiešané s [tuhou](#) a nános na skalách je veľmi silný. Ako farby sa využívali suroviny vyskytujúce sa voľne v prírode, napr. oker, kysličníky železa, či mangán. Vznik malieb bol tiež podmienený „mágiou“ a obradom zasväcovania. Hlavnou témou sú lov a rozmnožovanie. Zvieratá sú namaľované realisticky, v postoji, ktorý je pre zvieratá typický. Jaskyne slúžili na rôzne [kultové obrady](#).

Výtvarný prejav paleolitu a neolitu

Funkcia umenia v tomto období nie je jasná. Doposiaľ je neznáme či bola motiváciou pravekého človeka potreba tvoriť, zachycovať svoj okolitý svet, či lovecké rituály.

Najstaršie výtvarné prejavy sa zachovali v jaskyniach. Išlo o tzv **imobilné** (jaskynné maľby) a **mobilitné** (rytiny do kostí, sošky Venuší, zvierat) prejavy.

Najzákladnejším delením výtvarného prejavu pravekého človeka:

- **realistická tendencia zobrazenia** v západnej Európe
- **geometrická abstrakcia** vo [východoeurópskej](#) časti

Ďalšími prejavmi boli aj tzv. [makkaroni](#), kedy išlo o plynulé stopy rukou do mäkkého [ílovitého](#) materiálu. V pravekom umení sa často vyskytujú aj odtlačky rúk či ich maľba, predovšetkým ľavej ruky. Končatiny bývajú občas obtiahnuté tmavou farbou.

V jaskynnom maliarstve sa najprv prejavuje „archaický štýl“, neskôr realistické, či expresívne zobrazovanie zvieracích motívov. Známymi jaskyňami sú [Lascaux](#), [Rouffignak](#), [Niaux Les Trois Frères](#), [Font-de-Gaume](#), či [Altamira](#) z ktorých väčšina sa nachádza vo [franko-kantaberskej oblasti](#).

Štýly jaskynných malieb

1. **Frankokantáberský** sa vyznačuje **monumentálnou** veľkosťou kresby. Zvieratá sú namalované v pokoji.

2. **Levantínsky** je veľmi živý, zvieratá sú zachytené v pohybe, stráca sa monumentálnosť kresby. Z tohto okruhu poznáme tiež kresby ľudí. Sú nakreslení v odeve a kresby zachytávajú rozličné pohybové scény. Najznámejším náleziskom je jaskyňa **Lascaux** v južnom **Francúzsku**, kde sa nachádza viac ako 500 obrazov. Maľby sa datujú do obdobia 13 000 pred Kristom.

Okrem jaskynných malieb poznáme z tohto obdobia malé plastiky z mamutoviny, alebo kostí, ktoré zobrazujú ženu matku, tzv. **Venušu**

Périgordská škola

(30000 - 13500 pred Kr.) Charakteristické sú primitívne postupy zobrazovania. Farebné **bodky**, neskôr čiary zo splyvajúcich bodiek. **Striekaná maľba**= odtlačky rúk lemované farbou sa našli v Gargase. Okruhliaky z La Colombière a kosti s rytinami. Vrcholom tejto školy sú výtvyry z jaskyne Lascaux, z obdobia **13 500 pred Kr.**, ktoré využívajú **krútenú perspektívu**, pri ktorej je zviera zobrazované z profilu, ale jeho parohy spredu. Objekty sú modelované, ale dômyslene tieňované. Známa je „**Sieň býkov**“. Vrcholnými sú však aj prejavy v jaskyniach **Niaux** či Font-de-Gaume.

Magdalénska škola (15. - 10. tisícročie pred Kr.)

Magdalénska škola je obdobím rozmachu monumentálnych jaskynných malieb. Prejavuje sa nová elegancia a **presnosť línie**, plochy tiel sa začínajú pokrývať čiernou farbou, zjavná je však aj anatomická presnosť a odpozorovaný detail. Objavuje sa pravá perspektíva a postavy už sú usporiadané do tematických celkov- stretnutie mamutích stád, zvieratá stojace čelom k sebe. Zaraďuje sa tu napr. Rouffignac.

Neolit

Častými prejavmi sú mobilné výtvyry. Venuše, avšak vyrobené z hlíny sa nachádzajú aj na neolitických sídliskách, kde ich často sprevádzajú aj z hlíny vypálené sošky zvierat. Okrem toho sa výtvarné cítenie neolitického človeka prejavuje najmä na tvarovaní a výzdobe nádob. Keramika je zdobená rozličnými ozdobnými prvkami, čo umožňuje rozlíšiť neolitické kultúry a stanoviť ich presné datovanie.

Megalitické stavby

Okolo r. **300 pred Kr.** sa začali stavať obrovské stavby, pravdepodobné náhrobného charakteru. V mnohých prípadoch však nie je úplne jasný účel ich existencie (hroby, označenia **kultových** miest, **observatória**). Na prelome 2. a 3. tisícročia sa objavujú **dolmeny**. Ide o stavby v tvare kamenného stola, tvorené plochým kameňom spočívajúcim na dvoch alebo štyroch menších kameňoch. Iným typom stavby sú **menhiry**, zvisle postavené neopracované alebo prispôsobené kamene veľkých rozmerov. Objavujú sa celé aleje menhirov, ktoré sa rozšírili v **2. tisícročí**. Zo známych je alej v **Carnacu (Francúzsko)**, ktorú tvorí niekoľko tisíc menhirov, rozostavených v rovnobežných radoch na veľkom území. Jednou z najznámejších stavieb je aj **britský Stonehenge** z obdobia okolo 3500 až 1100 rokov p.n.l., ktorý je pravdepodobne zasvätený kultu slnka. Pôdorys je zložený z kružnice a podkovy a má vonkajší kruhový obvod s priemerom 100 m.

Umenie starovekého Egypta

Bližšie informácie v článkoch: [Egyptské sochárstvo](#) a [Egyptské maliarstvo](#)

Umenie v starovekom Egypte podliehalo idealizácii, ktorá súvisela s jeho previazanosťou s náboženským životom. Hoci umelci boli považovaní iba za remeselníkov, dostávalo sa im väčšej úcty, pretože ich diela mali moc pretrvať do večnosti a sprostredkovali kontakt so svetom bohov. Egypťania verili, že umelecké predmety, obzvlášť sochy, tým, že boli vytvorené, sa stávajú živými a prislúcha im patričná nadprirodzená moc. Z tohto dôvodu dostávala každá socha svoje meno, tak ako živá osoba, ktorú reprezentovala na tomto svete. V egyptských hrobkách jestvovala špeciálna komora, **serdáb**, určená pre sochu jej majiteľa. V tejto soche podľa Egypťanov sídlilo **ka**, keď sa vracalo do hrobu odpočívať.

Počas viac než troch tisícročí trvania Egypta sa jeho umelecké postupy takmer vôbec nezmenili. Jeho typické prvky možno zachytiť už na sochách faraóna **Chasechemueja** z 27. storočia pred n. l. Egyptské maliarstvo a sochárstvo tiež, napriek stykom Egyptu s inými kultúrami, nepodliehalo takmer vôbec cudzím vplyvom.

Hoci na hrobových malbách vidíme, že umelci v starovekej ríši dokázali veľmi živo zobrazovať témy každodenného života, ich diela sú štylizované. Obzvlášť v prípade faraónov a bohov podliehali témy prísnej strnulosti, akú vyžadovala formalita udalostí. Ľudia boli zobrazovaní vždy z profilu, s oboma ramenami viditeľnými a trupom stáčajúcim sa z en face do profilu. Osoby boli vždy zobrazované v strednom alebo mladom veku a s istou dávkou idealizácie, tak ako mali byť zachované pre večnosť. Rozmery ľudí nezodpovedali skutočnosti, ale ich relatívnej dôležitosti – dôležitejší bohovia boli kreslení väčší ako menej dôležitý, faraóni väčší ako ich poddaní a významný členovia rodiny väčší ako deti, sluhovia a otroci. Farby používané v egyptskom sochárstve a maliarstve mali tiež presne určený, symbolický význam. Perspektíva bola nahradzovaná vzájomným prekrývaním objektov alebo ich radeniu nad seba. Čím vyššie bol objekt umiestnený, tým ďalej sa z hľadiska perspektívy nachádzal. Na niektorých hlinených črepoch, ktoré maliari používali ako skicáre, však máme zachované postavy načrtnuté realisticky a s perspektívou. Scény, ktoré nasledovali za sebou, boli radené vodorovne v tzv. registroch, pričom ich zvyčajne bolo nad sebou umiestnených niekoľko.

Preddynastické obdobie: 5000 - 2700 p. n. l.

Stará ríša: 2700 - 2200 p. n. l.

Střední ríša: 2200 -1500 p. n. l.

Nová ríša: 1500 - 1000 p. n. l.

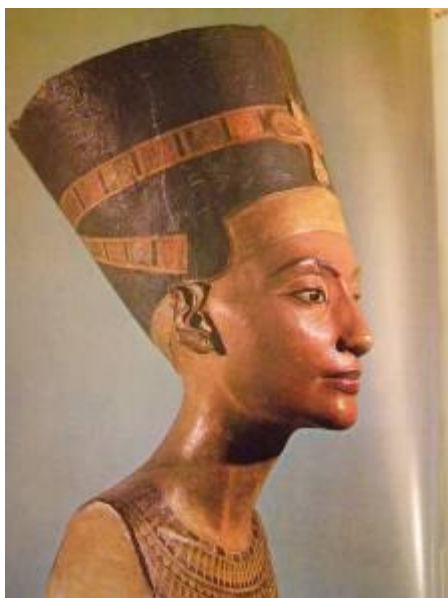
Pyramídy a sfinga v Gíze

2. Kam zaradíš? Ukážka č. 1

Opíš charakteristické znaky zobrazovania, vysvetli pojem KÁNON.

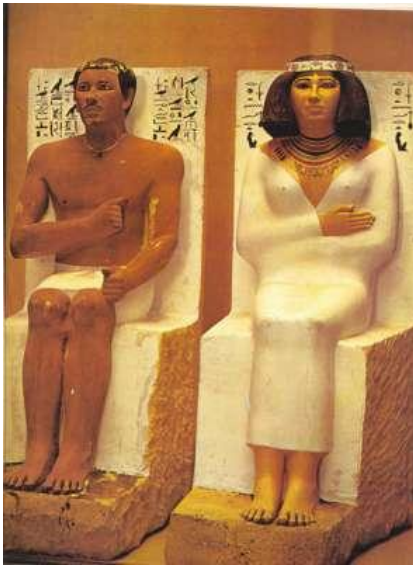

Nízky reliéf/basreliéf/

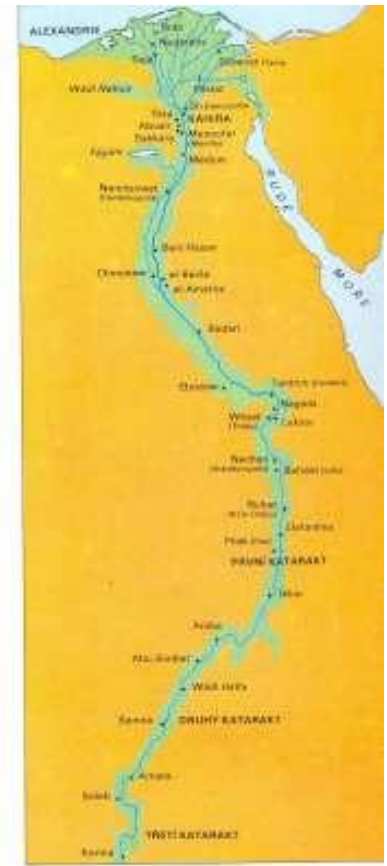

Nefertiti, Achnaton

**3. Aké písmo je na obrázku? Ukážka č. 2
Kam ho zaradiš?**

Hieroglyfické egyptské písmo
/koniec 4.tisícročia p.n.l.

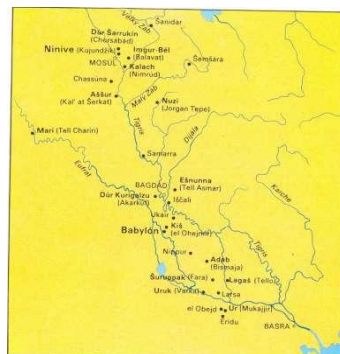
- Preddynastické obdobie: 5000 - 2700 p. n. l.
- Stará ríša: 2700 - 2200 p. n. l.
- Střední ríša: 2200 - 1500 p. n. l.
- Nová ríša: 1500 - 1000 p. n. l.

4. Aké písmo je na obrázku? Ukážka č.3
Kam ho zaradiš?

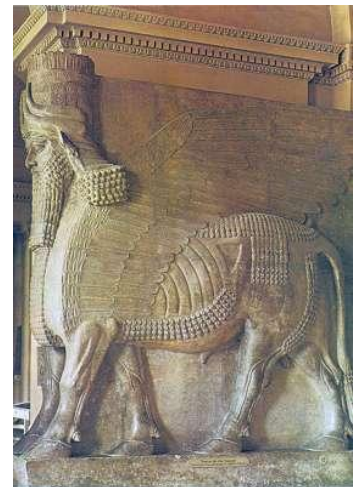

Sumerské klinové písmo - Chammurapiho zákoník /1760 p.n.l./ babylonské slabikové písmo 3000 – 2700 p.n.l.,

Mezopotámia/medziriečie,/Ištarina brána,

Palác bohyně Nanny Ur – 2100p.n.l.

Sumersko - Akkadské (Starobabylónské) - 4000 - 1150 p. n. l.
 Asýrske - 885 - 600 p. n. l.
 Novobabylónske - 604 - 538 p. n. l. Chorsabádký palác - sídlil tu kráľ Sargon Asyrský. Mal rozlohu 100 000 m2. Bolo tu 209 siení, 2 chrámy, 30 nádvorí, sedemposchodový zikkurat. PRI vchode stáli obrí býci s ľudskou hlavou a krídlami (tzv. Lamašši).

MEZOPOTÁMIA

Krajina medzi dvoma riekami Eufrat a Tigris. Tu vznikla vyspelá kultúra porovnateľná s egyptskou. Bolo to podobne ako Egypt úrodné územie a vytvorila sa kultúra síce menej homogénna ako v Egypte, lebo sa tu presúvali rôzne etnické skupiny: Sumerovia, Semiti, Indoeurópania. Preto tu na rozdiel od Egypta vzniká rozmanitosť štýlov. Mali rovnaké problémy ako v Egypte: boj proti záplavám - vysušovanie, odvodňovacie kanály, kvalitná hlina a piesok, no nedostatok kvalitného dreva či kameňa, rovnaká závislosť od prírodných zdrojov.

Mezopotámia nás upútava aj preto, že podľa biblie bola ohniskom začiatku svetových dejín. Vznikajú tu prvé mestá, ktoré človek založil: *Erech, Akkad, Babylon* a *Ur*. Mezopotámia mala oproti Egyptu zlú polohu, pretože nebola chránená púšťou, ktorá by zastavila prípadné nájazdy nepriateľov (urobili kultúru, postavili mestá so stavbami, prepadli ich a podmanili si ich, vybudovali novú kultúru...) Napriek tomu bola Mezopotámska kultúra vcelku jednotná.

Akkadské umenie

Okolo r. 2470 p. n. l. semiti zničili sumerskú kultúru a usadili sa v strednej časti Mezopotámie. Semitskí akkadovia vniesli do sumerskej kultúry citovosť a fantáziu, ktorá zmiernila sumerskú prísnosť a trdý hierarchizmus. Prispôsobili si sumerské klinové písmo. Najviac sa zmenila móda - všetci si nechali narásť dlhé vlasy a brady, ako znak sily, charakterizujúci bohov a kráľov. V umení sa objavujú zobrazenia bohov: boh slnka Šamaš a bohyňa vojny a lásky Ištar.

Sargon Akkadský dal vytesať kroniku svojich víťazstiev na **dioritovú stélu**. Oveľa významnejšia je **Stéla kráľa Nárámsina** - jedno z majstrovských diel starovekého Východu. Vyniká tvorivou fantáziou, kde kráľ Nárámsin stojí v hornej časti reliéfu, na hlave má tiaru s rohmi a prekračuje mŕtve telá dvoch porazených nepriateľov a chystá sa zabiť ďalších dvoch. V hornej časti žiaria dve hviezdy, ako symbol božstiev priaznivých víťaznému kráľovi.

Dojmom voľnosti pôsobili kamenné **valčeky na pečatenie** hlinených tabuliek, na ktoré sa písali básne, náboženské eposy, zákony, súkromná korešpondencia... Pečať odtlačená z valčeka nahrádzala podpis pod textom. Čoskoro sa používali pečatidlá valcovité, ktoré pri otáčaní na vlhkej hline odtlačili do nej obraz toľkokrát, koľkokrát sa valček obrátil.

V tomto období vznikli skutočné majstrovské reliéfné diela. Mali miniatúrne rozmery a negatívne spracovanie. Dajú sa študovať iba na zväčšených fotografiách ich odtlačkov vo vosku alebo hline. Objavujú sa na nich mezopotámski bohovia a ľudia v podobe, s akou sa nestretávame na monumentálnych reliéfoch.

Novosumerské obdobie

Gutejci prispeli k zániku Akkadskej ríše, ale nepriniesli nič nové do umenia. Umenie nadviazalo na sumerské a akkadské vplyvy. Kráľovským mestom sa stal Ur. Hlavnou stavbou bol **Úrsky zikkurat** = stupňovitá veža, ktorá mala umožniť zostúpiť bohom na zem. Mal tri podlažia. Na terasu prvého podlažia viedli tri mohutné schodiská. Každé schodisko malo 100 stupňov. Potom nasledovali dva ďalšie stupne, na vrchole ktorých sa týčil chrám určený na uvítanie boha. Ohromujúce je, že tieto gigantické stavby sú vybudované z tehál, ktoré neboli ani 30cm dlhé. Na jednu stavbu ich bolo potrebné vyrobiť ručne milióny. V porovnaní so zikkuratmi ostatné diela nie sú až také významné.

Vládovia, ktorí neprijali kráľovský titul sa nazývali **ensí** alebo správcovia. Z nich najznámejší bol **Gudea**. Zachovalo sa množstvo jeho sôch, je to azda najpôsobivejší súbor sôch, podobizni panovníka, obsahuje asi 30 portrétov. Jednoduchý a ušľachtilý panovník, disproporčný - neželal si byť idealizovaný, často má na hlave turban. Zachoval sa jeden z najposvätných predmetov Gudeovho vlatníctva - **obetný pohár** na odliatie vína pri náboženských obratoch.

Z novosumerského obdobia sa zachovali sochy panovníkov a ich manželiek, ktoré sa vyznačujú ušľachtilosťou, krásou a jednoduchosťou. Vynikajú originálnym umeleckým stvárnením ľudskej tváre. Napríklad **Alabastrová hlava ženy**. Hoci jej chýba spodná časť tváre, díva sa po tisícročia rovnakým začudovaným výrazom lazuritových očí.

Babylonské umenie

Po vytvorení pevnej babylonskej ríše sa hlavnými strediskami stali mestá: Mari, Larsa a Babylon.

V Mari je najvýznamnejšia stavba **palác kráľa Zimrílím** o rozlohe 3,5 hektára. Táto obrovská stavba bola vybavená kúpeľňami, keramickými vaňami, vykurovanými krbmi a obrovskou knižnicou - 25 000 tabuliek s textami. Bohatá sochárska výzdoba - sochy majú často zopnuté ruky ako gudea, ale majú typicky semitské husté vlasy i brady. V Mari boli aj dve ženské postavy: **bohyňa vdychujúca vôňu kvetu** a **bohyňa nesúca nádobu, z ktorej strieka voda**. Nástenné maľby v paláci v Mari boli vyhotovené temperou v živých farbách. Námety: geometrický ornament, boje, náboženské obrady, každodenný život.

Inými významnými centrami umeleckého vývoja boli mestá Iščali a Larsa. V Iščali bol **chrám zasvätený bohyni Ištar**. Je to skôr sídlo než chrám. Má rozličné miestnosti, ktoré sú zoskupené okolo štyroch nádvorí. Zvláštnosťou babylonských chrámov je, že **všetko leží na jednej osi: vstup - nádvorie - svätýňa**. Veriaci mohli od vstupu kráčať priamo k posvätnéj soche. Larsa sa preslávila krásnymi bronzovými predmetmi, z ktorých sa zachovali **Prosebník z Larsy** a **Traja kozorožci**.

Z rozličných politických centier krajinu ovládol Babylon. Najvýznamnejším vládcom bol kráľ **Chammurapi**, ktorý vládol vyše štyridsať rokov. Vydal prvú zbierku zákonov s 282 článkami, ktoré platili až do zániku babylonskej ríše. Téma tohoto zákonníka sa zjavuje na mnohých reliéfoch.

Iným častým zobrazením je zobrazenie bohyně Ištar, niekdajšej sumerskej Venuše. Babylončania ju zobrazujú nahú, s krátkymi vlasmi, s rukami položenými na bruchu, alebo s ňadrami v dlaniach. Z tohto obdobia poznáme aj malé reliéfy na hlinených doštičkách, ktoré zobrazujú bežné výjavy zo života: roľník s motykou, vidiečan na byvolovi, hráčka na harfe, tkáčka vlny, trhovníci... Obľúbeným námetom bol aj Gilgameš, hrdina starého mezopotámskeho eposu, ktorý bojoval s byvolmi, ale najmä s levmi.

Posledná fáza babylonského obdobia bola pod cudzou nadvládou Kassitov, dobyvateľov, ktorí však prejavili mimoriadnu adaptačnú schopnosť a stali sa pokračovateľmi babylonskej kultúry. Najväčšou vymoženosťou Kassitov bola výroba tehál, ktorá im umožnila stavať vysoké steny s veľkými keramickými reliéfmi a s nápismi tzv. **kuduru**. Boli to bloky čierneho dioritu, ktoré mali zaručovať bezpečnosť majetku. Dlhé nápisy na nich vymedzovali hranice majetku a končili sa vzývaním bohov a strašným vyhrázaním všetkým, ktorí by sa odvážili siahnuť na majetok.

Asýrske umenie

Mocná, disciplinovaná a dobre vyzbrojená asýrska armáda rozbila babylonskú ríšu. Asýria ležala na sever od Babylonu a preto sa aj centrum kultúry presunulo na sever. Prvým hlavným mestom bol Aššur, neskôr Kalach. Posledné asýrske hlavné mesto Ninive.

Najvýznamnejší panovník bol Sargon Asýrsky, ktorý zanechal **palác v Chorsábáde**, ktorý je na rozlohe 10 hektárov, má 209 siení a nádvorí a je vstavaný do veľkej pevnosti. Pôdorys paláca sa skladá z troch celkom odlišných častí. Prichádzajúci vstupuje cez bránu s okridlenými levmi a ocitne sa na hlavnom nádvorí. Vzadu sa nachádzajú obytné priestory a vlastný palác. Boli v ňom prijímacie siene vyzdobené soľnými reliéfmi. Hlavný trakt paláca s trónnou alebo prijímacou sálou sa otvára do druhého nádvorja. Vo východnej časti hlavného nádvorja sú situované spoločné hospodárske budovy: sklady, stajne, ubytovne otrokov. V juhozápadnom kúte veľkého nádvorja sa nachádza hárem a komnaty kráľovien. Nad všetkým sa týči sedempodchodový zikkurat, ktorý bol aj observatóriom, lebo asýrski kňazi sa zaoberali aj astronómiou.

Palác v Ninive bol Sargonovho syna, ktorý dal zničiť Babylon. Dal odkloniť Tygris, aby zatopil celý Babylon a zmenil jeho tehlovú architektúru na bahno. Mal vzbudzovať obdiv národov. Steny paláca boli pokryté reliéfmi zo skvostných glazovaných tehál, mozaiky, biele nápisy na tyrkysovom podklade. Z farieb prevláda čierna, žltá a tmavomodrá. Bolo to mesto, ktoré sa preslávilo zločinmi svojich panovníkov, ich tyranskou vládou a útlakom slabých. Držalo v otroctve mnoho zajatcov, bolo mestom hrôzy.

Dnes už skoro s istotou vieme, že asýrske stavby boli preklenuté klenbami a kupolami. Tieto boli tehlové pokryté štukou a maľbami. Pri päte klenby bol pás glazovaných tehál, ktorý oddeľoval rovnú stenu od klenby. Budovy boli zväčša jednopodlažné. Asýrske sochárstvo predstavujú predovšetkým reliéfy. Sú oficiálnou, starostlivo cenzurovanou verziou rozprávania o hrdinských činoch asýrskych panovníkov. Námety možno rozdeliť do troch okruhov: vojna, lov a náboženské obrady. Zvláštne miesto majú **reliéfy zo slonoviny a bronzu**, v ktorých sa stretávame s originálnymi námetmi: ženské podoby géniov, krava s teliatkom, démoni.

Novobabylonské umenie

R. 612 p. n. l. spojené vojská Babylončanov, Médov a Skýtov porazili asýrske vojská a neskôr obnovili babylonskú ríšu. Znovu postavili mesto Babylon. Najznámejšie stavby sú **visuté záhrady**, ktoré gréci považovali za jeden zo siedmich divov sveta. Boli jediným miestom, kde sa používal kameň ako stavebný materiál.

Ištarina brána = obroská pevnosť so stenami vysokými 12 m a s vežami na štvorcovom pôdoryse. Brána bola celá pokrytá glazovanými tehľami a boli na nej vyobrazené posvätné zvieratá. **Babylonský zikkurat = babylonská veža** - bola to sedempodlažná stupňovitá veža s chrámom na vrchole. Dominovala nad celým krajom. Na jej výstavbu bolo potrebných 85 miliónov tehál.

Babylon dobyli Peržania roku 539 p.n.l. Boli uchránení rozmermi babylonskej veže a tak ju uchránili pred zničením. Neskôr však Alexander Veľký vracajúci sa z výpravy z Indie, videl vežu už len v troskách. Na odstránení jej trosiek pracovalo deväťtisíc vojakov.

Antické umenie

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Antické umenie je umenie starovekého [Grécka](#), gréckych kolónií a [Rímskej ríše](#) od 1. tisícročia pred Kr. zhruba do roku [500](#) n. l. Zahrnovalo materské krajiny, vyžarovalo do širokej oblasti helénistickej kultúry a rímskych provincií a pôsobilo na umenie budúcich pokolení až do súčasnosti.

Antické výtvarné umenie je súčasťou antického a európskeho výtvarného umenia. Tvorí grécke a rímske výtvarné umenie.

3 – Antické umění

3A – Umění na Krétě a v Mykénách

Kréta

- předřecká kultura doby bronzové, 1600 př. n. l. – vrchol
- osídlení – nálezy z neolitu, ve středu a na východě, poč. 3. tis. – doba bronzová – tu městské státy
- ostrov Kréta = rodiště boha **Dia** (Zeus), v jeskyni Dikté, tvar – hlava ležícího titána, zde výrazný kult Dia
- mytologie: **Uranos a Gaia** – děti: **Titan, Kronos a Rhea** – sudba: Kronovo dítě ho připraví o moc, tedy své děti požíral
- Dia matka ukryla v pohoří Dikté, kde ho vychovaly víly, živily ho mlékem a medem (proto přikládán velký význam včele v umění – malířství i sochařství – reliéfy); když Zeus vyrostl, vzbouřil se proti Kronovi
- Zeus měl s bohyní Europou syna **Minoa**, který se stal králem Kréty a měl s manželkou Pásifaé měl syna **Minotaura** – půl člověk, půl býk
- Minotaurovi bylo pravidelně obětováno 7 dívek a 7 hochů; žil v labyrintu
- **Daidalos** – stavitel labyrintu (labyrint – též může znamenat symbol dvojité sekery); aby neprozradil tajemství musel zůstat v labyrintu, unikl tedy se svým synem Ikaros na křídlech z peří
- **Ikaros** letěl příliš blízko slunce, vosk roztál, Ikaros utonul
- Daidalos přistál na Sicílii, kam ho pronásledoval král Minos, toho opařil Daidalos v lázni s horkou vodou; Daidalos se tedy nakonec vrací jako hrdina do Atén
- z labyrintu unikl až **Théseus** díky niti a meči od Ariadny, tu však zanechává spící na ostrově...
- nálezy na Krétě: **Schliemann** a později **Evans**
- 2 200–1 650 př. n. l.: nálezy piktogramů na přívěšcích, které se nosili na krku, **lineární písmo A** – nerozluštěno – systém neindoev. jazyků
- 1 900 př. n. l.: **lineární písmo B** – rozluštěno, vyvinulo se z A už pro potřeby archaické řečtiny, zachycuje bájesloví

Přehled minojské kultury

(podle Evanse)

- 3 100–2 000: **straší minojské období**
- 2 000–1 550: **střední minojské období**, kol: 1 600 velké zemětřesení, přerýv
- 1 550–1 100: **mladší minojské období**, už vlivy Mykén, které vznikly na základě přenesení krétské kultury na pevninu

Knóský palác

- navenek nepravidelný, uvnitř pravoúhlé místnosti, palác podobný labyrintu – spleť místností a chodeb – 800 místností
- **západní část** – reprezentativní, hlavní schodiště, trůní sál – dochované nástěnné malby – kult býka (snad obyvatelstvo přišlo z Malé Asie: Çatal Hüyük?) skoky přes býka, slavnosti, tance, zásobárny
- **východní část** – soukromé zázemí, královnin sál dvojité sekery, koupelna, záchod splachovací
- palácové sloupy – nahoru se rozšiřují, nahoře též hlavice: abakus, echinus, sloupy však nejsou odvozeny z žádného tvaru v přírodě – nekopírují žádnou rostlinu, jako v Egyptě a Mezopotámii – styl **protodórský**
- prostor odlehčený četnými světlíky, i kolem dveří – kombinace světlíků a fresek, pro mořský národ typické –

mořské vlnovky

- nádvoří – symboly dvojitého rohů (kamenné, v nadživotní velikosti) míří pohled na horu padlého Titána a na jiná důležitá místa v krajině

Plastika

- plastika – na Krétě plně chybí monumentální plastika – hliněné sošky kněžek asi 30–40cm, kněžka v šatech s obnaženými prsy a hady v ruce, magická moc

Keramika

- keramika – nejstarší kamenné nádoby, z jednoho kusu (technika broušení?), později – raně minojská keramika

- **kamarský styl** 1 600 př. n. l. – bohatství tvarů, barev – temná, červená, bílá, pestře malovaná
- **mořský styl** do 1 400 př. n. l. – výzdoba dle tvaru
- **palácový styl** – stylizovaný, schematizovaný, pro mořský národ typické vlnovky, tvary již předznamenávají amfory

Mladší minojské období

- pečetní prsteny s figurálními výjevy, plíšky s reliéfem včely, opracované drahé kameny
- palác ve Faistu – nejstarší, disk z Faistu – nerozluštěné písmo; palác Hagia Triáda, podobné dispozice i vybavení
- ostrov Théra v Egejském moři = Santorin – erupce, výbuch sopky, ostrov se propadl do moře
- Achájové – přenos kultury na pevninu

Mykény

- 1 600–1 200 př. n. l. – Mykénská kultura
- kol. 1 200 př. n. l. – zkáza této kultury, později zde usazení Dórové (primitivní řecké kmeny)
- sláva Mykén dochovaná v homérických eposech (ač tou dobou již byly Mykény 200 let v troskách)
- hlavní středisko – Mykény, další – Argos, Tyrins, Nauplion
- lokalita – Peloponés po králi Pelopovi
- báje: král **Tantalos** chtěl vyzkoušet bohy, předložil jim k večeři svého rozčtvrceného syna Pelopa; bohové to odhalili a syna oživil; ten se odebral na ostrov (dnes Peloponéský poloostrov), kde vládl král Oinomos, výborný vozataj, který chtěl dát dceru tomu, kdo ho porazí; Pelop ho převezl a tak dostal dceru – Hipodameu za manželku, stal se králem a ostrov po něm nese jméno = Peloponés
- jeho vnuk **Agamemnon** (válčil v Trojské válce, po návratu z války zabit manželkou Klitaimnestrou, která se mezitím sblížila s Aigisthem)
- vykopávky na základě těchto bájí – Schliemann
- **mykénský hrad** – uvnitř hradeb pohřben Agamemnon, Aigistos a Klytaimnéstra za hradbami

- **Lví brána** – monumentální vstup do pevnosti, monolitový tympanon, kde dvojice lvů adoruje sloup, kyklopské zdivo

- nalezen hrobový okruh – celkem pohřbeno 19 lidí, hrob č. 5 = **hrobový poklad** – Agamemnonova zlatá maska

- 1 600 př. n. l. – diadémy, vkládací dýky, bohaté zdobení, motivika podobná krétskému umění, tradice tepaných

pohřebních masek odjinud, Kréta toto neznala, směs vlivů – východní, Krétské, vnitrohelénské – symbiotická kultura

- typ domu **Megaron** = trůní sál, ohniště uprostřed, kolem 4 sloupy, pak předsíň, nakonec sloupové předsálí, vycházejí z něj řecké chrámy
- kupolové hrobky -- mladší, než hrobky šachtové

- Klytimestřina – vstup s tympanonem, navezený umělý pahorek z hlíny
- Atreova pokladnice

- **Tírins** – hrad na pahorku, stavěli ho Kykloповé, má velké opevnění, silné hradby, palác s freskami – nástěnné malby

- **Pylos** – zde sídlil Nestor, tabulky s lineárním písmem B

3B – Umění archaického Řecka 8.–6. stol. př. n. l. – řecké archaické období

- řečtí bohové a homérské báje – Ilias: poslední čtyři dny desetileté Trójské války, Trója = Ílion

- sídlo bohů = Olymp: **Zeus** + **Héra** – nejvyšší bohové; bratr **Hádes** (bůh podsvětí, manžel Persefóny – dcery bohyně úrody Léthó, která nechtěla dceru dát, a tak je půl roku s matkou a půl roku u manžela = léto a zima);

Athéna – zrozena z Diovy hlavy; **Hefaistos** (bůh a ochránce kovářů) se narodil chromý, žárlivá Héra ho shodila do moře, kde ho zachránila milá Thetis, vybuodoval palác

- příčina války – únos Heleny, manželky řeckého krále Meneláa princem Paridem; opomenutá, hádává bohyně, nepozvaná na hostinu to celé spískala – hodila tam jablko s nápisem: té nejkrásnější = krásné bohyně se pohádaly, Paris měl rozsoudit tři nejkrásnější: vybral a tím rozkmoťil, podle toho mu fandily a pomáhaly

- Zeus sedí na hoře Idě, část bohů je na straně Trojanů, část na straně Achylea; bohové různě pokoutně zasahují do průběhu bojů

- vykopávky na místě domnělé Tróji – **Heinrich Schliemann**, 1871–1890 kopal

- vrstva 1) 3 000–2 500 př. n. l.: architektonický kult – Megaron, klasové zdivo, houslové idoly
- vrstva 2) 2 500–2 100 př. n. l.: palác, hradby, tzv. Priamův poklad: diadém, sekeromlaty, amfory, zlaté kroužky, jehlice, urny, trojnožky...
- vrstva 3–5) 2 100–1 900 př. n. l.: provinciální charakter, obličejové urny, i v dalších vrstvách
- vrstva 6) velký zlom, nejlépe opracované zdivo, větší půdorys, nové obyvatelstvo – již Řekové, jiná keramika – podobná Mykénské, tvary i nová technologie, mizí trojnožky i urny
- vrstva 7) A 1 300–1 200 př. n. l.: opravená po zemětřesení, spáleno za války
- vrstva 8) velké město

- osidlování Řecka – **velké Egejské stěhování** – od 12. stol. př. n. l., příchod Dóřů: Achájové (přenesli Krétskou kulturu na pevninu, do Mykén) přesídlují na ostrovy v Egejském moři a Maloasijské pobřeží

- na Peloponésu – kmenová zřízení, král Basileus – vojenská a soudní moc

- 9. stol. př. n. l.: oživení kontaktů se severní Sýrií – osadníci, zprostředkování Řekům od Fainičenů: fénické (důsledně) hláskové písmo

Homérské eposy - 8. stol. př. n. l. – směs historie a bájesloví, mají pro evropskou kulturu zásadní význam – pramen poznání historických realit, básně, výrazy jako agora, či polis

- 8.–6. stol. př. n. l.: **velká řecká kolonizace** – Řekové zakládají kolonie – východně v Malé Asii (Korint), západně – jižní Itálie (vliv na Etruskou kulturu), Sicílie

- kolonie – ekonomicky samostatné, kulturně však spjaté s Řeckem; expanze, která nepřinášela nadvládu, ale kulturu a civilizaci

- 9. stol. basileové (rodové zřízení s králem)

- 8. stol. polis (demokraticky spravované městské státy)

- 6. stol. tyranida (nadvláda aristokracie) – tyran podporuje umění = prostředek reprezentace

- 12. – 11. stol. – příchod Dóřů – produkce keramiky

Keramika

- geometrické období – 10. stol. – struktury amfor odpovídají architektuře, typy uch mužská (normální ucha) a ženská (malá přilehlá ouška) = abstraktní přepis proporcí figury
- 8. stol. – pohřební ritus – ozdoby – metopy, triglyfy; nádoby na hroby zemřelých
- nádoby: kráter – pruhy, nahoře s figurálním výjevem, velká detailnost, popis hmotné kultury, a dole s pásem dekorativním
- Maloasijské pobřeží – konkrétnější – motivy zvířátek: jeleni, grifové
- Korint – rozvinutý, detailní styl
- 6. stol. – v Athénách – výhradně figurální produkce, motivika: řecké báje, dekorativní pásy nahrazeny figurálními
- **černofigurový styl** do 6. století – černé figury na světlém pozadí, detaily proškrabávané
- **červenofigurový styl** změna 5. století – pozadí černé, figury červené, detaily se malují – volnější

Architektura

- 8.–6. stol. př. n. l.
- 7. stol. – už **typická podoba řeckého chrámu** – dvoulodní chrámy – cella + předsíň, oběť se konala před chrámem – před očima celé obce, božstvo mohlo penetrovat skrze ochozy do okolní krajiny, do chrámu věřící nikdy nevstupovali, v cele sedělo pouze jedno božstvo (např. Athéna až do stropu) a mohli tam jen kněží; vyvinul se z předhelénského megara

- uvnitř ohniště, cela boha (přístupná jen kněžím), votivní dary
- střed – řada sloupů
- vně – na východní straně oltář, kde se shromažďovali věřící, slavení svátků: např. oblékání nového šatu Athéně

- chrámy původně dřevěné, proto např. (triglyfy – tři zářezy) a hlavice (původně – přepásání vršku kmene – zpevnění; později ozdobný prvek hlavice)
- v řecké architektuře – plastická výzdoba na místech, která nebyla tektonicky nosná
- typy chrámů:

- **in antis** – mezi sloupy
- **in antis postikum** + zadní předsíň
- **pro stylos** + řada sloupů vpředu
- **amfiprostylos** + řada sloupů i vzadu
- **peropteros** – sloupy kolem dokola
- **dipteros** – dvě řady sloupů kolem dokola

Dórský řád

- hledá ideální proporce, též záměrně vyrovnávají optické klamy předem, základní vztah podpory a břemene, fyzikálním silám byl dán tvar, hledání harmonie nesoucí a nesený složky, nejprve ve dřevě, pak kámen; přednost mu dávali Řekové z pevniny
- tympanon, římsa, vlys – metopy + triglyfy, architráv; sloup – hlavice, prstence, krček, spára, dřík, stylobates, nemá patku
- chrámy byly barevné x [Winckelmann](#) – propagátor černobílé antiky
- **Apollónův chrám v Korintu** – harmonicky zasazen v krajině, jen fragmenty
- Paestum (pestum) = Poseidonia
- **Poseidonův chrám** – nejzachovalejší, šest sloupů v průčelí, hexastylos, dipteros, na pobřeží – vítá mořeplavce
- **chrám bohyně Cerery** (1. p. Ceres), přehnaná enfloazie – díky příliš nafouklé
- **Aidina** – dórský chrám, hexastylos, nejdochovalější, pozdější chrámy jsou štíhlejší
- **Díův chrám v Olympii**

Jónský řád

- maloasijské pobřeží
- liší se hlavicí – dvě voluty z čelní strany, sloup má patku
- **Propylaje**

Korintský řád

- liší se od jónského jen tvarem hlavice – hlavice v květu

Plastika

- 9.–8. stol. př. n. l. – jen drobné figurky - bronzoví vojáci, vozatajové, koníčkové, zvířátka – schematizovaná do abstraktního podání
- od 8. stol. v Řecku i na Krétě – kompozice mladíka nesoucího obětního beránka, tento motiv přechází i do křesťanského umění
- v 6. stol. již monumentální památky
- 7. století – figurky – vedou k linii **kúros/kóré** – statické, nadživotní figurky, krása a síla atletického těla, v Řecku – zdůraznění muskulatury, umísťovány na hroby a jako votivní dary do svatyní, tyto plastiky z Malé Asie – jemnější, štíhlejší, **kalokagathie** – krásný a zdatný
- Kúros – muž – archaický úsměv, mandlovitě oči, stylizované vlasy
- Kóré – dívka – tento typ stojící oděné dívky formován ve východním Řecku, uplatňován všude – stojící oděná dívka, do svatyní jako votivní dar = dary Athéně – zbořen a zasypán chrám při perském vpádu, kóré vyrovnány v chrámu ve velkém množství
- přechod mezi archaickým a klasickým Řeckem – přísný styl 5. století

Města

Delfy

- věštírna, nejnavštěvovanější svatyně, svatyně boha Apollóna
- Apollón = syn Dia a milenky Létho, kterou pronásledovala Héra a tak ji nikde nechtěli přijmout k porodu, až plující ostrov se nad ní smiloval, přijal ji a tak se stal viditelný či zářící – Délos. Bůh Apollón se narodil a jal se pronásledovat draka – Pythona (kněžky ve věštírně – Píthie, ty zprostředkovávaly Apollónovu věštbu), který pronásledoval jeho těhotnou matku. Léthé nejdříve porodila Apollónovu sestru Artemis, pak Apollóna
- **Apollónův okrsek** v Delfách

- rekonstruovaná pokladnice athénských
- Apollónův chrám – peripteros v průčelí 6 sloupů, boky 15 sloupů, stál až do vyhoření, pak kamenný, ten padl při zemětřesení
- Sibylina skála – pokladnice: výjevy – boje lapithů s kentaury, sloup se Sfingou, mytický hrob boha Dionýsa
- stadion – jedno z nejzachovalejších stadií
- divadlo – v terénu, výborná akustika, 500 diváků

- **Okrsek Athény Pronajos**

- dva chrámy obdélné
- kruhový chrámek – tholos – uvnitř sloupy dórské, vně korintské
- sochy Apollóna a Artemidy, vykládané slonovinou?, Sfinga: 6. stol., na jónském sloupu, před Apol. Chrámem
- nejslavnější delfská plastika – **Delfský vozataj**, drží otěže čtyřspřeží, mimořádná bronzová plastika, mnoho detailů

Olympie

- západní úpatí Peloponésu, na úpatí Kronova pahorku (Kronos – předolympský bůh)
 - Olympijské hry – od 776 př. n. l. – vedly se záznamy o vítězích, disciplíny: pětiboj, dlouhé tratě, vozatajské závody, rétorická klání?, vítěz dostal větvku z posvátného olivovníku, vítězství daroval sám Zeus, OH 1896 obnoveny v Athénách
 - chrámový okrsek

- Diův chrám – dominanta, plastika olympského Dia, komponovaná do cely chrámu (v pravici sošku Niké), návrh plastiky Feidiás, přísný styl z Olympie a Aiginy, výzdoba – výjevy boje Lapithů s Kentaury
- Héřin chrám – dórský, socha – Héra archaická 600 let př. n. l.

Athény

- **Akropole**
 - původně sídlem královským – palác krále 1 400 př. n. l., až později sídlo božstev
 - 1100 př. n. l.: vázový styl, keramická produkce, geometrický styl
 - Athény – nezakládaly kolonie, 621 – zákoník, 594 – Solónovi reformy – rozdělil občany do 4 tříd dle majetku – státní správa – rada starších na Areopagu – soudní pahorek, rada 400 (senát), všelidový sněm, v čele 3 archonti a 6 rozhodčích
 - 6. století – dochází k tyranidě (vláda jednoho aristokrata) Peisistrates
 - důraz na vševecké slavnosti – Panathénie, Dionýsie, Eleusinie... impuls k soutěžení a rozvoji dramatu
 - Řecko-Perské války (příčina – v Persii, vládce Dareion, učinil z Persie světovou říši, proti němu se vzepřela Maloasijská města – 499 povstání – Milét a jiná města, požádali Athény o pomoc)

Pallas Athéna

- Athéna, dcera nejvyššího boha Dia, je bohyně moudrosti a války, ochránkyně statečnosti, práva, spravedlnosti, umění a řemesel.

- **zobrazení Athény:** Homér o Athénině zrození říká pouze to, že vyskočila z Diovy hlavy v plné zbroji a dospělá. Hésiodos přidává, že Zeus snědl bohyni rozumu Métidu, Athéninu matku, aby jí zabránil porodit dceru, která měla nad něho podle věštby vynikat moudrostí a silou, a syna, který ho měl svrhnout z trůnu vládce bohů.

- některé pověsti vyprávějí, že se bohyně zrodila v Libyi u trítónského jezera, kde ji vychovaly nymfy. Nešťastnou náhodou usmrtila při hře svou družku Pallantu, dceru říčního boha Trítóna. Na památku přijala dívčíno jméno do svého.

- **jaká Athéna byla a jak vypadala:** Athéna je známá postava s oštěpem, štítem a přilbou a na plášti nebo na štítu má hlavu Medúzy s hady místo vlasů, kterou jí daroval Perseus poté, co mu pomohla nad nestvůrou zvítězit. Jen jednou prý Athéna svůj šat sundala, a to když soupeřila s bohyněmi Hérou a Afroditou o Paridovo rozhodnutí, která z nich je nejkrásnější. Jelikož Paris zvolil Afroditu, Athéna se mu později pomstila tím, že nechala Achajce zvítězit v trójské válce.

- mívá u sebe snítku olivy, hada a sovu. Sova je symbol vzdělanosti a často sedí vedle Athény na hromadě knih. Sova se také vyskytovala na zadní straně mince, na jejíž přední straně byla Athéna.

- Athéna, panenská bohyně, vynikala svou krásou, dokonalostí rozumu, rozvahou, vynalézavostí a odvahou. Zeus ji měl ze všech svých dcer nejraději, rozmlouval s ní jako s vlastní myslí a ve všem jí vyhověl. Athéna si byla této přízně vědoma a neustále se zdržovala v Diově blízkosti. Nikdy nezatoužila po jiném bohu nebo muži, neprovdala se a zůstala Athénou Panenskou – Athénou Parthenos.

- **Athéna mocná bohyně:** Athéna, bohyně moudrosti, umění a řemesel, byla jedním z hlavních božstev starého Řecka a Říma, kde byla nazývána Minerva.
- podle dochovaných památek byla v mykénské době ochránkyní vladařova paláce, okolní zemědělské půdě dávala úrodnost a v boji stála vladařovi po boku.
- v prvotní podobě byla Athéna bohyní války, ale ne války ničivé jako Árés. Byla rozvážná, bojovala na obranu spravedlnosti, usilovala o mír, vždy byla bohyní vítěznou a nepřemožitelnou a dávala vítězství Níké. Ze všech olympských bohů snad nejvíce zasahovala do lidských životů a všechny její zásahy dopadly přesně podle jejího přání. Ochraňovala hrdiny jako byl Perseus, Hérakles a Prométheus.
- byla také ochránkyní umělců a řemeslníků. Vynalezla flétnu a trubku a naučila lidi umění počtů. Muže naučila kovářství, zlatnictví, barvířství, krotit býky, koně a používat pluh, který vynalezla. Ženy naučila vaření, předení a tkaní. Zručná tkadlena Arachné, dívka z Lýdie, jednou nerozvázně vyzvala Athénu k soutěžení. Arachné utkala gobelín znázorňující milostná dobrodružství olympských bohů. Tento námět Athénu pobouřil, a ta koberec roztrhala. Arachné Athénin hněv neunesla a oběsila se. Bohyně ji však zachránila a proměnila ji v pavouka visícího na vláknu.
- Athéna pomáhala lidem v nemocích a pečovala o blaho dětí. Byla ochránkyní Řeků a zvláště jí nejmilejších Athéňanů. Patronkou Athén se stala po vyhraném sporu s Poseidonem. Athéna a Poseidon se přeli o vlastnictví Attiky, oblasti s hlavním městem Athény. Tribunál bohů slíbil tuto zemi tomu, kdo předloží obyvatelům užitečnější dar. Poseidon, stojící na Akropoli, udeřil svým trojzubcem do země, z níž vytryskl pramen. Athéna způsobila, že ze země vyrašil olivový strom, symbol míru a hojnosti. Vítězství bylo přisouzeno Athéně.
- **uctívání Athény:** V Athénách byla Athénina ochranná moc skryta ve starobylé soše – paládium, chované v jejím chrámu na Akropoli... Svá paládia měla i jiná města. Dokud bylo paládium ve městě, bylo město nedobytné a jeho obyvatelé žili v blahobytu. Jedno zvláště vzácné paládium bylo na trojském hradě Pergamu a když chtěli Achajci Tróju dobýt, museli nejdřív toto paládium ukrást. To se podařilo Odysseovi a Diomédovi.
- ve svém nejstarším chrámu v Athénách byla uctívána spolu s Erichthoniem (Erechtheus), athénským králem. Peisistratos vybudoval na Akropoli nový chrám Hekatompedom, který byl v roce 480 př. n. l. dobyt Peršany. Poté dal Periklés postavit Parthenón, jehož architekti byli Iktínos a Kallikratos. Ve svatyni Erechteion, zřízené pro uctívání Poseidona, Pallas Athény a Erechtea, bylo chováno athénské paládium. Vítěznou bohyni Níké uctívali v menším chrámu blíže propylají.
- Athéňané slavili na počest bohyně malé a velké Panathénaje. Velké Panathénaje se slavily jednou za čtyři roky v Athénách. Začínaly v předvečer Athéniných narozenin (28. hekatombaiónu, v polovině srpna) pochodňovým během a pokračovaly slavnostním průvodem na Akropoli. Průvod nesl Athéně peplos – šat utkaný dvěma dívkami z města. Součástí slavností byly hudební, básnické, řečnické, gymnastické a jezdecké závody. Na závěr bylo obětováno tolik býků, krav a ovcí, aby se najedlo celé město. Malé Panathénaje se slavily každý rok méně okázale.

3C – Umění klasického Řecka 5. století

- nakonec zvítězili 498 př. n. l. – spolek se společnou pokladnicí na obranu
- **Perikles** – hlavní stratég ve válkách, učinil Athény centrem spolku (portrétní umění nevhodné vyvyšování, jen posmrtné podobizny)
- rozvoj demokracie, v Athénách po válkách – rozvoj, rozkvět kultury

Akropole

- po válce vypálená, tedy okrsek rozšířen
- hlavní vstup **Propylaje** – brána – část dórská, část jónská
- na náměstí – **socha Athény Promachos** (Feidiás) – ve zbroji, pozlacené kopí
- **Parthenon** – chrám zasvěcen Athéně Parthenos

- uvnitř jónský, vně dórský, optické korekce, sloupy 8 x 18
- průčelí: metopy, triglyfy, štíty, sochařská výzdoba – výzdobu dělal Feidias
 - západní – boj mezi Athénou a Poseidonem o panství nad Athénami, Poseidon: díru do skály – pramen, Athéna – nabídla olivovou ratolest, kterou zvítězila
 - severní – dobytí Troje
 - jižní – boj Lapithů s Kentaury
 - východní – zrození Athény z hlavy Diovy
- dynamické kompozice, v cele socha bohyně – dnes známe jen její Římskou kopii, v pravé ruce má sošku malé Níké (vítězství), obličej ze slonoviny – technika chryselefantina

- vlys – panathénajské slavnosti, které vrcholí na východní straně u oltáře, kde se předávají Athéně nové šaty – **Peplos**

- **Erechtheion** – jónský chrámek, západní předsíň – ženské figury místo sloupů – **karyatidy**
- další jónský chrám v Athénách – **chrám bohyně Níké**
- **Dionýsovo divadlo** – ve svahu
- socha Sedící Léthé (Feidiás) – mokrá drapérie – Feidiás osočen, že se sám spodobnil v typu ideálního umělce
- řecké umění ideální, umělec nesměl použít konkrétní podobu
- rozvoj divadla, řecké vždy ve svahu, představení byla součástí léčebného procesu

Sochařství

Myrón

- původně bronzíř, bronz mu umožňoval zachytit pohyb a zároveň rovnováhu postavy
- **Diskobolos**, mladý atlet zachycený při pohybu vrhu diskem

Polykleitos

- jeho socha **Doryforos**, získala označení kánon pro svou harmonii tělesných proporcí, ramena stoupají na tu stranu, kde linie nohou klesá, působí sebejistou přirozeností, avšak! některé detaily působí naopak archaicky např. strnulá plochost prsou
- **Amazonka** – vnikla k příležitosti soutěže 4 zúčastněných sochařů (vyhrál Feidiás jehož jméno napsali všichni jako druhého hned po svém, tudíž vyhrál)

Feidas

- působil na obnově Athén za vlády Perikla, jeho sochy se dochovaly jen v replikách
- **Athéna Promachos** stála na Akropoli, socha s přilbou na hlavě v ruce štít a kopí
- **Athéna Parthenos** – ze zlata a slonoviny, v jedné ruce drží vítězství druhou opřena o štít, stála uvnitř chrámu Parthenonu
- **socha Dia** v Diově chrámu (nedochovala se ani replika) – div světa
- později za Alexandra Velikého – sochařství více realistické, individualismus

Práxitelés

- **Afrodité Knídská** – poprvé zobrazena nahá
- **Hermés s malým Dionýsem** – z mramoru, modelace zdůrazněna hrou stínů a světél odrážejících se na mramoru

Skopás

- dokázal zobrazit silně emotivní náměty, typický výraz tragična
- **Mauzoleum v Halikarnassu**

Lýssipos

- oblíbený sochař Alexandra Velikého, vytvořil řadu jeho portrétů, realistické, ale neuchýlil se k naturalismu

Malířství

- Polygnótos, Zeuxis

3D – Umění helenismu – 3/4 3. stol. př. n. l. – 1. stol. př. n. l.

- díky výbojům A. Velikého se šíří řecké umění do různých center Malé Asie

Sochařství

- přechod od realismu k naturalismu, objevují se i témata ze všedního života
- **Pastýřka** – stařena s viditelnými vráskami
- **Hoch vytahující si trn z nohy**

- k nejznámějším sochám však patří **Niké Samothrácká** – patří k nejkrásnějším helénistickým dílům, tyčila se na přídi lodi, je nakloněna kupředu, průhledná drapérie zviditelňuje tvary těla
- **sousoší Laokón a synové** – vrcholné helénistické dílo pochází z Rhódské dílny, dramatickosti, kroucené tvary

Architektura

- využití iónského řádu doplněného o korintský – hlavice s akantovými listy
- v Athénách přibyla **Věž větrů** – osmiboká věž uprostřed tržiště již se užívalo i jako slunečních hodin
- **Chrám Dia Olympského**
- vznik helénistických měst
- město **Priéné** – urbanistické řešení, postavené na šachovnicové síti, město postaveno na svažujícím se terénu, 6 horizontálních cest, 6 užších klesá kolmo po svahu, schody vyrovnávaly nerovný terén, domy se pokud možno otevíraly do méně rušné ulice, ze dveří pak vchod na čtvercový dvůr odkud vedly místnosti a hlavní síň, **Stoa** – sloupořadí, které sloužilo jako promenáda, v horce chránilo chodce před sluncem nebo za deště, ve městě byla volně přístupná knihovna, chrámy – monumentální oltáře
- město **Pergamon** – centrum makedonských států, stálo na úpatí kopce, veřejné domy a chrám byly postaveny na terasách, 2 královské paláce, ohromný Pergamonský oltář s vlasy – gigantomachie – báje o propojení vladařů s heroickými postavami – odraz patetickosti

3E - Etruské umění

- městské státy na území dnešní Toskány, Perugia, Vejí a Vulci, volně sjednoceny pod Etruským králem
- 8. století v Itálii, odkud? z Malé Asie, 7.–6. století rozmach území a rozšíření Etruského království
- v 5. století se Etruskové dostávají do sváru s Římany, Řeky, úpadek etruského království (510 vyhnán poslední král)
- vlastní etruská abeceda – přejata z řecké alfabety, písmu přikládali magický charakter
- výborní vodohospodáři (později se od nich učili Římané), mosty – most **Ponte Sodo ve Vejích** – překlenuje 30m!
- **zakládání měst** – na pravoúhlém půdoryse, množství iniciačních obřadů – nejdřív pasení dobytka, věštění z jater, pak kněz zapíchne dýku do středu, odkud se pak rozrůstá město, vyorání brázdy...
- etruská města: Voltera – brána se třemi hlavami, Perugia – brána Augustova (Porta Etruska)
- znalost klenby
- chrámy – cela pro více božstev, základní trojice: **Tinia, Uni, Menrva** – řecky: Zeus, Héra, Athéna, v Římě: Jupiter, Júno, Minerva
- používání dórských sloupů, kněží – Haruspikové – šaty měly červené lemy, čepičky, odhmotnělé figury
- znalost: nekropolí – pohřbívání do Sarkofágů z trvanlivých materiálů – tuf, travertin, často kosterní pohřby (někdy i žehem)
- chudé hroby = komorové hroby; bohaté = tomby – kupolové (podobné v Mykénách), výzdoba předměty denní potřeby, vše v kameni, víka sarkofágů – ležící či sedící postavy – portréty zesnulých
- Tomba generála Regoliny Galasy – patrný vliv řecké archaické plastiky
- **Apolón z Vejí** – etruský oděv, však zobrazení řecké; **bronzová vlčice, sarkofágy, urny**
- votivní dary chrámu – růžová terakota, realistické sošky lidského těla 1:1, na předmětech časté sošky zvířátek jako držadla, rukojeti...
- od počátku 5. století začíná umění smutnět, je méně barevné, více zahleděné – 510 př. n. l. – vyhnán etruský král, konec jejich království

3F – Umění římského císařství a římské republiky

- římské kmeny – kolem 10. stol. př. n. l. – osídlení 7 pahorků na Tibeře – chatrče, jejich volná federace
- 753 př. n. l. – se této federace zmocnili Etruskové, vysušily bažiny, ovládali až do 510, kdy končí etruské

království

- 753 př. n. l. – 4. století – galský vpád, později vybudovány hradby – kyklopské zdivo, další hradby až za Marka Aurelia

- do 510 na území části dnešní Itálie – etruské království, od 510 **republika** (146 dobytí Korintu – krize vojenská diktatura)

- 31 př. n. l. – přeměna republikánského zřízení na **světovou říši** – vojenská diktatura

- 27 př. n. l. – **císařství** – vlády se ujal adoptivní syn Caesarův – Oktaviánus Augustus

- umění doby republiky – **Kloaka Maxima, vodovody, aquadukty** (navazují na Etruské znalosti)

- architektura: **Forum Romanum**, náměstí – shromaždiště lidí – svátky, státní pohřby, obřady, **Basilika Julia Caesara, Vestin chrámek, Konstantinova Basilika, Tabularium** (archiv)

- římské chrámy – hlavní cela pro hlavní božstvo, vedlejší pro vedlejší, Vestin chrámek (tholos – kulatý), **Marcelovo divadlo**, sedadla nad sebou vyvýšeny oblouky, uzavírá scéna, nad sebou řazeny řády – dórský, jónský, korintský

- republikánská architektura konzervována výbuchy Vesuvu – zasypaná města: Pompeje a Herkuláneum

- pravoúhlé domy, **atriové** (s nádržkou na dešťovou vodu a se studniční vodou) a **peristylové**, na zdech volební nápisy, římské styly maleb – inkrustační, iluzionistický, ptáčkový, baziliky, soudní i tržní, chrámky, zdivo pestré struktury – šrafury, dochovány též **lázně a Vila mystérií**, kult Bakcha – boha plodnosti

- lázně – závazné prvky – odděleny mužské a ženské, lázně s vodou studenou, teplou a horkou, dle vody speciální klenba, která vyhovovala udržování teploty vody

- amfiteátr – schodiště – vstup, zahloubená aréna, zápasy

Římské císařství

- Augustus, Tiberius, Caligula, Klaudius, Julsko-klaudijská dynastie: 27 př. n. l. – 54 n. l., Nero: 54–68 n. l., Vespasián, Titus, Domicián, Flaviova dynastie: 69–96, **Traján** 98–117, největší územní rozmach, Hadrián: 117–138

- **Augustus z Primaporty** – panovník slunce, portrétní dokonalost, postoj připomíná Doryfora, u nohou mini amorek na delfínu

- **Augustus v tóze** – Togátus, portrét + drapérie, zahalená figura,

- **oltář Míru** – Ara Pávie – dva pásy reliéfu – vrchní – členové Augustovy rodiny se jdou poklonit oltáři, dolní – florální ornamenty

- **Augustovo mauzoleum** – mohyla – původně přesypaná hlínou, dnes však odhalena

- **Mauzoleum císaře Hadriána** – dnes papežův andělský hrad

- **Foru Iulium** – v čele – pódiový chrám zasvěcený Venuši, matce Augustova rodu, navázal Augustu **Forum Augusti, Forum Trajani**

- **Trajánův sloup** – výjevy z jeho života, mýticky vykládají historii jeho rodu, uplatnění – rytmus a gradace

- vítězné oblouky:

- **Triumfální** – zdobnost

- **Titův** oblouk – jednoduchý, reliéf – Titovo tažení do Jeruzaléma

- **Triumfální oblouk Septimia Severa** – 3. stol n. l. – jako brána, hlavní a dvě na straně menší

- **Konstantinův oblouk** – zde reliéfy i dovezené odjinud, hlavně rychle oslavit

- **Koloseum** – veliký amfiteátr, před kterým stála obrovská socha Nerona – kolos, tedy zváno koloseum, opět více řádů

- **Domus Flavia** – složitý, 3 hlavní osy, reprezentativní, soukromá, a závodíště

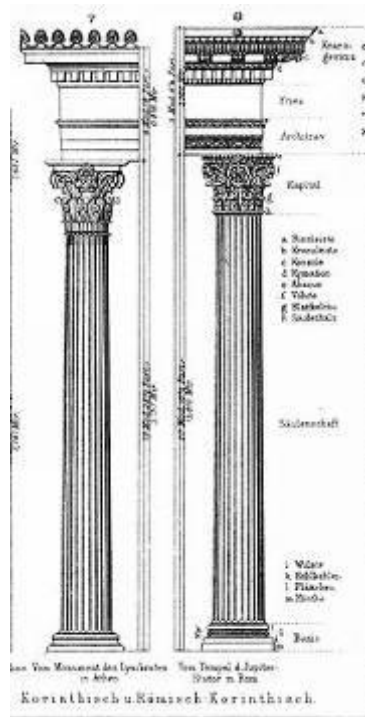
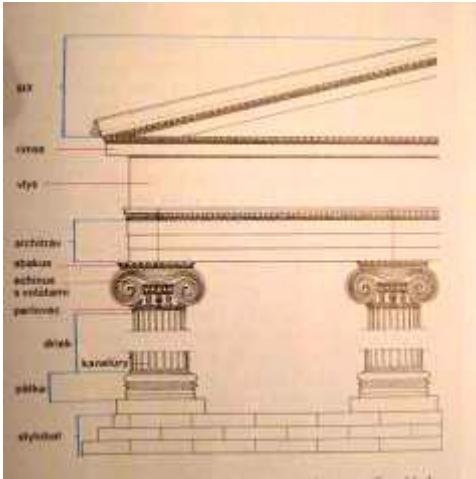
- celkově u Římanů velké znalosti kleneb – valené, křížové, konstruované, melounové,...

- Hadrián – **Pantheon** – průměr 45m, kaple všech náboženství říše, duchovní celek, horem vniká světlo, snaha o sloučení protikladů všech kultů

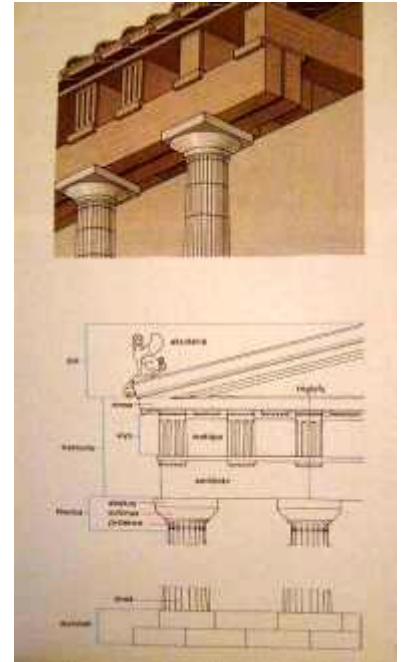
- **Hadriánova vila v Tivoli** – na úpatí hor, ostrovní vila, četné další vodní plochy

5. Správne označ a opíš DÓRSKY, IÓNSKY, KORINTSKÝ sloh
 Ukážka č.4

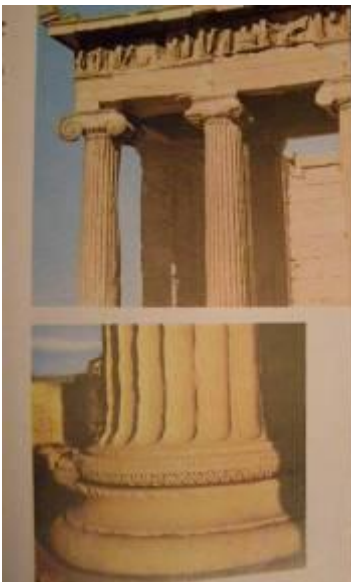
a/ iónsky

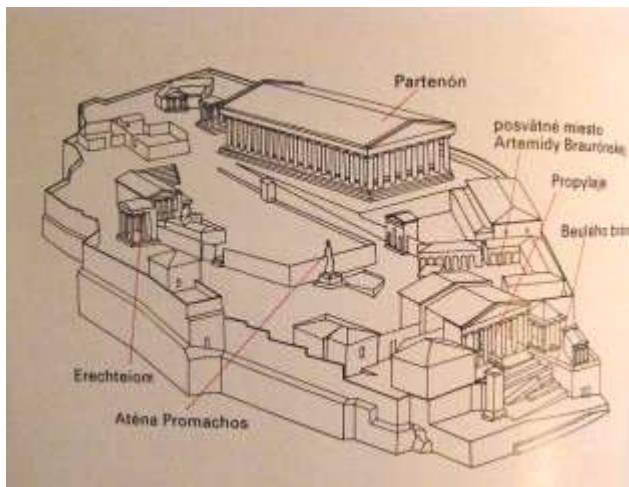
C/ dórsky

B/ korintský

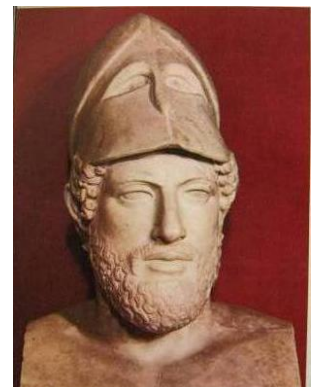
6. Správne urči, o aký stavebný komplex sa jedná a kde sa nachádza. V akom slohu je postavený hlavný chrám. Ukážka č. 5

Parthenón na Akropole v Aténach zasvätený bohyni Aténe /Feidias za vlády Perikla/ v dórskom slohu

Perikles

7. Slávny grécky sochár, autor výzdoby chrámu z predchádzajúcej otázky.... ukážka č. 6

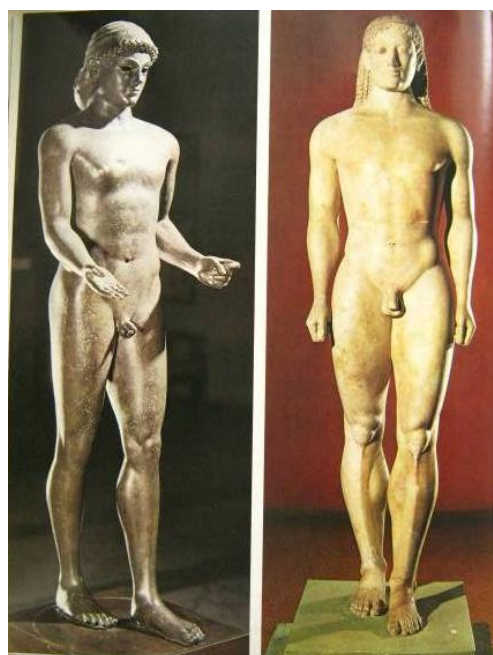
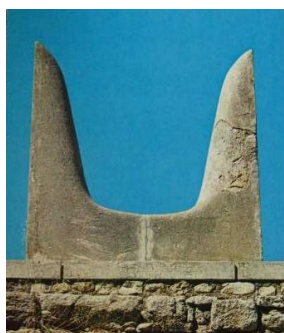
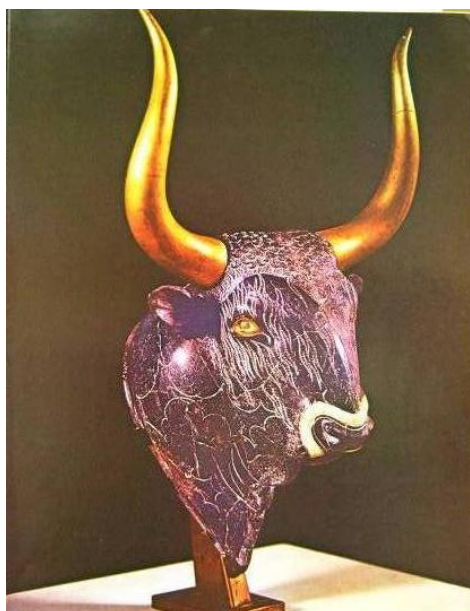
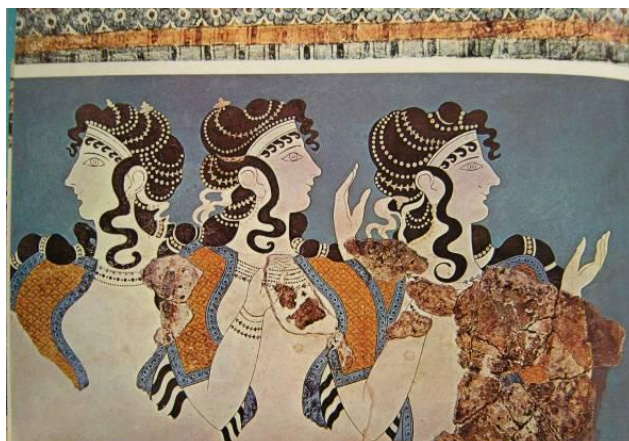
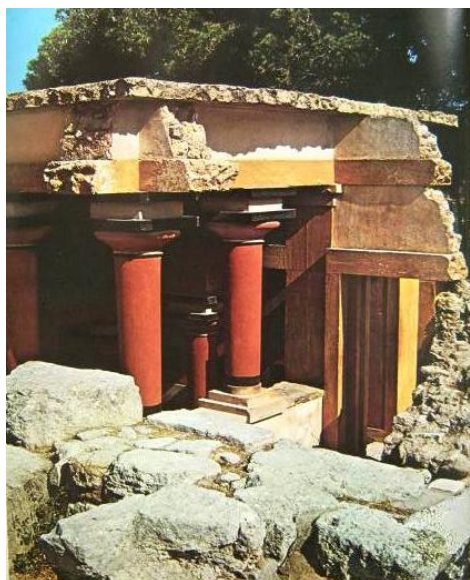

Feidias –socha bohyne Atény z chryselefantiny/zlato a slonovina/, slávna mokrá drapéria, sochárska výzdoba vlysov na Parthenóne

archaické obdobie / Kréta

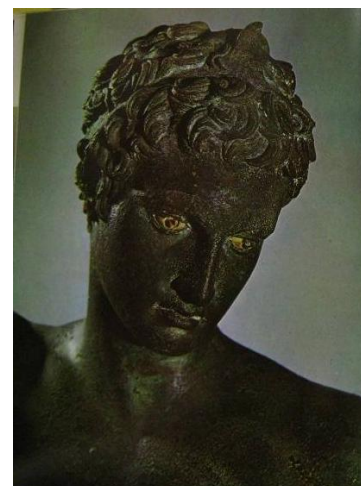
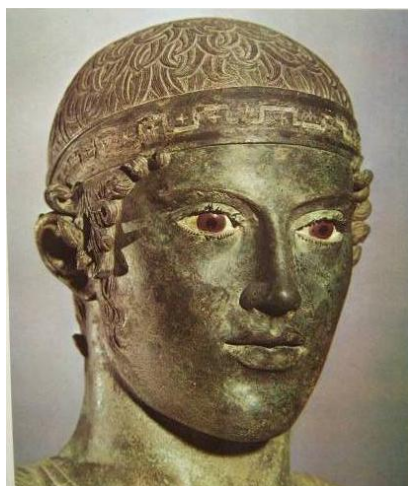
Knósos - palác

Symbol býčích rohov

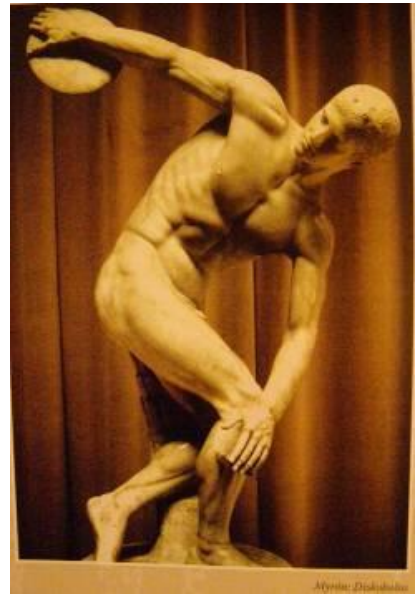
kúros – socha mladíka v strnulom postoji

Sochárstvo klasického a helénskeho obdobia

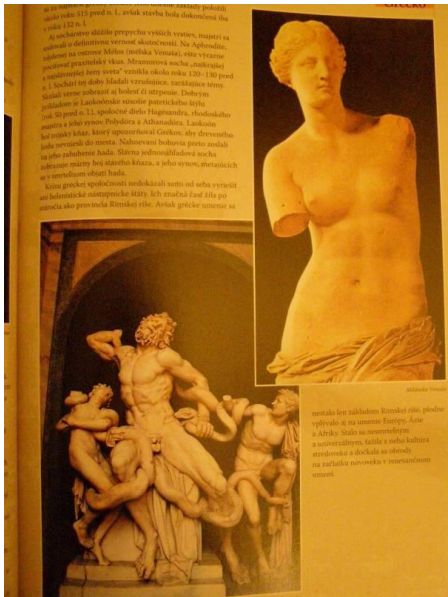

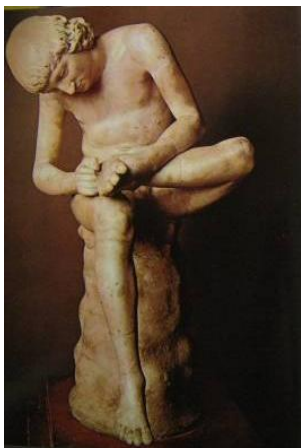
Myrónov Diskobolos

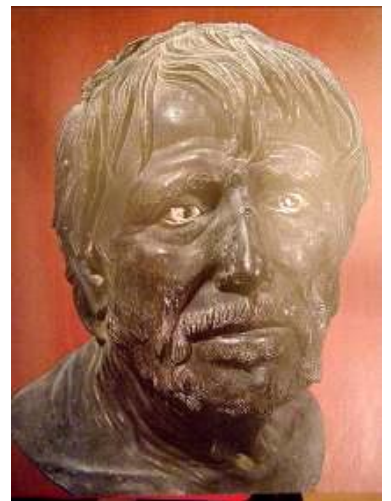
Niké S amotracka

Praxitelov Hermes

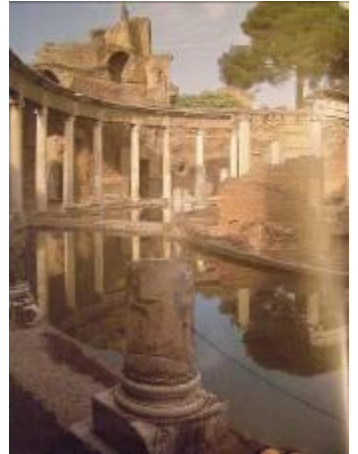
Freska z Pompejí

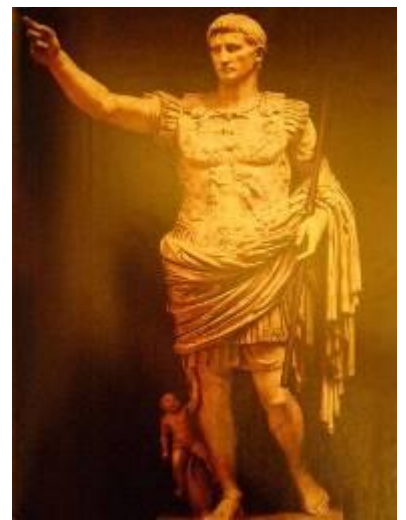
Rímska kópia portrétu slepého Homéra

8. Aké nové prvky priniesla rímska architektúra a umenie - charakteristické stavby . Uved' príklady.

Ukážka č. 7

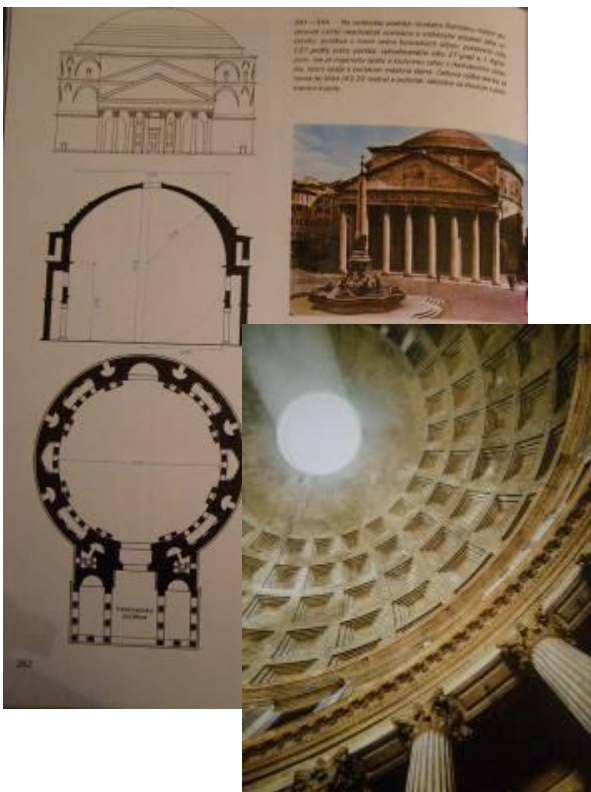

Sochy z mramoru/často kópie slávnych gréckych bronzov/, akvadukty, kúpele, víťazné oblúky, divadlá, štadióny, koloseum

Cisár Augustus

ĎPanteón –bazilika-verejné zhromaždište
43mrozpätie kupoly

Bronzová socha vlčice so zakladateľmi Ríma Romulom a Rémom

Byzantské umenie

Časté vzbury otrokov vysilujúce vojny oslobodili rímsku ríšu na toľko, že sa v roku 395 n. l. rozpadla na západnú a východnú časť, jej konečný pád nastal v čase sťahovania národov. V roku 476 n. l. Nastáva definitívny rozpad a spustošenie Ríma z východnej časti vzniká, Byzantská ríša v západnej časti sa vytvorili nové barbarské štáty, (Talianska, Francúzka, Španielska, Anglicka) priekopníkmi kresťanstva boli mníšske rehole ktoré v nových štátoch zakladajú kláštory, kostoly a mnísi boli nositeľmi umenia a kultúry. KONŠTANTÍNOPOLIS sa stal hlavným mestom byzantskej ríše. Neskôr mu dali názov CARIHRAD, a po roku 1453 sa stal centrom Osmanov a dnes je to ISTAMBUL.

Byzantská ríša bol veľký štát ktorému patrilo Balkánsky polostrov, Malá Ázia, Palestína, Egypt a na určitý čas aj niektoré západné oblasti RAVENNA. Obyvateľstvo bolo veľmi pestré, ale prevažovali Gréci. Významné miesto v dejinách Byzantu má Slovanstvo. Od 6. storočia začínajú na Balkán prenikať Slovanské kmene. Usadzujú sa tam, a prijímajú Byzantskú kultúru, takto vzniká oblasť BULHARSKA a SRBSKA. V dobrých obchodných a kultúrnych stykoch, bola Byzantská ríša (ďalej len BR) s Kyjevským Ruskom a to hlavne keď sa knieža Vladimír oženil s byzantskou princeznou Annou a prijal krst v roku 988.

Architektúra

Vzorom pre stavbu chrámov sa stal Chrám Božej múdrosti (HAGIA SOFIA), je to zlúčenie Baziliky a centrálného chrámu s pôdorysom rovnoramenného gréckeho kríža.

Hlavný chrámový priestor je preklenutý kopulou s polomerom 31,4 metra. Vnútorňa výzdoba je veľmi komplikovaná, steny a stĺpy sú obložené mramorom a mozaikami so zlatým pozadím. Po páde Byzantskej ríše si Turci vytvorili z chrámu mešitu. Neskôr k chrámu dostavali štyri minarety, zatreli mozaiky. Strechy kopúl tohto chrámu sú viacej guľaté ako u podobných chrámov, ktoré sú v Rusku a majú cibulovitý tvar (chrám Vasilija Blaženého v Moskve).

Architektúra Byzancie sa dochovala aj na iných územiach kde bola stavaná umelcami z Byzantskej ríše (chrám Svätého Marka v Benátkach).

Maliarstvo

Popri freske sa používala hlavne mozaika. Rozšíreným druhom bola aj knižná maľba kedy bola každá kniha rukopisným originálom a text bol doplnený ilustráciami (Bible; kódexy; kalendáre; A pod.).

Sochárstvo

Monumentálne sochárstvo sa v Byzancii nerozvíjalo. Spájalo sa hlavne s umeleckými remeslami (reliéfy na liturgických predmetoch). Poháre, kalichy, svietniky boli najčastejšie vyrábané z tepaného zlata a zdobené emailom či slonovinou alebo drahým drevom.

Vývozným artiklom bol brokát.

Byzantské umenie na Slovensku

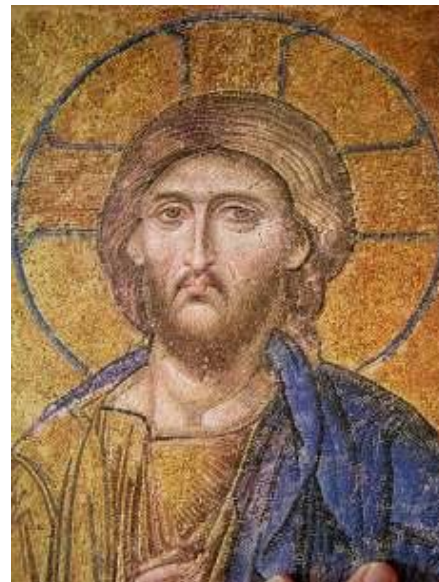
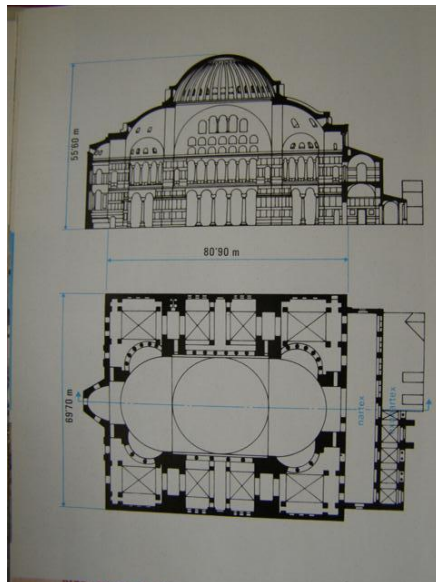
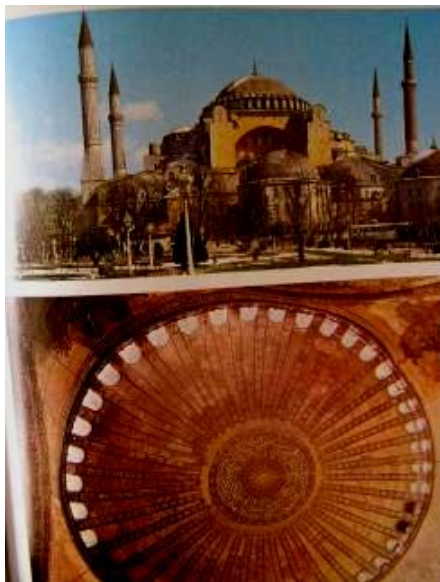
Vplyv Byzantskej ríše bolo aj na našom území v čase Veľkomoravskej ríše, kedy k nám došlo kresťanstvo cez Cyrila a Metoda, spolu s prvkami kultúry tejto ríše.

Prvými kresťanskými kostolmi boli kostoly v Trnave s centrálnym pôdorysom.

9. Bazilika ako sakrálna stavba, Hagia Sofia v Carihrade, Chrám San-Vitale v Ravenne, umenie ikony...prirad' obdobie, názov a komu vznik tohto druhu umenia priradujeme.

Ukážka č. 8

BYZANTSKÉ UMENIE/300-900/

Hagia Sofia v Carihrade

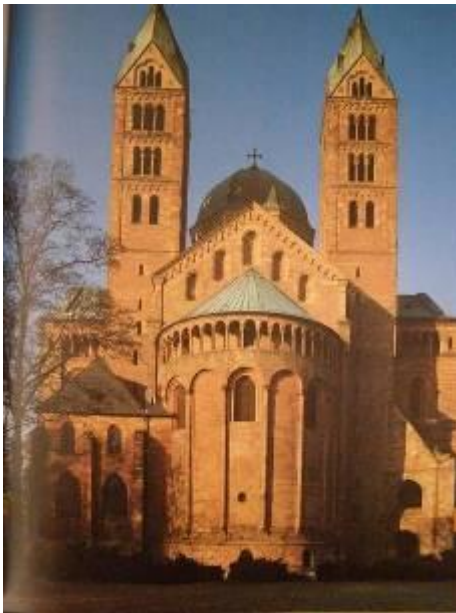

Ravenna

10. Urči sloh – vymenuj základné stavebné prvky – urči stavby na obrázku. Kde a kedy tento sloh vznikol.

ROMÁNSKY SLOH/1000-1200/

Ukážka č. 9

Katedrála v Špýre Nemecko

Rotunda v Skalici

Komplex v Pise

Románske umenie

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

☞ Románska katedrála v Belgicku z 12. storočia

☞ Románska katedrála vo Francúzsku

Románske umenie alebo (najmä v [architektúre](#)) **románsky sloh** je umelecká fáza vrcholného [stredoveku](#), presnejšie obdobia od roku 1000 do 1. polovice 13. storočia. Vyznačuje sa vážnou monumentalitou a prísnu hierarchickosťou (odstupňovanie priestorov v [chráme](#), rôzna veľkosť postáv podľa ich ideového významu).

Románske umenie je prvý univerzálny sloh stredoveku. Označenie (vzniklo až v 19. storočí vo [Francúzsku](#)) súvisí so vznikom románskeho slohu na území, kde populácia hovorí románskymi jazykmi.

V jeho vývine hrali najdôležitejšiu úlohu Francúzsko, [Taliansko](#) a [Nemecko](#). V každej z týchto krajín vznikli tzv. školy románskeho umenia a tie sa ďalej delili na tzv. regionálne okruhy.

Architektúra

Vedúcim umením bola [architektúra](#); vznikla ustálením a dotríbením architektúry predrománskej.

Charakteristické slohové prvky (plný oblúk, stĺp, ornamentika) sú blízke [rímskej antike](#). Nadväzuje na [karolínsku renesanciu](#), **pozor, nejedná sa o renesanciu v 15. Stor.** v Nemecku a strednej Európe na [otonské umenie](#). Architektúra rozvinula techniku klenby – valená klenba, rebrová klenba, križová klenba, kupola. Štvorec tvorený krížením transeptu a lode symbolizuje zem s jej štyrmi živlami, ktorým dominuje kupola. Kupola so sférickou klenbou, ktorá je obrazom dokonalosti a úplnosti, teda obrazom Boha v jeho nebeskom sídle, sa stotožňuje s nebom. Románske stavby pôsobia dojmom pevnosti. Vstupný portál i celá fasáda sú priestorom pre plastiku – ornamentálnu alebo figurálnu (Posledný súd). Sochársky sú stvárnené aj hlavice stĺpov. Sochárska výzdoba zdôrazňuje predovšetkým veľkosť a krásu stavieb určených na uctievanie Boha, najvyššieho staviteľa. V stavitelstve sa rozvíja: bazilika, hrady, mestské paláce, rotundy a jednolodňové kostoly s tribúnou. K najznámejším stavbám tohto obdobia patria: katedrála v Durnhame, v Arles, v Cluny, v Santiagu de Compostella, a u nás: rotunda v Skalici, v Bíni, kostolík v Dražovciach.

Sochárstvo

[Sochárstvo](#) (najmä reliéf) sa vyvíjalo v spojení s architektúrou, používalo štylizovaný rastlinný ornament a motívy fantastických zvierat, neskôr aj ľudských figúr. Od plošnosti a lineárnosti smerovalo k vytvoreniu trojrozmernej sochy. Najväčšiu pozornosť venovali sochári priečeliam chrámov a akcentom na [tympanón](#). V Nemecku sa sochárske práce prenášali aj do interiéru (madony, náhrobné dosky, zábradlia) a rozvinula sa tu aj drevorezba.

Maliarstvo

[Maliarstvo](#) sa pod byzantským vplyvom sústreďovalo na nástennú a knižnú maľbu. V maliarstve (knižnom a nástennom) bola základom kresba kolorovaná farbami. v knižnej malbe bol materiál kníh pergamen z oslej kože

Gotika

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Katedrála v Amiens

Gotika alebo **gotické umenie** alebo (najmä v architektúre) **gotický sloh** bol [umelecký štýl](#), ktorý nasledoval po [románskom slohu](#) približne od polovice [12. storočia](#) (vo Francúzsku) do konca [15. storočia](#) (v strednej a severnej Európe).

Pôvodne hanlivé označenie „gotika“ pre nové slohové hnutie vzniklo v 15. storočí v [Taliansku](#), ako prejav renesančného rozhorčenia nad cudzím, protiantickým importom barbarských [Gótov](#), ktorých označovali za pôvodcov nového umenia. Tento názor o pôvode a zmysle gotiky sa v talianskej renesančnej teórii umenia všeobecne ujal. Pomenovanie „gotika“ prešlo do európskeho povedomia z francúzštiny ([l'art ghotique](#)) a začalo sa používať najskôr pre [architektúru](#) a [ornamentiku](#), kde bola nová slohová vyhranenosť najzreteľnejšia. Od začiatku [13. storočia](#) uplatňuje sa gotika vo všetkých výtvarných disciplínach. Kolískou gotiky bolo politicky, ekonomicky i kultúrne najvyspelejšie francúzske kráľovské územie „[Ile-de-France](#)“, ktoré zosyntetizovalo predchádzajúce podnety ranokresťanských oblastí, orientálnych krajín a [Byzancie](#), ako aj niektoré princípy anglonormanských oblastí, [Burgundska](#) a [Provénsalska](#), prejavujúce sa už v priebehu [11.](#) a [12. storočia](#),

Obsah

- [1 Architektúra](#)
 - [1.1 Raná gotika \(Skorá gotika\)](#)
 - [1.2 Vrcholná gotika](#)
 - [1.3 Neskorá gotika](#)
 - [1.4 Gotika mimo Francúzska](#)
 - [1.5 Gotika na Slovensku](#)
- [2 Sochárstvo](#)
- [3 Maliarstvo](#)
- [4 Umelecké remeslá](#)
 - [4.1 Kamenárstvo](#)

Architektúra

Gotická architektúra sa vyvíjala približne od polovice 12. storočia (vo Francúzsku), do začiatku [16. storočia](#) (v severnej Európe).

Charakteristickými znakmi gotickej architektúry je štíhlosť tvarov smerujúcich nahor. Vo svojom vrcholnom období je epochou techniky obdivuhodných a esteticky veľmi pôsobivých a zložitých [klenieb](#), podopieraných štíhlymi prúti kamenných rebier. Hmotnosť klenieb sa prenáša zo stien na samostatné vysoké nosné [piliere](#), čo umožnilo vytvoriť vysoký vnútorný [chrámový](#) priestor. Tlak klenby sa prenášal opornými oblúkmi na vonkajšie oporné piliere zakončené ozdobným hrotitým ihlanom - [fiálou](#). Charakteristickým znakom gotickej architektúry je lomený oblúk používaný na oknách, [portáloch](#) a klenbách. Okná sú štíhle, úzke, zakončené lomeným oblúkom. V [priechelnej](#) časti chrámov sa robili okrúhle okná - ružice. Gotická architektúra využíva veľké množstvo zdobiacich prvkov - členitých výčnelkov, priehlbní, zdobených vežičiek, [chrličov](#), trojlístkov malých okien, konzol a [baldachýnov](#). Svetská architektúra sa uplatnila predovšetkým v stavbách [hradov](#). Prejavilo sa to zušľachtením stavby a lepším riešením obytného priestoru s dokonalejšou výzdobou. V gotickom slohu sa stavali okrem cirkevných stavieb aj [radnice](#), [paláce](#), meštianske domy, [mosty](#) a iné stavby.

[Gotická katedrála](#) sa stáva vrcholom vývoja kresťanskej baziliky ako jediný celok syntetizujúci v sebe všetky štylistické novinky i [architektonické](#) výtvarné. V protiklade k ťažkému románskemu murivu je v gotike základom odľahčené murivo, takzvané skeletové. Stena je zbavená výlučne statickej funkcie, prelamuje sa vysokými oknami, vnútorný a vonkajší priestor sa zjednocuje. [Interiéry](#) stavieb sú rytmizované prostredníctvom zväzkových pilierov a krížovej klenby. V rímskonemeckom cisárstve sa popri [trojloďových bazilikách](#) s loďami nerovnakej výšky objavujú chrámy s loďami rovnakej výšky – halové kostoly. Dôležitým prvkom gotickej architektúry sa stáva svetlo. Farebné [vitráže](#) umožňujú prežiarenie chrámového priestoru. Exteriér i interiér má bohatú [sochársku](#) výzdobu. Ľudská postava sa esovito prehýba, telo nadobúda čoraz realistickejšiu podobu. Tvár prechádza od schematizmu k individualizmu.

Raná gotika (Skorá gotika)

[Dóm svätej Alžbety](#) v Košiciach

Prvými stavbami, v ktorých sa nové štýlové prvky prejavili vo svojej komplexnosti sú chór kláštorného kostola v St. Denis ([1140](#) - [1143](#)) a [katedrála v Sens](#) (pred rokom [1142](#)), [katedrála v Laone](#) a [katedrála Notre Dame](#) v [Paríži](#) (s výstavbou sa začalo okolo roku [1150](#)).

Na Slovensku bola skorá gotika od polovice [13. storočia](#) do začiatku [14. storočia](#).

Vrcholná gotika

Vrcholnou alebo klasickou gotikou nazývame obdobie od začiatku stavby [katedrály v Chartres \(1194\)](#), až do konca [13. storočia](#). (katedrály v [Remeši](#), [Amiens](#), [Beauvais](#), [Kolíne nad Rýnom](#) a i.)

Na Slovensku bola vrcholná gotika od začiatku [14. storočia](#) do 30. rokov [15. storočia](#).

Neskorá gotika

Týmto termínom označujeme obdobie od začiatku [14. storočia](#) do začiatku [16. storočia](#). Toto obdobie sa v jednotlivých európskych krajinách vyznačuje národnými osobitosťami, ktoré sa niekedy označujú aj osobitnými termínmi.

Na Slovensku bola neskorá gotika od 30. rokov [14. storočia](#) až do začiatku [16. storočia](#).

Gotika mimo Francúzska

V poslednej tretine [12. storočia](#) zakotvila gotika vplyvom severozápadného Francúzska aj v [Anglicku](#), kde sa vyvinuli svojrázne formy. [Katedrála v Canterbury](#) (začiatok v roku [1175](#)) reprezentuje prvé vývojové obdobie (epochu Early English), [katedrála v Salisbury \(1220 - 1266\)](#) rozvinutejšie obdobie dekoratívneho štýlu (Decorated Style) a kaplnka [King's College v Cambridge](#) neskorogotický pojem [perpendikulárny štýl](#).

V Taliansku sa gotika rozvinula iba v obmedzenej miere a hlavne na severe - ([Miláno](#), [Benátky](#), [Florenca](#), [Siena](#) a i.).

V Nemecku sa toto umenie rozšírilo pomerne rýchlo a v celej šírke. Za prvú stavbu nemeckej gotiky možno označiť [dóm v Magdeburgu](#) (od roku [1209](#)). Špecialitou nemeckej gotickej architektúry je technika severonemeckých [tehlových](#) stavieb.

[Katedrála svätého Martina](#) v Bratislave

Na severe Európy, kde sa kvôli používaniu pálenej tehly ako stavebného materiálu v čase gotiky zaužívalo pomenovanie Backsteingotik, čiže tzv. [Tehlová gotika](#).

V Čechách sa gotika udomácňuje približne v tom istom období, ako na Slovensku. Po udomácnení dostala názov *česká gotika*. K najznámejším pamiatkam patria [Katedrála sv.](#)

[Víta, Václava a Vojtecha](#), [Chrám svätej Barbory](#) v [Kutnej Hore](#) alebo [Chrám svätého Bartolomeja](#) v [Kolíne](#). K významným majstrom gotiky v Čechách patria [Petr Parléř](#), [Matyáš z Arrasu](#) a [Jan Hanuš](#).

V polovici [14. storočia](#) sa v [Toskánsku](#) začínalo rozvíjať nové umenie - [renesancia](#), ktoré v polovici [16. storočia](#) úplne vytlačilo gotiku.

Gotika na Slovensku

Na Slovensku sa prvky gotického štýlu začínajú prejavovať už v 1. polovici [13. storočia](#) (najstarší gotický kostol postavili v roku [1244](#) v Kaplnke pri Trnave), ale úplne sa rozvíjajú až v polovici [15. storočia](#), najmä na [Spiši](#). Katedrály sa na našom území nestavali, ale bolo postavených veľa farských [kostolov](#) ([Prešov](#), [Trnava](#), [Hlohovec](#), [Kremnica](#), [Bratislava](#), [Levoča](#), [Spišská Nová Ves](#) a i.). Jednoloďové kostolíky stavali na celom území Slovenska [františkáni](#) a [dominikáni](#). Trojloďové kostolíky bazilikového typu s umeleckou výzdobou boli zriedkavejšie (Konkatedrála svätého Martina v Bratislave). Najväčšími gotickými kostolmi sú pôvodne trojloďová bazilika - [dóm sv. Alžbety](#) v Košiciach a [Konkatedrála svätého Martina](#). Ďalej sa stavali významné hrady ([Trenčín](#), [Strečno](#), [Spišský hrad](#), [Oravský hrad](#), [Zvolenský zámok](#)) a zachovali sa aj zrubové drevené kostoly ([Kostol svätého Františka z Assisi v Hervartove](#) - [1480](#), [Kostol svätého Juraja v Trnovom](#) - cca [1500](#), atď).

Sochárstvo

Neoddeliteľnú úlohu pri výzdobách chrámov malo [sochárstvo](#). Uplatňovalo sa hlavne ako doplnok architektonických článkov (výzdoba hlavíc stĺpov, pilastov a konzol). Baldachýnová stĺpová plastika bola základom ďalšieho rozvoja sochy ako samostatnej disciplíny. V 12. a 13. storočí je to predovšetkým tzv. katedrálna plastika. ([Chartres](#), [Notre Dame](#), [Remeš](#), [Amiens](#), [Magdeburg](#) a i.). Námety tvorili scény zo života Krista, ukrižovanie, zmŕtvychvstanie, posledný súd a i. Postavy Panny Márie s dieťaťom - [madony](#). Výjavy zo života svätých. Cez službu architektúre a cez sochársky reliéf dostáva sa gotické sochárstvo postupne k plnej plasticite, k vyjadreniu objemovosti, k typu voľnej priestorovej sochy. Stredobodom záujmu sa stáva zobrazenie ľudského tela, konfrontovaného čoraz väčšími so zákonitosťou a proporciami prírody. Moment realizmu poznačuje aj zobrazené tváre, ktoré od prvotnej schématickej typizácie naberajú individuálny výraz.

Najvýznamnejším reprezentantom tohoto umenia na Slovensku je [Majster Pavol z Levoče](#) v Čechách je to [Peter Parler](#) /chrám sv. Víta v Prahe /a vo Francúzsku [Claus Sluter](#), holandský sochár, pôsobiaci v Burgundsku.

Maliarstvo

Sklené okno v Canterburskej katedrále

V maliarskom umení sa okrem tradičných maliarskych techník ako bola nástenná a [knižná maľba](#), dostáva do popredia, vplyvom odhmotnenia stien a tým straty súvislých plôch na maľbu, maľba na sklo, ktorá popri sochárstve tvorila podstatnú zložku vtedajšieho maliarstva. Najmä katedrály sa prekonávali v bohatosti a rozmanitosti výzdoby svojich okien. Na krídlových oltároch sa používala [tabuľová maľba](#), ktorej postavy boli zobrazované na zlatom pozadí. Námety k obrazom tvorili, podobne ako v sochárstve, rôzne výjavy zo života Krista, svätých, mučeníkov a rozličné legendy. Nové prvky senzualizmu a realizmu prichádzali okolo roku 1400 z Burgundska a flámskych oblastí (bratia van Eyckovci). Váha vývoja sa presunula v tomto období do francúzsko-holandských oblastí ([Avignon](#), [Burgundsko](#) a [Holandsko](#)), odkiaľ čerpali ďalšie krajiny, najmä [Čechy](#), [Nemecko](#), a [stredná Európa](#). V [Taliansku](#), s výnimkou [Giotta](#) a sčasti aj [Simona Martiniho](#), šiel vývoj inou cestou.

Umelecké remeslá

boli organizované podľa príbuznosti remesiel i samostatne do [cechov](#), ktorých úlohou bolo dbať o kvalitu výroby. Takýmto spôsobom sa remeselná výroba veľmi zdokonalila a svojou vypeľosťou a technickou zručnosťou dosiahla vysokú kvalitu výrobkov.

Strecha Milánskeho dómu

Kamenárstvo

Bolo uplatňované hlavne pri výzdobe chrámov, kde bohatá ornamentálna a figurálna výzdoba pokrývala steny veľkých katedrál (portály, okenné rámy, štíty, galérie i veže).

Nábytkárstvo

Základným kusom nábytku bola [truhlica](#), ktorá mala všeobecné použitie (šatník, knižnica, pokladnica a i.). Jej vonkajšiu výzdobu tvorili prvky prevzaté z architektúry. Začala sa používať aj intarzovaná výzdoba z rozličných vzácnych drevín. Truhlice ozdobovalo umelecké kovanie, ktoré zároveň udržiavalo ich pevnosť.

Rezbárstvo

Umelecké rezbárstvo sa uplatnilo vo výrobe a výzdobe chrámového nábytku - skrine, kazateľnice, svietniky, lavice, stoličky a najmä krídlové oltáre. Pozri aj [Majster Pavol z Levoče](#).

Kovotepectvo

V gotickej plastike vynikajú práce z kovu. Najlepšie to vidno v prácach zlatníkov, ktorí štýlovo vytvárali rozličné liturgické predmety (križe, kalichy, nádoby, misy), ktoré ozdobovali všetkými tvarmi, ktoré sa v gotike používali.

Lejárstvo a kovovýroba

Vyrábalo kostolné zvony, náhrobné platne. Z cínu sa robili kostolné krstiteľnice. Ďalej sa zhotovovali brnenia rôzne rytierske zbrane, znaky - erby, pečatidlá a mince so znakom na oboch stranách.

Väzba kníh

Nakoľko knihy boli ručne písané a tiež zdobené, boli veľmi vzácne a drahé. Preto sa robila na nich pevná ochranná väzba z dosiek potiahnutých zdobenou kožou. Na rohy sa dávalo ozdobné kovanie. Veľmi sa tiež dbalo o výtvarné riešenie vrchnej dosky.

Katedrála sv. Barbory v Kutnej Hore

Textil

Výroba gobelínov

Tvorba [gobelínov](#) - závesných kobercov, ktoré tvorili ozdobnú zložku stien miestností a chránili čiastočne pred chladom, bola pomerne rozšírená. Nachádzali sa na nich rozličné kompozície figúr s náboženskými, antickými ale aj svetskými scénami.

Notre Dame - Paríž, Detail výzdoby hlavného vchodu

Ornament

Geometrický ornament sa zakladá na konštruovaní čiar do kruhu a jeho častí, z čoho vzniká typický ornamentálny prvok [kružba](#), ktorý sa najviac používal pri výzdobe okien. Ďalším prvkom je rastlinný motív, ktorý čerpá z domáceho rastlinstva (dub, vínna réva ai.). Rastlinné motívy sa preberajú z prírody v najvernejšej podobe.

Gotická architektúra

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

 Západná [fasáda](#) baziliky *Saint-Denis*

Katedrála Notre-Dame (Paríž)

Lomený oblúk napomohol tomuto veľkolepému plánu odľahčenia románskej steny tzv. „mur epais“ a privedenia vonkajšieho svetla dnu do baziliky. Jej charakteristickou črtou sa stala vertikálna línia, lomený oblúk a premyslená konštrukcia kostry chrámu, prenášajúca hmotnosť stavby pomocou nosných rebier na vonkajšie oporné konštrukcie. Gotická [katedrála](#) sa stáva vrcholom architektonického umenia a zároveň hlbokým duchovným symbolom. Prejavila sa aj na svetských stavbách, napríklad [hradoch](#). Šírila sa po celej [Európe](#) až do [16. storočia](#), no v [Talianku](#) nebola nikdy plne prijatá a práve preto tento sloh (prejavujúci sa najmä v zalskej oblasti) pomenovali gotickým štýlom.

V samotnom [Paríži](#) sú viditeľné tzv. tri vývojové fázy gotiky. Začiatok v chóre [baziliky Saint-Denis](#) nasledovne v [katedrále Notre Dame](#) a nakoniec [Sainte Chapelle](#).

Príklady

- [Francúzsko](#): [Bazilika Saint-Denis](#), [katedrála Notre Dame v Paríži](#), [Sainte-Chapelle v Paríži](#), katedrála v Amiens, katedrála v Beauvais, katedrály v Noyon, Laon a v Remeši, [katedrála v Sens](#), Bourges, Tours, Rouen, Narbonne, Aix-en-Provence, Lyon, pápežský palác v meste Avignon a mnohé ďalšie katedrály, [kostoly](#) a [hrady](#).
- [Anglicko](#): Katedrály v Canterbury, York, Lincoln, Salisbury, Exeter, Norwich, tiež stará katedrála Sv. Pavla v Londýne
- [Španielsko](#): Katedrály v Sevilla, Barcelona, Palma, Toledo, Burgos, León
- [Nemecko](#): Katedrály v Kolín nad Rýnom, Regensburg, Magdeburg, Štrasburg (v súčasnosti sa toto mesto nachádza vo Francúzsku)
- [Talianko](#): Katedrály v mestách Miláno, Florencia, Siena, Orvieto, bazilika San Petronio v Bologni, dóžovský palác v Benátkach, bazilika v Assisi
- [Nórsko](#): katedrála v meste Trondheim

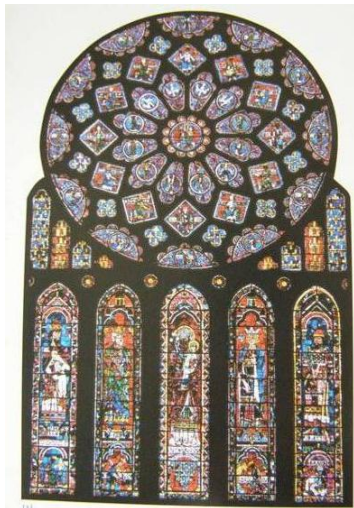
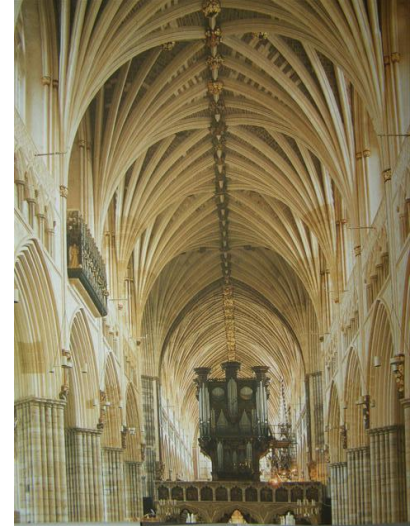
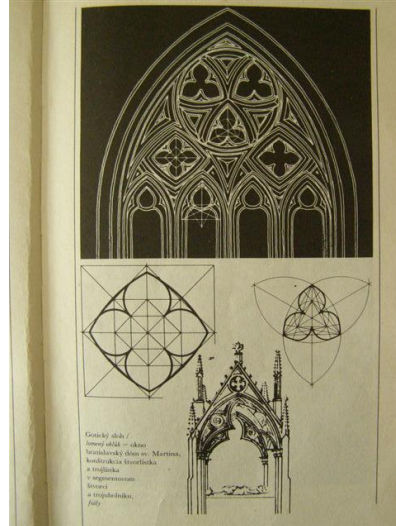
11. Urči sloh – vymenuj základné prvky/nielen stavebné/ - vymenuj nejakú stavbu a/ u nás b/vo svete

Urči odkiaľ sa tento sloh šíril a v akom období sa rozvíjal.

ukážka č.10

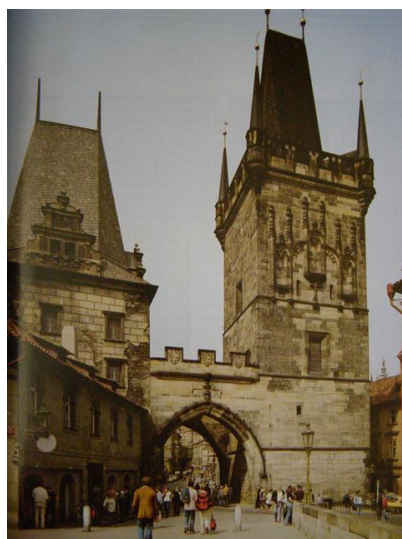
GOTICKÉ UMENIE

Notre Dame v Paríži

Sakrálna architektúra

Milánsky dóm

Prašná brána v Prahe

Katedrála v Remeši

CHRÁM SV. BARBORY V KUTNEJ HORE

Dóm sv. Martina
Bratislava

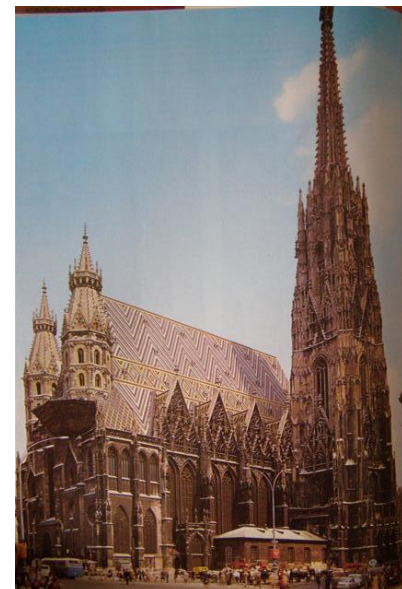
(Gotická brána hradu – východná strana (druhá pol. XV. storoč.)

chrám sv. Alžbety Košice

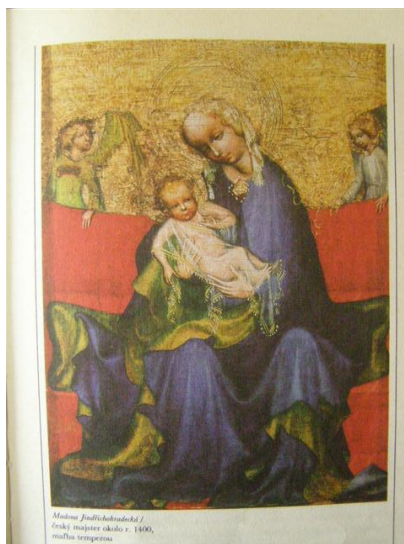
Dóžov palác
v Benátkach

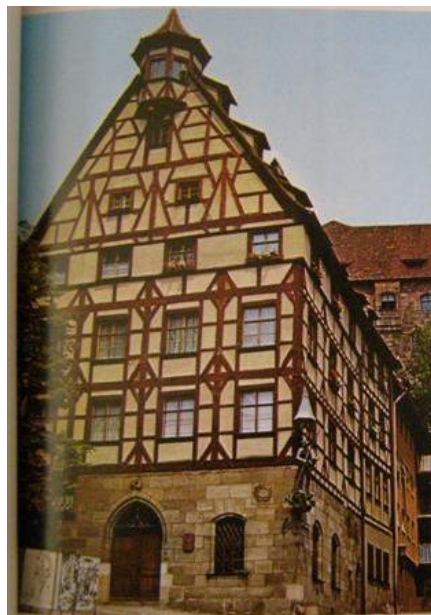
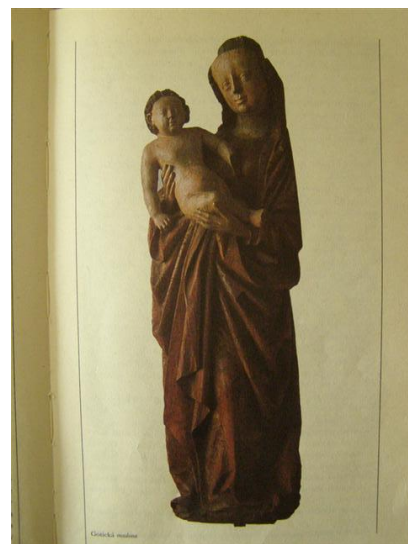
Dóm sv. Štefana vo Viedni

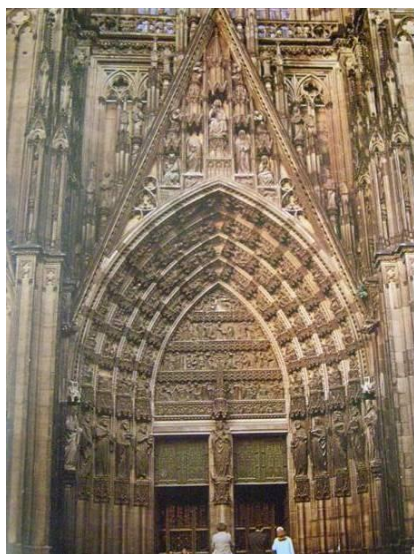
Giotto –náznaky priestoru v maľbe

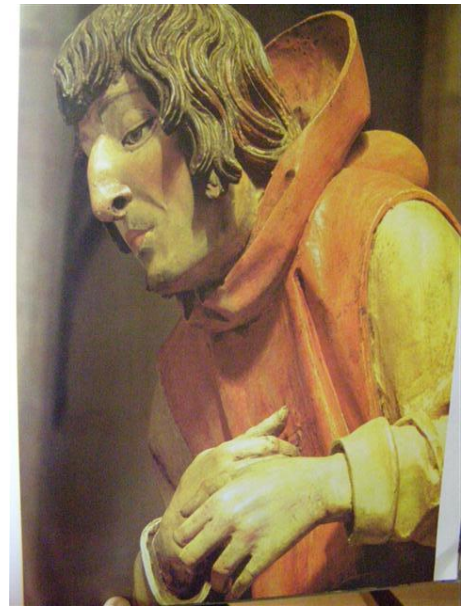
esovitě prehnutie charakteristické pre madony v gotike

Svetská hrázdená architektúra – meštianske domy

Socha v architektúre-výzdoba portálov –sochy svätých

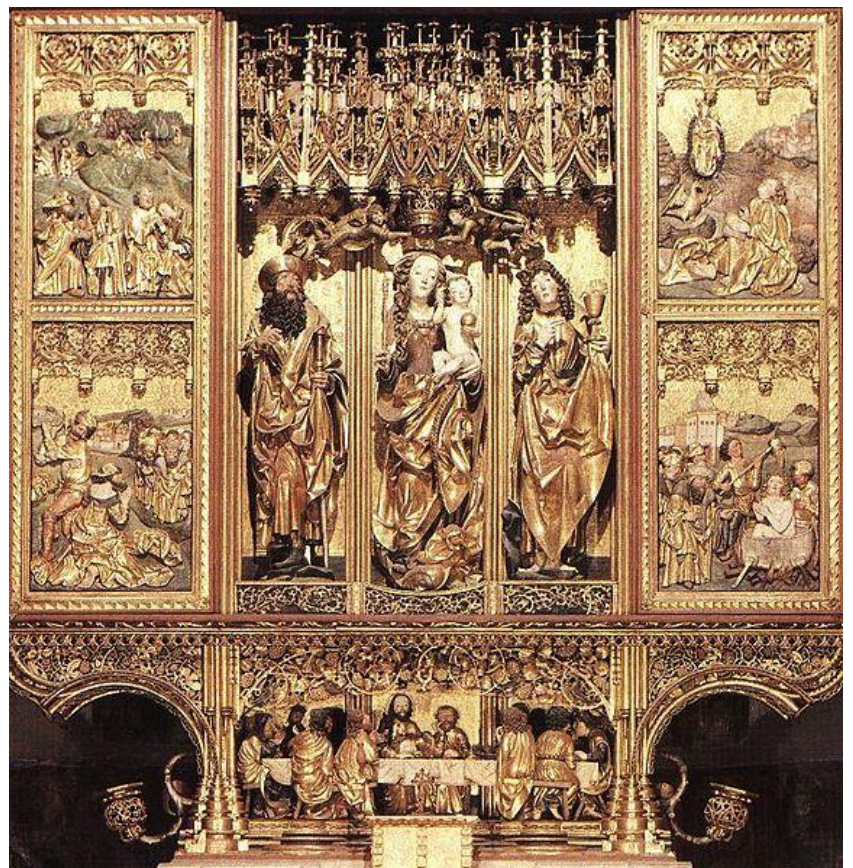

Majster Pavol z Levoče (*c. 1465/1470-1480 - 1537-1542) bol neskorogotický rezbár, sochár, tvorca najvyššieho dreveného oltára na svete, ktorý sa nachádza v levočskom [Chráme sv. Jakuba](#).

Levoči

Oltár v

Renesancia (po tal. *rinascimento/rinascita*, po fr. (aj nem. a angl.) *renaissance*, čo znamená obrodienie, znovuzrodenie) je epocha v kultúrnom a duchovnom vývoji v západnej a strednej [Európe](#) súbežná s náboženskou [reformáciou](#) a nadväzujúca na [antiku](#), najmä na [Platóna](#).

V [Taliansku](#) trvala od [14.](#) do [16. storočia](#), v ostatných krajinách od konca [15. storočia](#) do [16. storočia](#) (dozvuky v [17. storočí](#)), z toho na Slovensku do roku [1650](#).

Renesancia bola prevažne mestská [kultúra](#), súvisí so vznikom miest, meštianstva, rozvojom [obchodu](#) a trhového hospodárstva. Jej hlavným duchovným obsahom, prípadne východiskom, bol [humanizmus](#).

Pojem znovuzrodenie prvýkrát použil pre obdobie rozkvetu umenia a vedy, ktoré sa začalo na konci 13. storočia v Taliansku, taliansky [historik Giorgio Vasari](#) v roku [1550](#).

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Renesancia (po tal. *rinascimento/rinascita*, po fr. (aj nem. a angl.) *renaissance*, čo znamená obrodienie, znovuzrodenie) je epocha v kultúrnom a duchovnom vývoji v západnej a strednej [Európe](#) súbežná s náboženskou [reformáciou](#) a nadväzujúca na [antiku](#), najmä na [Platóna](#).

V [Taliansku](#) trvala od [14.](#) do [16. storočia](#), v ostatných krajinách od konca [15. storočia](#) do [16. storočia](#) (dozvuky v [17. storočí](#)), z toho na Slovensku do roku [1650](#).

Renesancia bola prevažne mestská [kultúra](#), súvisí so vznikom miest, meštianstva, rozvojom [obchodu](#) a trhového hospodárstva. Jej hlavným duchovným obsahom, prípadne východiskom, bol [humanizmus](#).

Obsah

- [1 Pojem renesancia](#)
- [2 Použitie pojmu](#)
- [3 Vznik a príčiny](#)
- [4 Typické rysy](#)
- [5 Chronológia](#)
- [6 Rozšírenie renesancie do Zaalpska](#)
- [7 Spoločenské postavenie umelca](#)
- [8 Maliarstvo](#)
 - [8.1 Tematika](#)
 - [8.2 Technika](#)
- [9 Sochárstvo](#)
- [10 Architektúra](#)
-

Pojem renesancia

Pojem znovuzrodenie prvýkrát použil pre obdobie rozkvetu umenia a vedy, ktoré sa začalo na konci 13. storočia v Taliansku, taliansky [historik Giorgio Vasari](#) v roku [1550](#). Pojem renesancia je [francúzsky](#) preklad použitý francúzskym historikom [Jules Micheletom](#) a ďalej rozšírený [švajčiarskym](#) kunsthistorikom [Jacobom Burckhardtom](#) v [19. storočí](#).

Použitie pojmu

Pojem renesancia sa tradične vzťahuje na epochu medzi 14. a 17. storočím.

Vznik a príčiny

Vznik renesancie sa zvyčajne kladie do severného Talianska na koniec [13. storočia](#). Ak sa uvádza konkrétne miesto, potom je to mesto [Florenca](#). Od [12. storočia](#) v mnohých severotalianskych mestách rástla prosperita vyvolaná predovšetkým zámorským obchodom. Najväčšími obchodnými mocnosťami boli mestá [Janov](#), [Benátky](#) a [Florenca](#). K hospodárskemu rozkvetu prispievala aj praktická bezmocnosť [cechov](#), ktoré by boli schopné potlačiť prílišnú prosperitu niektorých skupín mešťanov. Cechy síce existovali, ale držali ich v rukách a na svoj prospech užívali bohaté rodové skupiny (takto sa k moci dostal napr. rod [Mediciovcov](#) vo Florencii).

Zároveň vplyvom bojov medzi nemeckými [cisármi](#) a [pápežmi](#) v Taliansku počas stredoveku neexistovala centrálna moc, ktorá by dokázala odobrať mestám politický či hospodársky vplyv a ani [šľachta](#) nemala také pozície ako bolo obvyklé napr. vo [Francúzsku](#) alebo v [strednej Európe](#). Častým trendom bolo jej sťahovanie do miest, kde sa dostávala pod moc mestskej samosprávy.

Tieto podmienky – hospodárska prosperita a relatívna politická sloboda - stáli pri vzniku nového typu renesančného človeka. Zároveň existencia viacerých mocenských centier (najbohatšími talianskymi mestami boli: [Janov](#), [Miláno](#), [Benátky](#), [Mantova](#), [Ferrara](#), [Bologna](#), [Florenca](#), [Pisa](#), [Siena](#), [Rím](#)) viedla k súťaživosti, ktorá sa okrem iného prejavovala aj v podpore umenia, ktorým sa rada vladárov a mocných mužov mohla prezentovať navonok.

Typické rysy

V jednotlivých druhoch [umenia](#) vznikali nové prvky, ale niektoré rysy boli typické pre renesanciu či už ako epochu alebo pre umenie, ktoré vytváral renesančný človek.

- [antropocentrizmus](#)

Kladie sa dôraz na človeka, na ľudský rozum, poznanie a pozemský život. Renesančný človek sa vymaňuje zo stredovekého spôsobu myslenia, čiže záujem sa od Boha obracia smerom k človeku samému.

- [humanizmus](#)
- Renesancia sa obracia späť
- **vedecký základ umenia**

Mnoho umelcov bolo skutočne „renesančných“, zaoberali sa aj [anatómiou](#), [optikou](#), technológiami, ktoré potom používali vo svojej tvorbe. Typickým príkladom je použitie [perspektívy](#) v maľbe a kresbe či odlievanie sôch z bronzu.

- [realizmus](#)

Napriek tomu si renesanční umelci nárokovali pri svojich dielach návrat k prírode (inšpirovaní antickou), určitý súbor konvencií. Ich [realizmus](#) sa týkal hlavne použitých tém. Objavujú sa scény zo „všedného života“ - vzniká napr. [novella](#) (poviedka zo života obyčajných ľudí) alebo [komédia](#) inšpirovaná životom roľníkov.

- **zosvetštenie**

Dá sa považovať za spoločný rys, aj keď nebolo tak veľké, ako sa obyčajne myslí. Náboženské motívy sú neustále veľmi časté.

- [individualizmus](#)

Vznikajú [životopisy](#), vlastné podobizne maliarov, umelci na rozdiel od stredoveku podpisujú svoje diela.

- **nacionalizácia umenia**

Ak bol pre stredoveké umenie typický [univerzalizmus](#), tak od renesancie začíname rozlišovať [národné](#) umenia s ich typickými prvkami a rysmi.

- **zberateľstvo**

Pre stredovek tiež neznáma vec. Zberateľstvo úzko súvisí so snahou čo najlepšie poznať antický svet prostredníctvom hmotných pamiatok, ktoré sa na talianskom území zachovali v hojnom počte. So snahou zbierať antické pamiatky sú spojené aj počiatky [archeológie](#).

- **mecenášstvo**

Umenie sa stáva politickou zbraňou (notoricky známym príkladom je [Masacciov](#) obraz *Daňový peniaz* alebo [Michelangelova](#) socha Dávida) a efektným prostriedkom bohatých a mocných, ako sa prezentovať voči verejnosti. Z týchto radov pochádza veľké množstvo mecenášov, len v Taliansku napríklad pápeži [Martin V.](#), [Eugen IV.](#) či [Mikuláš V.](#), ďalej v Miláne [Filippo Maria Visconti](#), [Francesco Sforza](#), v Neapole [Alfonz V. Aragónsky](#) alebo [Ferdinand I. Aragónsky](#).

Chronológia

- [trecento](#) (=14. storočie, predovšetkým počiatky renesančného umenia vo Florencii)
- [quattrocento](#) (=15. storočie, rozšírenie renesančného umenia po celom Taliansku)
- [cinquecento](#) (=16. storočie, rozšírenie do Zaalpska)

Rozšírenie renesancie do Zaalpska

Na rozšírenie renesancie do zaalpských krajín malo vplyv niekoľko skutočností. Predovšetkým do [Ríma](#) neustále prúdilo veľké množstvo pútnikov, ktorí sa mohli zoznámiť s novými myšlienkami. Naopak z [Talianska](#) do Európy odchádzala časť potulných humanistov (napr. [Giordano Bruno](#)) a tiež početné cirkevné posolstvá. Do [Francúzska](#) sa renesancia rozšírila vplyvom Francúzsko - talianskych vojen na počiatku [16. storočia](#). V jednotlivých krajinách sa renesancia prispôbila miestnym podmienkam. Zvlášť to vidno na obrazoch stredoeurópskych renesančných maliarov, kde je cítiť ešte značný vplyv neskorej gotiky (napr. [Albrecht Dürer](#) alebo zvlášť [Hieronymus Bosch](#)). Oveľa viac je tu zachovaný náboženský charakter umeleckých diel (oproti talianskym omnoho častejšie inšpirovaným klasickou mytológiou).

Veľkým rozdielom medzi talianskou a severnou renesanciou je používanie jazyka. Kým v Taliansku sa učitelia obrátili späť ku klasickej [latinčine](#) a [gréčtine](#), na severe sa objavujú knihy v národných jazykoch, takto prístupné oveľa širšej čitateľskej obci. Širšie používanie národných jazykov hralo v budúcnosti dôležitú úlohu pri vzniku národných štátov definovaných národným jazykom.

Portrét Francesca d'Este od Rogiera van der Weyden. Portrét vznikol v Holandsku. Mieša sa tu renesančné poňatie ešte s prvkami strnulej gotiky.

Spoločenské postavenie umelca

Počas renesancie sa zmenilo aj postavenie umelca. V stredoveku umelca ako individualitu nepoznáme. Sú považovaní za remeselníkov a obvykle nepodpisujú svoje diela (preto sú dnes označovaní podľa svojich najvýznamnejších diel, napr. [Majster vyšebrodského oltára](#)). Toto sa v renesancii mení. Umelci vystupujú z anonymity a niektorí dosahujú dokonca vysoké spoločenské postavenie. Ako príklad môže slúžiť [Gentile Bellini](#), ktorý získal od [Fridricha III.](#) kniežací titul, alebo [Tizian](#), ktorému [Karol V.](#) udelil [rád Zlatej ostruhy](#) oprávňujúci ho používať titul [rytier](#). Niektorým umelcom sa podarilo zbohatnúť alebo získať vysoký úradnícky post. Napriek tomu sa všeobecne ešte držala predstava, že umelci sú nízkeho pôvodu, pretože ich činnosť vyžadovala manuálnu prácu a oni sami postrádali vzdelanie.

Maliarstvo

Na rozdiel od architektúry alebo sochárstva sa nemohlo rané renesančné maliarstvo inšpirovať antickým umením - z antického maliarstva sa nič nezachovalo. Renesanční maliari sa preto čiastočne inšpirovali antickými reliéfmi. Až v 16. storočí v Ríme boli objavené fresky v Neronovom Zlatom paláci alebo v Titových kúpeľoch.

Tematika

Do značnej miery, ako už bolo napísané vyššie, sa udržuje náboženská tematika. Veľmi často sa však stáva len prostriedkom, ako zobraziť i scény napr. z každodenného života (Madona s dieťaťom je veľmi často hlavne zobrazením materskej lásky) či prezentovať nahé ženské, resp. mužské postavy (napr. motív Adama a Evy). Novo sa objavujú niektoré žánre, napr. portrét, krajina alebo zátišie a v [Talianku](#) sa objavujú aj mytologické motívy prevzaté z antického umenia. Typickým nemytologickým motívom prevzatým z antického umenia je tzv. [spinario](#) - chlapec vyťahujúci si z päty trň

Technika

V maľbe sa začína používať trojrozmernosť a [perspektíva](#) - maliari sa naučili pracovať s priestorom a vyjadrovať jeho hĺbku. Niektorí umelci začali tiež pracovať v omnoho väčšej miere s použitím farieb na vyjadrenie tieňa (napr. [da Vinci](#) a jeho [sfumato](#) použité veľmi výrazne napr. v Madone v skalách).

Zvláštnu a odlišnú úlohu od stredoveku hrá kresba. V stredovekom maliarstve sa používala len k určitému typologickému náčrtu budúcej maľby a ako také nevznikali podľa skutočnosti, ale podľa po dielňach kolujúcich typologických a ikonografických schém, tak v renesančnom umení už slúži k štúdiu skutočnosti na vylepšenie obrazu (typické sú skice vytvorené

[Leonardom da Vincim](#) študujúce napr. svalstvo a pohyb koňa, rysy ľudských tvári a vyjadrení rôznych emócií).

Fra Angelico: Zvestovanie. Maliar už pracuje s perspektívne vyjadreným priestorom.

Sochárstvo

Vplyvom zachovaných antických sôch sa sochárstvo stalo prvým umením, kde došlo k zmenám smerom k renesančnému poňatiu. Objavujú sa od antiky po prvýkrát voľne stojace sochy. Umelci dokážu úspešne vyjadriť dramatickosť scény (v stredovekom umení neznáme) expresívnym zobrazením emócií v tvári, gestami či zriadenou drapériou.

Veľkou výzvou sa pre renesančného sochára stali jazdecké sochy. Ďalej sa nadväzuje na portrétné sochárstvo cisárskeho [Ríma](#) - objavujú sa busty významných osobností. Poznáme aj drobnú plastiku, napr. aj medaily.

Architektúra

S potrebou prezentácie novej meštianskej nobility aj mestského štátu ako celku, sa stala architektúra jedným z umení, kde došlo k najvýraznejším zmenám. Renesanční architekti sa opäť inšpirovali antickými stavbami, ich súmernosťou, jednoduchosťou a pravidelnosťou proporcií. Vedľa kameňa sa začali používať vo väčšom množstve materiály ako mramor a tehly. Hojne sa uplatňuje stĺporadie, klenba a kupola a schodisko sa stáva samostatným architektonickým prvkom. Objavujú sa nové typy stavieb: mestské paláce a mestské aj predmestské vily.

Renesančná architektúra

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Renesančná architektúra](#)

Duomo Santa Maria del Fiore, Taliansko, 15. storočie (kopula)

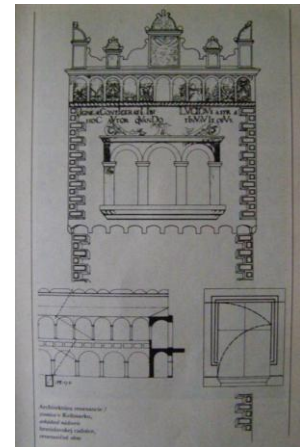
Renesančná architektúra sa formuje v Talianskej [Florencii](#) začiatkom 15. storočia. Navracia sa ku ideálom antického sveta. Vznikajú paláce, zámky a vily. Pre chrámy je charakteristická centrálna dispozícia s kupolou, ktorej najznámejšou ukážkou je florentský *Duomo Santa Maria del Fiore*, vo svojej dobe najväčšia stavba svojho druhu na svete. Vďaka talianskym architektom sa šírila do [Uhorska](#), [Čiech](#), [Poľska](#) a v 16. storočí do Ruska.

12. Urči sloh

Charakteristické znaky v architektúre a umení, s akým filozofickým hnutím sa spája jej nástup? Uveď letopočet.

Ukážka č. 11

RENESANCIA 1400 z Talianska /quattrocento/

HUMANIZMUS

- myšlienkové spoločenské a umelecké hnutie, ktoré sa šírilo od 14.stor. z Talianska do ostatnej Európy. Slovo humanizmus pochádza z lat. = ľudský a renesancia z franc. slova renaissance = obroda a znovuzrodenie. Cieľom tohto hnutia bolo obrodenie človeka v duchu antických ideálov a znovuzrodenie antiky. Humanizmus a renesancia vznikli aj pod vplyvom niektorých dôležitých objavov a vynálezov tej doby, boli to predovšetkým vedecké názory vedcov na Zem (Kopernik - Heliocentrická sústava, objavenie Ameriky, z vynálezov mal najväčší význam objavenie kníhtlače - Nemecký Jan Gutenberg). Humanizmus a renesancia odmietali princípy feudálneho spoločenského zriadenia a cirkevnú ideológiu. Kládli dôraz na pozemský život a odvracali sa od záhrobného. Oproti stredoveku zdôrazňovali nové hodnoty a to právo človeka na radostné prežívanie pozemského života, úctu k rozumu (racionalizmus), zmyslové poznanie (senzualizmus) a význam jedinca (individualizmus). V centre záujmu stál človek, oslava jeho dôstojnosti, nadania a rozumu.

13. Uved' aspoň troch umelcov tohto obdobia a ich slávne diela. Ukážka č. 12, 13, 14, 15

12/,Leonardo da Vinci

La Gioconda

Mária s dieťaťom a sv. Anna

Ján Krstiteľ

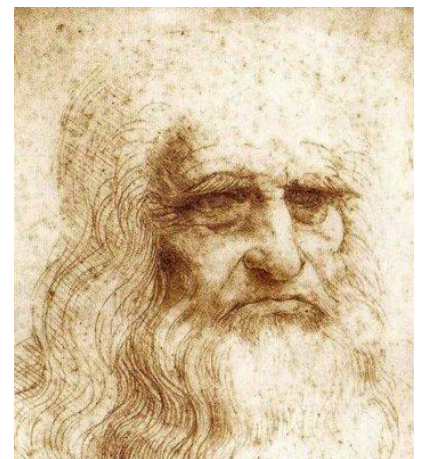
Dáma s hranostajom

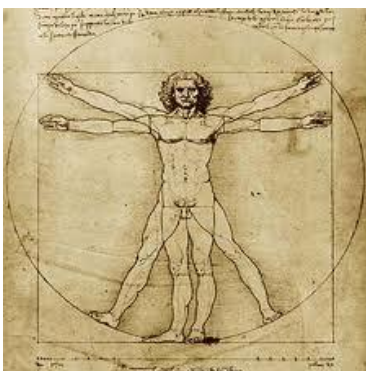
Posledná večera

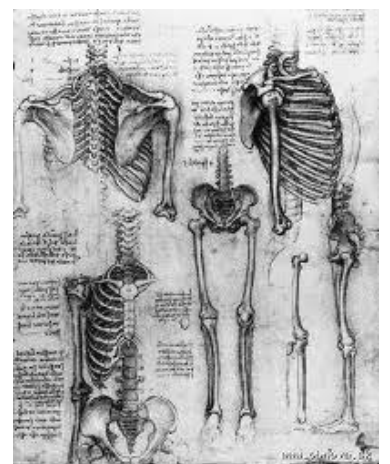
autoportrét

Bitka pri Anghiari

Kánon proporcií ľud. tela

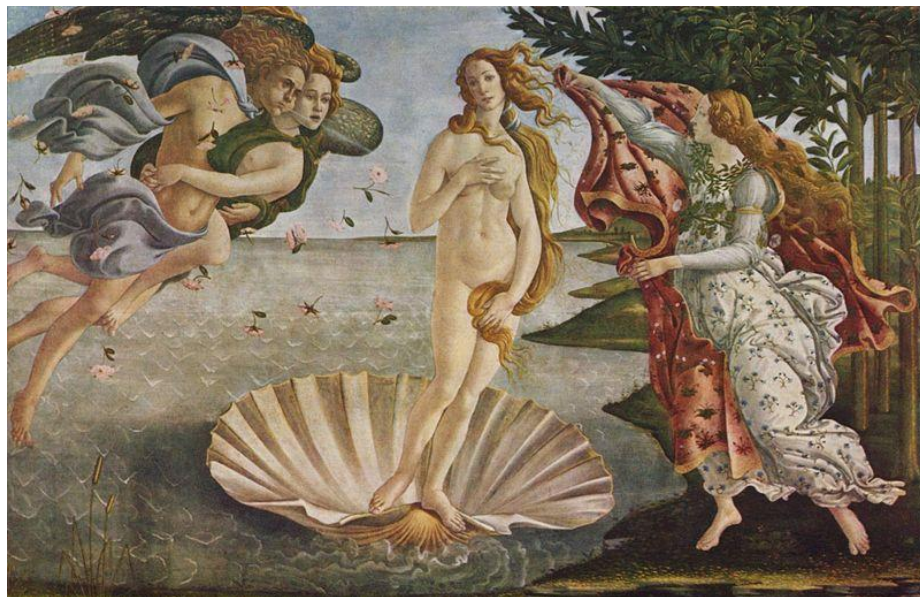
Sixtínska madona

Aténska škola

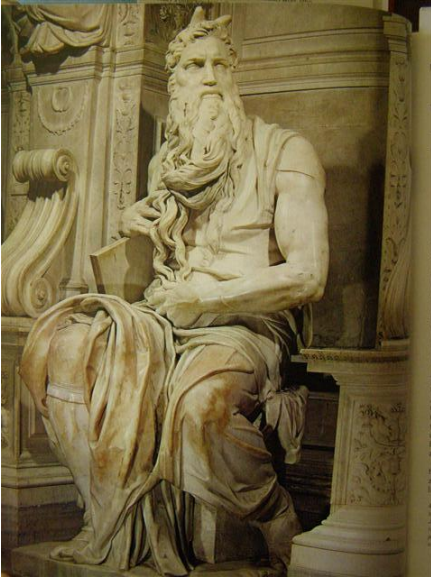
14/Sandro Boticelli

Zrodenie
Venuše

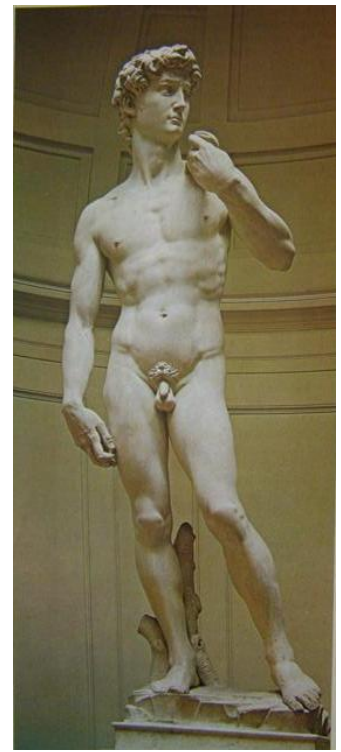

Primavera

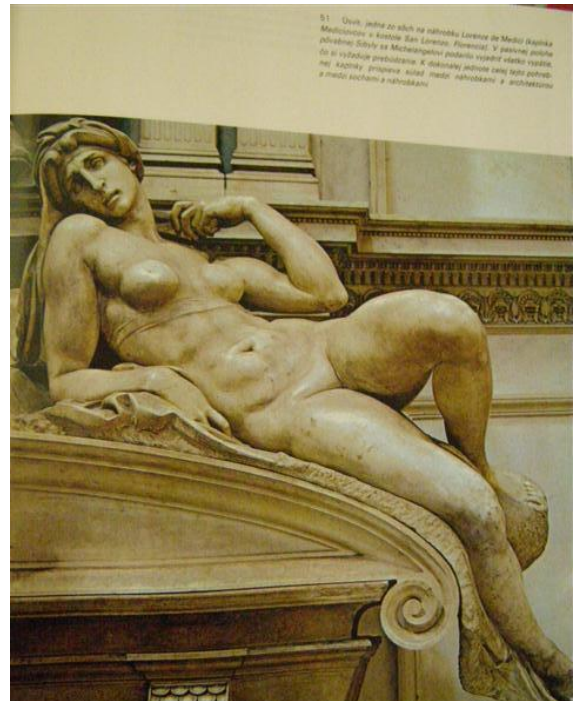
Mojžiš

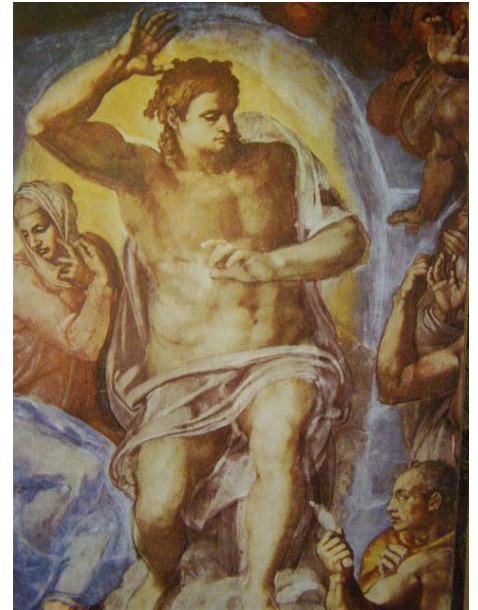

Pieta

Náhrobek rodiny Medici – alegorie Ráno, Večer, Deň a Noc

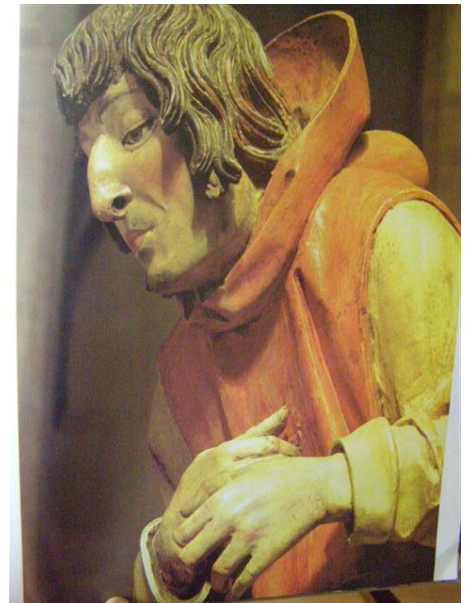
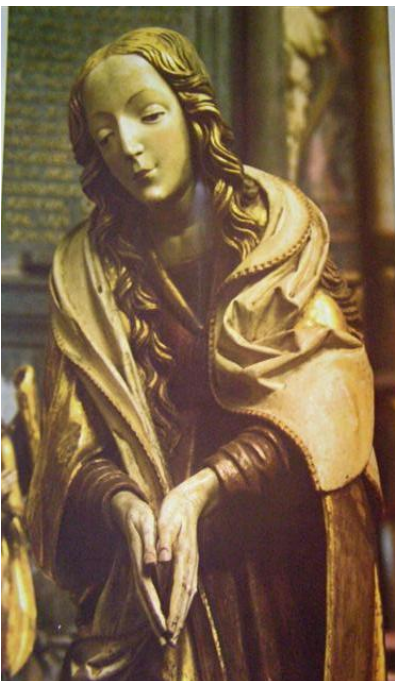

autoportrét

fresky v Sixtínskej kaplnke

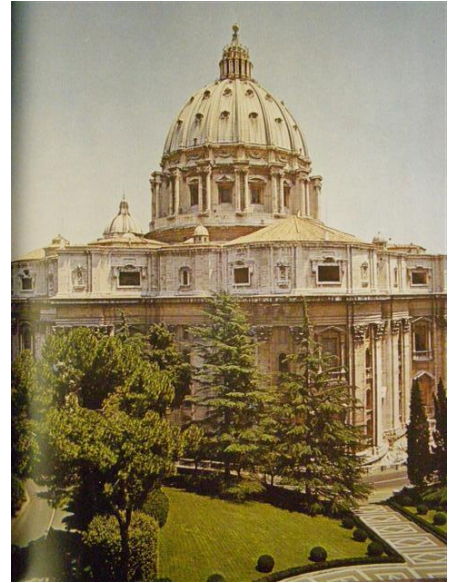
Majster Pavol z Levoče (*c. 1465/1470-1480 - 1537-1542) bol neskorogotický rezbár, sochár, tvorca najvyššieho dreveného oltára na svete, ktorý sa nachádza v levočskom Chráme sv. Jakuba.

14. Uved' aspoň 1 svetovú a 1 stavebnú pamiatku na Slovensku postavenú v tomto slohu./renesancia/

Chrám sv. Petra v Ríme

Florentský dóm

Nádvorie jaydiarne v Topoľčiankach

Nádvorie
bratislavskej
radnice/veža
baroková

Levočská radnica

Zvonica v obci Svinia

Turzov dom v Levoči

15. Akým spôsobom sa začal zobrazovať priestor na obrazoch v tomto období a kto má na tom najväčší podiel

V maľbe sa začína používať trojrozmernosť a perspektíva - maliari sa naučili pracovať s priestorom a vyjadrovať jeho hĺbku. Niektorí umelci začali tiež pracovať v omnoho väčšej miere s použitím farieb na vyjadrenie tieňa (napr. da Vinci a jeho sfumato použité veľmi výrazne napr. v Madone v skalách).

Barok

Chrám sv. Mikuláše v [Praze](#)

Baroko či **barok** (zřejmě z [port.](#) *pérola barroca* – perla nepravidelného tvaru) je [umělecko-kulturní](#) směr, který vládl v [Evropě](#) mezi roky [1600](#) a [1750](#). Vznikl v [Itálii](#) a rozšířil se po celé Evropě a v jejích [koloniích](#). Slovem **baroko** se pak označuje i toto období.

Vznik baroka

Základní rysy barokního umění už jsou geneticky uloženy v renesančním umění, protože baroko je rozšířením a domyšlením renesančních uměleckých tendencí. V jistém smyslu však baroko zároveň znamená popření renesance, protože v sobě obsahuje komponentu vycházející v podstatě ze středověkého křesťanského myšlení. Tato komponenta se výrazně projevila především po [Tridentském koncilu](#). Vedlo k ní to, že se renesance, jak v umění tak ve filosofii velice rychle po dosažení jakéhosi pomyslného vrcholu kolem roku 1520 začala určitým způsobem vyčerpávat, což vedlo ke vzniku tzv. [manýrismu](#). Ten si liboval v grotesknosti, hravosti, optických klamech atp. Vznik baroka je překonáním tohoto stavu, protože byl (mj. právě Tridentským koncilem) formulován jasný a srozumitelný myšlenkový program, jímž je v podstatě obroda křesťanství. Proto se také v této souvislosti často o tzv. [protireformaci](#) hovoří jako o „katolické reformaci“. Jasně vytýčení a formulování cílů se vzápětí projevilo i ve vytvoření pevného a relativně konzistentního uměleckého jazyka, který obecně nazýváme barokem. Nejvýraznějším představitelem uměleckého přechodu směrem od renesančního umění k manýrismu a baroku je [Michelangelo Buonarroti](#).

Rozšíření a hlavní rysy

V průběhu [17.](#) a [18. století](#) se baroko rozšířilo do celé [Evropy](#). Proniklo do všech uměleckých a životních projevů ([architektura](#), výtvarné umění, [literatura](#), [divadlo](#), [hudba](#)). Byl to poslední univerzální a jednotný umělecký styl celé Evropy. Většina tvůrčích podnětů vyšla z Itálie, následovalo [Německo](#), [Rakousko](#), [Francie](#) a [Nizozemí](#). Příznačné je stírání hranic mezi architekturou, plastikou a malbou s cílem vytvoření jednotného společného účinku. Německé dějiny umění zde velmi trefně hovoří o tzv. „[Gesamtkunstwerku](#)“, což lze česky přeložit jako „celostní umění“. Malba se stává iluzionistickou. V architektuře předstírá plastické prvky –

architektura používá malbu napodobených stavebních prvků (klenby, žebra, pilastry) ke zvýšení působivosti, plastika nechce vystupovat jako ojedinělé umělecké dílo, ale podřizuje se celku a doplňuje malbu ([drapérie](#)). Významně se uplatňuje [ornamentální](#) štukatura. Baroko obecně dává přednost asymetrickým formám, vyklenutým a vydutým zaoblením, nadsazeným proporcím, prostorově rozvinutým gestům, efektním [perspektivám](#) (využití souhry architektury a malby). Výrazným prvkem barokního umění je pohyb. Zatímco renesanční umění je z tohoto hlediska statické, jeho ideálem je stavba vybudovaná na půdorysu kruhu, pak baroko je dynamické a jeho ideálem je ovál či elipsa. Barokní stavbu, sochu, kašnu atp. je nutné vnímat v pohybu - obházet. Barokní stavby také byly vědomě komponovány k obcházení, ke stálému objevování nových pohledových os, k rafinované hře se světlem, s krajinou. Zatímco [klasicismus](#) (včetně tzv. [barokního klasicismu](#)) reprezentují „nekonečné“ pohledy do dále ([Versailles](#)), pak barokní architektura je komponována také na pohledových osách, ovšem tam, kde klasicismus cítí „nekonečný výhled“, umísťuje baroko tzv. „point de vue“, jakýsi úběžník pohledu – sochu, [letohrádek](#), kapli – a je tak rafinovanější a také intimnější.

Nejvýznamnější představitelé barokního umění

Architektura

Nejvýznamnějšími barokními architekty je trojice Italů: architekt (také malíř a sochař) [Gian Lorenzo Bernini](#), [Francesco Borromini](#) a [Guarino Guarini](#). Na tyto vrcholné italské architekty navazuje řada dalších významných italských i zaalpských architektů – rozvětvená rodina [Dientzenhoferů](#), jejíž dva členové, otec [Kryštof](#) a syn [Kilián Ignác](#), působili převážně v Českých zemích. Dalším významným architektem působícím v Českých zemích je [Jan Blažej Santini](#).

Malířství

Barokní sochy a malby v kapli Božího těla v jezuitském konviktu v [Olomouci](#)

Nejvýznamnějšími barokními malíři jsou především tyto pánové: [Caravaggio](#), [Diego Velázquez](#), [Peter Paul Rubens](#), [Rembrandt van Rijn](#), [Giovanni Battista Tiepolo](#), . Z autorů působících v českých zemích lze jmenovat především [Karla Škrétu](#) pro raný barok, [Petra Brandla](#) Malíři se snažili v dílech vyznačit pohyb nebo pocit.

Sochařství

Základním znakem barokního sochařství jsou rozevláté šaty. Takřka synonymem barokního sochařství je již jednou zmiňovaný [Gian Lorenzo Bernini](#). Tento Ital svým slohotvorným významem prakticky závazně určil podobu barokní sochy. Na něj do jisté míry navazují takřka všichni ostatní barokní sochaři, včetně našeho nejvýznamnějšího sochaře [Matyáše](#)

[Bernarda Brauna](#). Druhým nejvýznamnějším českým sochařem je pak [Ferdinand Maxmilián Brokoff](#), který však reprezentuje spíše klasičtější chápané sochařství a je tak do jisté míry Braunovým sochařským protikladem.

Na Slovensku

Franz Xaver Messerschmidt bol barokový sochár. Pochádzal z Bavorska, ale posledných sedem rokov života strávil v Bratislave. Býval tu - a hlavne - tvoril. Z Messerschmidtovho bratislavského obdobia pochádzajú umelecké diela, ktoré sú z jeho tvorby najviac oceňované a dodnes fascinujú svojou neobvyklosťou. Volajú sa Charakterové hlavy. Sú to zvláštne busty s grimasami.

Hudba

Za nejvýznamnějšího skladatele barokní hudby bývá považován [Johann Sebastian Bach](#), jehož smrt (1750) se kryje s datem, jež bývá někdy považováno za konec barokní éry. Přidat k němu lze například „slunného Itala“ [Antonia Vivaldiho](#), tvůrce mnoha barokních oratorií [Georga Friedricha Händela](#) nebo [Claudia Monteverdiho](#).

Pozdní baroko a vyznívání slohu

Podle některých výkladů baroko končí již na přelomu 17. a 18. století. V [Českých zemích](#) je to velmi dobře patrné po roce 1721 a 1729, kdy došlo k blahoslavení a svatořečení nejvýznamnějšího českého barokního světce [Jana Nepomuckého](#). Proces, který tehdy probíhá lze opsat biblickým podobenstvím o soli, která ztratila slanost, neboť zde vskutku dochází k velmi dobře patrné ztrátě vědomí původního zacílení a poslání. Burčující baroko se tak mění v „usměvavé“ [rokoko](#), které už se spíše než nebeskými věcmi zabývá vlastními prožitky.

Nejvýznamněji k této proměně došlo ve Francii, kde jsou také projevy požívačného rokoka nejvýraznější. Ve střední Evropě je však asi opravdu lepší mluvit o pozdním baroku, neboť zde nedochází k tak výrazné proměně. Pozdní baroko je [virtuózní](#) podobou [slohu](#), kterou například v architektuře reprezentuje náš [Kilián Ignác Dientzenhofer](#), v malbě [Václav Vavřinec Reiner](#) či [Kosmas Damián Asam](#). Tato nesmírně silná a ještě stále velmi barokní kultura svou sílu definitivně ztrácí až hluboko po polovině osmnáctého století, kdy pozdní barok postupně nahrazuje strohý [vídeňský klasicismus](#).

Španělsko

Násilná rekatolizace, centralizace státu

Architektúra

- projev [monumentality](#): snaha ohromiť človeka, dôraz na citovosť až exaltovanosť, vnútorné napätie, patos, nadsádzka
- kostoly mali pôsobiť ako obraz neba prenesený na zem, paláce a zámky reprezentovali bohatstvom a moc
- pôdorysom stavieb bola elipsa alebo prúžky elips (nekonečno)
- častý architektonický prvok: [kopule](#)
- drahé materiály: [zlato](#), vzácna dreva, farebné mramo

• Baroková architektúra

- Barokový sloh sa stal spolu s gotikou prevládajúcim slohom na Slovensku. U nás sa nepresadil dynamický barok, skôr klasicizujúci, plynule prechádzajúci do barokového klasicizmu.

- Obdobie raného baroka bolo politicky a hospodársky ťažké. Vojna s Osmanskou ríšou sa stupňovala dobytím Nových Zámkov (1663). V polovici 17. storočia sa stavajú ďalšie protiturecké fortifikácie: bastiónová pevnosť v Kolárove, bastióny na opevnení Nitrianskeho hradu. Na východe hrad Krásna Hôrka získal mohutné opevnenie s delovými baštami na nárožiac. Šesťuholníková pevnosť [Leopoldov](#) mala brániť Považie. (S valmi a hradbami sa rozkladala na ploche 56 ha, jej vnútorná plocha bola 1,65 ha. Realizoval ju v rokoch 1665 – 1669 staviteľ Ján Melichar Arisperger).

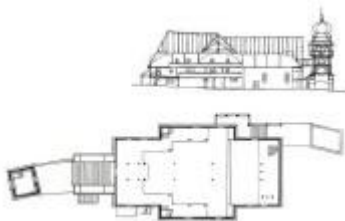

- Na Slovensku uhorská šľachta vystupovala proti centralizmu a absolutizmu cisárskeho dvora, chcela si udržať svoje privilégiá (napr. neplatila dane). Zorganizovala niekoľko protihabsburských povstaní v rokoch 1604 – 1711. Mocenské ambície šľachty boli často zastierané náboženskými motívmi, na ktoré Habsburgovci odpovedali silnou rekatolizáciou. Dôležitými centrami vrcholného a neskorého baroka sa stali Bratislava a Trnava. Vzory a inovácie pre tento sloh prichádzali z Viedne a cez Viedeň zo severného Talianska. V Bratislave sídlila Uhorská miestodržiteľská rada, Trnava bola sídlom ostrihomského arcibiskupa (1543 – 1820). V roku 1635 tu založili Trnavskú univerzitu. Hlavnými mecenášmi architektúry sa stali rody Pálffyovcov a Esterháziyovcov.

- Vzniklo mnoho sakrálnych stavieb, protireformačných rádov jezuitov, piaristov, ale aj milosrdných bratov, napr. univerzitný Kostol sv. Jána Krstiteľa v Trnave (dielňa Spazzovcov) kláštor sv. Jakuba v Trnave, kostol a kláštor piaristov v Podolínci, jezuitský Kostol sv. Františka Xaverského v Trenčíne, jezuitský kostol v Košiciach, jezuitské kostoly v Skalici, v Banskej Bystrici, Rožňave a Kremnici, kostol a kláštor Milosrdných bratov v Bratislave, trinitári v Ilave, Trnave a Bratislave, kde Kostol Sv. Trojice má hodnotnú iluzívnu fresku na strope od Antonia Galli da Bibieny, piaristický komplex v Prievidzi, [Kostol sv. Alžbety v Bratislave](#), Kostol mena Panny Márie vo Veľkých Levároch, Kaplnka sv. Jána Almužníka pri Dóme sv. Martina v Bratislave.

- Barokovo-klasicistická [Bazilika Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne](#) s paulínskym kláštorom, patrí k významným pútnickým miestam. Premonštrátsky kláštor v Jasove s Kostolom sv. Jána Krstiteľa, dielo architekta Antona Pilgrama – typický príklad urbanistickej monumentálnej kompozície rakúskych kláštorov – je na Slovensku výnimočný.

- Stavajú sa kalvárie v Banskej Štiavnici, Prešove, v Košiciach. Námestia miest dopĺňajú stĺpy, napr. mariánsky stĺp v Nitre, morový stĺp v Trenčíne, morový stĺp na Rybnom námestí v Bratislave, stĺp sv. Jozefa v Trnave, trojičný stĺp v Banskej Štiavnici. Popri stavbách v mestách sa vo vidieckej krajine objavujú pri cestách malé kaplnky a Božie muky ako príklad ľudovej zbožnosti.

- Na Slovensku sa dodnes zachovalo päť drevených, tzv. artikulárnych kostolov. Tieto stavby vznikli v období baroka, nie sú však reprezentantmi tohto slohu. Sú iné ako stredoveké drevené rímskokatolícke kostoly, napr. v Tvrdošíne, Zábreží a iné ako pravoslávne a gréckokatolícke kostoly na východnom Slovensku. Postavili si ich evanjelici a. v. Boli ovplyvnené sľiezskymi predohami. Majú pôdorys gréckeho kríža. Vznikli na základe povolenia uhorského snemu v Šoproni z roku 1681.

Museli stáť za hradbami mesta alebo sídla, mohli byť iba z dreva, spájaného bez klincov, bez veže a zvonov. Nachádzajú sa v [Leštínach](#), [Istebnom](#), Paludzi (koncom 20. storočia bol objekt premiestnený do [Svätého Kríža](#)), [Kežmarku](#) a [Hronseku](#). Po vydaní Tolerančného patentu si dostávali veže.

- Aj na vidieku sa objavujú honosné kaštieľe, napr. Esterháziho kaštieľ v Bernolákove, predstavujú sa staršie objekty – Holíč – pôvodne stredoveký vodný hrad v renesancii prestavaný a neskôr upravený na reprezentačné sídlo v barokovo-klasicistickom štýle pre Habsburgovcov (autori prestavby sú pravdepodobne Jean Nicolas Jadot a Franz Anton Hillebrandt), kaštieľ vo Veľkých Levároch, Csákiho kaštieľ vo Veľkom Bieli, (Giovanni Battista Martinelli) barokovo-klasicistický [kaštieľ Coburgovcov v Svätom Antone](#), kaštieľe v Haliči, Hlohovci a v Humennom. Z menších objektov si zaslúži pozornosť prestavba staršieho kaštieľa Mariássyovcov v Markušovciach v barokovo-rokokovom

štýle, kaštiela v Hanušovciach nad Topľou, v Michalovciach a tamóczyovského kaštiela v Diviakoch. I Pálffyovci nechali vybudovať na hrade Červený Kameň novú kaplnku, sálu terenu a grottu. Štukatérske práce realizovali pozvaní talianski majstri. Biskupský palác na hrade v Nitre bol tiež barokizovaný.

- Významná prestavba [bratislavského hradu](#) sa uskutočnila za župana Pavla Pálffyho (1616 – 1646), autorom plánov bol cisársky architekt Giovanni Battista Carleone. Celý palác zvýšili o jedno podlažie, počet veží doplnili z 2 na 4, vstavali nové vnútorné schodištia. V dôsledku tureckého nebezpečia sa čiastočne realizovali fortifikačné práce, podľa plánov Giuseppe Priamiho. V roku 1683 tiahla na Viedeň aj Thököliho 20 tisícová turecko-kurucká armáda, ktorá obsadila Bratislavu, avšak samotný hrad nedobyla. Po neúspešnom obliehaní Viedne vezírom Kara Mustafom, oslobodením Budína (1686) a podpísaním mierovej dohody s Osmanskou ríšou (1699) sa skončilo osmanské panstvo v Uhorsku.

- Bratislava sa stáva za vlády Márie Terézie (1740 – 1780) obľúbeným mestom panovníčky. Realizuje sa prestavba [hradu](#) (Giovanni Battista Martinelli, Franz Anton Hillebrandt) na reprezentatívnu barokovú rezidenciu pre miestodržiteľa s prístavanými objektmi: obytný palác na východnej strane, loptovňa na severnej strane, hospodársky dvor pri západnom krídle. Barokové záhrady situovali na severnú a východnú stranu hradu. Favorizovaná šľachta má nároky na reprezentáciu, popri luxusných palácoch vo Viedni si stavia menšie prepychové objekty v Bratislave, napr. [Grassalkovičov palác](#), Esterháziho palác, Pálffyho palác.
- Rokokové prvky má Kutcherfeldov a Mirbachov palác a [Dom u Dobrého pastiera](#). Budujú sa sa aj prímestské paláce s barokovými záhradami, napr. letný palác ostrihomskeho arcibiskupa. Objekty existujú dodnes, ale podoba barokových záhrad sa už neobnovila. Mária Terézia založila na pravom brehu Dunaja – v dnešnej Petržalke – verejný park (nezachoval sa). Po požiari je barokizovaná veža bratislavskej radnice. Búrajú sa mestské hrady.
- Aj v iných mestách sa mení vzhľad ulíc a námestí – viacero domov na úzkych parcelách sa prestavuje do jedného objektu, hrebeň strechy je rovnobežný s uličnou čiarou.
- Významné zmeny sa odohrali na vidieku. Od pol. 16. storočia do 18. storočia došlo ku klimatickej zmene – k malej dobe ľadovej – s extrémne nízkymi zimnými teplotami, najmä v rokoch 1680 – 1710. Vplyvom tureckých vojen, stavovských povstaní uhorskej šľachty a náboženskými nepokojmi nastali hladomory, situáciu zhoršili morové epidémie v mestách a pozdĺž pohyblivej hranice. Život znepriemňovali aj rabovačky lúpežných rytierov. Mnohé hrady slúžili ako dôležité oporné body počas protitureckých bojov a protihabsburských povstaní, alebo sa stali sídlom lúpežných rytierov. (V tomto období sa fyzicky zničilo veľa hradov.) Pokrok na na vidieku priniesli až osvietené reformy – tereziánsky lesný poriadok. Ďalšie zmeny priniesol urbársky patent, celouhorský urbár (1770 – 1762), zrušenie nevoľníctva (1785) Vyľudnené územia v Dolnom Uhorsku (v dnešnom Maďarsku, Rumunsku, Srbsku) znovu osídľujú v 18. storočí aj obyvatelia zo Slovenska. Presídľenci si prinášajú svoje stavebné tradície, ktoré pretrvali ďalších dvesto rokov.

Baroková architektúra

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Pohľad na [oltár](#) v [kostole](#) sv. Stanislava, [Vilnius](#), [Litva](#)

Baroková architektúra je obdobie [architektúry 17.](#) až [18. storočia](#). [Barok](#) bol predovšetkým obdobím monumentálnych [stavieb](#), ktoré porušovali všetky dovtedajšie pravidlá. Vzniklo množstvo [cirkevných](#) stavieb ([kostoly](#), [kláštory](#)) a takmer rovnaké množstvo svetských stavieb (mestské [domy](#) pre vidieckych [šľachticov](#), nazývané „[hotely](#)“, [paláce](#), [letohrádky](#), [kaštiele](#), [zámky](#), [školy](#) a [radnice](#)).

Obsah

- [1 Hlavné črty architektúry](#)
- [2 Výzdoba](#)
- [3 Urbanizmus](#)
- [4 Svetské stavby](#)
- [5 Sakrálne stavby](#)
- [6 Krajinná architektúra](#)
- [7 Architektúra v jednotlivých krajinách](#)
 - [7.1 Talianska architektúra](#)
 - [7.2 Nemecká a rakúska architektúra](#)
 - [7.3 Francúzska architektúra](#)
 - [7.4 Holandská a flámska architektúra](#)
 - [7.5 Anglická architektúra](#)
 - [7.6 Španielska architektúra](#)
 - [7.7 Ruská architektúra](#)
 - [7.8 Poľská architektúra](#)
 - [7.9 Uhorská architektúra](#)
 - [7.10 Škandinávská architektúra](#)

Hlavné črty architektúry

Palác poľského kráľa [Jána III. Sobieskeho](#), [Varšava](#), [Poľsko](#).

Ak porovnáme barokovú architektúru s predchádzajúcimi obdobiami ([gotika](#) a [renesancia](#)), zistíme, že sa snažila o porušovanie dovtedajšej pravidelnosti a striedmosti. Budovy boli stavané na nepravidelných a komplikovaných [pôdorysoch](#), mali množstvo oblúkov a [elíps](#), no na druhej strane [architekti](#) stavali [budovy symetrické](#), pretože hlavný dôraz kládli na vonkajší [dojem](#) a nie na funkčnosť; a to aj za cenu toho, že niekde vznikla falošná [brána](#), [okno](#) či [dvere](#). Pre [symetrickosť budovy](#) sa často stávalo, že jedna jej časť bola využívaná ako obytná budova, pokým druhá - hoci vyzerala úplne identicky - bola využívaná ako hospodárska budova.

Avšak najdôležitejšou črtou barokovej architektúry je [pohyb](#). Menšie stavby, [fontány](#), ale i [sochy](#) bolo potrebné vnímať ako živé [organizmy](#), ktoré treba obdivovať z [pohybu](#) - s každým uhl'om [pohľadu](#) poskytovali iné zobrazenie, iný výraz, inú podobu. V tomto umení sa zmazávali hranice medzi architektúrou, [plastikou](#) a [maľbou](#), vďaka čomu vznikali celistvé umelecké diela, v ktorých nebola [technika](#) práce dôležitá; podstatný bol len výsledok a hlavne [dojem](#), akým [dielo](#) pôsobilo na ľudí (napr. pri rovných stropoch miestností sa [freskami](#) vytvárala ilúzia [kupoly](#) a pod.).

Výzdoba

Mramorová sála, Belvedér, [Viedeň](#), [Rakúsko](#). Jediným skutočným prvkom je fragment okna v hornom a dolnom ľavom rohu - všetko ostatné je len ilúzia.

Veľmi rafinovane sa pracovalo so [svetlom](#) a [priestorom](#) (najmä u [chrámov](#)). Tieto stavby boli svetlejšie ako predtým, pričom svetlo bolo jedným zo spôsobov, ako zvýšiť dramatickosť. [Steny](#), [kupole](#) a stropy pokrývali maľby znázorňujúce [nebo](#) s postavami [svätcov](#) alebo [mytologických postáv](#), a vzbudzujúce pocit guľatosti alebo takmer nekonečne vysokých stropov.

Na výzdobu sa používalo veľmi často [zlato](#), [štuka](#), farebné umelé [mramory](#) a pestré farby, ktoré len umocňovali pocit pompéznosti, vznešenosti, nadradenosti a nesmierneho bohatstva, a to tak u chrámových, ako aj u svetských stavieb. Okrem toho vzbudzovali často i želaný pocit malosti a ničotnosti, čo bolo považované za správnu cestu k [pokore](#).

Z materiálov sa na stavbu budov používali najmä [tehly](#) a [malta](#). Steny boli omietnuté silnou vrstvou [malty](#) bez rozdielu stavebného materiálu, z ktorého boli postavené ([tehla](#), [kameň](#) alebo oboje), vďaka čomu vznikala bohatá [štuková](#) výzdoba. V móde boli aj [klenby](#) rôzneho druhu ([kupola](#), kláštorňá klenba, krížová klenba), ktoré sa často v rámci stavby prelínali s inými klenbami, čo kládlo vysoké nároky na zručnosť a presnosť staviteľa.

Urbanizmus

Mapa [Versailles, Francúzsko](#), z roku [1746](#): Je na nej dobre vidno šachovnicové usporiadanie ulíc, koncentrické body a diagonálne osi.

Od [stredoveku](#) sa [mestá](#) stavali podľa presných [plánov](#), ktoré zohľadňovali potreby [obchodu](#), [dopravy](#) a bezpečnosti, no dôraz sa kládol aj na [estetickú](#) stránku. [Ideálne mesto](#) bolo predmetom štúdií; malo symetrický centrálny [pôdorys](#) a [ulice](#) a [domy](#) sa rozbiehali v tvare [hviezdy](#) alebo [šachovnice](#). V takomto štýle boli postavené nielen [európske](#), ale i mnohé [koloniálne mestá](#) ([Neuf-Brisach, 1689](#); [Kalmar, 1648](#), alebo [Mannheim](#), ktorý bol postavený hneď po skončení [tridsaťročnej vojny](#)). Medzi najznámejších architektov tejto doby patrili [Gian Lorenzo Bernini](#), [Jacques Perret](#), [Salomon de Brosse](#) alebo [Nicodemus Tessin starší](#) a [Nicodemus Tessin mladší](#).

V [Taliansku](#) sa architekti museli uspokojiť s prestavbou už existujúcich miest, čo často zasahovalo do konečného vzhľadu mesta, ale i do ich [plánov](#), ktoré sa často odklňali od [ideálneho](#) riešenia. V tomto období tu vznikla napr. [Kolonáda](#) pred [chrámom sv. Petra](#) v [Ríme](#) ([Gian Lorenzo Bernini, 1665](#)) alebo námestie [Santa Maria della Pace](#) ([Pietro da Cortona, 1656/1657](#)), ktoré sa zmenilo len pretvorením existujúcich starých priečelí [domov](#).

Vo [Francúzsku](#) v roku [1635](#) navrhol [Jacques Lemercier](#) mesto a [zámok Richelieu](#) a po roku [1665](#) dal francúzsky [kráľ Ľudovít XIV.](#) rozšíriť lovecký [pavilón](#) na [zámku Versailles](#). Stavbou poveril [architekta Louisa Le Vau](#) a [záhrady](#) mal projektovať [Andrého Le Nôtre](#). Ich úlohou bolo vytvorenie [sídelného kráľovského](#) mesta. [Zámok](#) bol postavený medzi [parkom](#) a mestom [Versailles](#), ktoré s ním tvorili harmonický celok, a zámok samotný sa skladal z množstva [budov](#), usporiadaných okolo [námestia](#). Nová [architektúra](#) sa prejavila i v [Paríži](#), kde pôsobil [architekt Julian Hardouin Mansart](#). Ten projektoval napr. dve hlavné [parížske](#) námestia - [Victoires](#) a [Vendôme](#).

Francúzska hraničná pevnosť [Neuf-Brisach](#)

V [Holandsku](#) sa začalo v roku [1607](#) rozširovanie [Amsterdamu](#), ktoré bolo v tomto období najbohatším [obchodníckym](#) mestom v [Európe](#). V roku [1634](#) bol [Štokholm](#) povýšený na [hlavné mesto Švédskeho kráľovstva](#). Ležalo na niekoľkých [ostrovoch](#), pričom na troch hlavných ostrovoch sa nachádzalo [stredoveké](#) územie [mesta](#). To sa neskôr rozšírilo na [pevninu](#) v podobe [šachovnicových ulíc](#) a [diagonálnych osí](#). Prestavby sa ujal [Nicodemus Tessin mladší](#), no ani jemu sa nepodarilo celkom splniť [ideál](#) barokového mesta.

Po [veľkom požiari Londýna](#) v roku [1666](#) sa muselo pristúpiť k celkovej rekonštrukcii centrálnej časti Londýna. Ujal sa jej [matematik](#) a architekt [Christopher Wren](#). Podľa jeho [modelu](#) malo [centrum](#) mesta tvoriť [šachovnicové](#) usporiadanie [ulíc](#) skombinované s koncentrickými námestiami a niekoľkými [diagonálnymi osami](#), no napokon sa tento jeho [projekt](#) realizoval len sčasti.

Svetské stavby

 Budova parlamentu, [Štokholm](#), [Švédsko](#)

V období baroka vznikalo množstvo svetských stavieb, ktoré mali demonštrovať moc [panovníkov](#), [šľachty](#), ale tiež bohatstvo [mešťanov](#). Stavali sa najmä nájomné [domy](#), mestské [paláce](#) pre [šľachtu](#), [vily](#), vidiecke [sídla](#), zámky, ale tiež [radnice](#) alebo budovy [kolégií](#) a [škôl](#). Stavby v tomto období tvorili jednoliaty celok - sokle, kostra a vonkajšie hrany boli silne zdôraznené, rovnako ako aj [sochárska](#) výzdoba, rámovanie [dverí](#) a [okien](#), ale hlavne priečelia [budov](#) a budovy sa prispôbovali [uliciam](#), kanálom a [námestiam](#).

V [17. storočí](#) sa v [Taliansku](#) nestavali rozsiahle a odvážne [rezidenčné zámky](#). V tejto oblasti prejavili veľkí [talianski architekti](#) svoje schopnosti len [plánmi](#), ktoré vypracovali pre [Louvre](#), aby tak konkurovali [francúzskym](#) kolegom. Vo [Francúzsku](#) sa hlavné časti [budov](#) v [palácoch](#) zvyčajne nachádzali v zadnom krídle, pričom predné časti [budov](#) boli nižšie. Jednotlivé časti [domov](#) mali svoje vlastné strechy v rôznych výškach, čím bolo zreteľné členenie [stavby](#). V [17. storočí](#) sa tieto [budovy](#) postupne zjednocujú a ich hlavná časť sa presúva dopredu, no prvky [baroka](#) tu možno vidieť už omnoho skôr.

 Trojský zámok, [Praha](#), [Česko](#)

[Zámok Versailles](#) ovplyvnil vývoj umenia v [17. storočí](#) aj mimo [Francúzska](#), ako vidno napr. na [projekte kráľovského zámku Schönbrunn](#) vo [Viedni](#) ([Johann Fischer von Erlach](#), [1688](#)) alebo na [zámku Trója](#) v [Prahe](#) ([Jean-Baptiste Mathey](#), [1679/1691](#)). Jedinou krajinou, v ktorej nevznikli v tomto období takmer žiadne pozoruhodné svetské [stavby](#), bolo [Španielsko](#), v ktorom [protireformácia](#) zrejme viedla k pretrvávajúcemu úpadku. O to pozoruhodnejšie sú niektoré stavby v [severných](#) protestantských krajinách, napr. v [Nemecku](#) ([radnica](#) v [Augsburgu](#)), [Holandsku](#) ([radnica](#) v Amsterdame, [Mauritshuis](#) v [Haagu](#)). Protestantský barok sa rozšíril i do [Anglicka](#) (napr. [kráľovský komplex](#) v [Greenwichi](#)) a [Švédska](#) (budova [parlamentu Riddarhuset](#) a [kráľovský zámok](#) v [Štokholme](#)).

Sakrálne stavby

 Kostol sv. Kataríny, [Štokholm](#), [Švédsko](#)

Rovnako ako svetská, aj sakrálna [architektúra](#) súvisela s [renesančnými](#) a [manieristickými](#) riešeniami [stavieb](#). Za štandardný [vzor](#) bol považovaný [kostol](#) s ideálnym rámcom - s kombináciou sieňového [kostola](#) s [kaplnkami](#) a veľkolepou východnou časťou s transeptom, [kupolou](#) nad krížením a veľkým [chórom](#). Pri [kostoloch](#) sa dbalo najmä na priečelia, no medzi predmety hlavného záujmu patrilo aj [interiérové](#) riešenie.

Medzi hlavné príklady takýchto [stavieb](#) patria v Taliansku [chrám svätého Petra](#) ([Carlo Maderno](#), 1607/1626), [kostol](#) trinitárov San Carlo alle Quattro Fontane ([Francesco Borromini](#)) alebo interiér [kostola sv. Vavrince](#) v [Turíne](#) ([Guarino Guarini](#), 1668/1680). Vo Francúzsku boli [kostoly](#) spočiatku veľmi strohé, oveľa viac pripomínali [renesanciu](#) ako barok. Neskôr sa predsa prejavil i vplyv talianskych umelcov. Domáci [architekti](#) ([Jacques Lemercier](#), [Étienne Martellange](#)) sa však neuspokojili s typickým talianskym [vzorovým kostolom](#), ale sa vrátili k [stavbám](#) raného [baroka](#) a ďalej ich rozvíjali vlastnou cestou.

V [Španielsku](#) bola architektúra silno ovplyvnená všeobecným úpadkom, ktorí zapríčinila [protireformácia](#), a tak bola ďaleko pozadu za ostatnými [európskymi](#) architektúrami. Pokým ostatné [štáty](#) brali [renesančné](#) dedičstvo za východiskový bod pre rozvoj nového umeleckého smeru, v [Španielsku](#) pri ňom zostali a ďalej ho nerozvíjali. Napriek tomu aj tu vznikli stavby ovplyvnené raným [talianskym barokom](#).

V Nemecku sa vďaka pretrvávajúcej nemeckej [gotizujúcej neskororenesančnej](#) architektúre objavujú prvé [barokové budovy](#) až v 2. polovici [17. storočia](#), napr. [kostol](#) sv. Michala v [Mníchove](#) ([Friedrich Sustris](#)). V tomto období vznikol aj napr. [kostol](#) svätého Kajetána v [Mníchove](#), ktorý postavili podľa talianskeho [vzorového](#) kostola. Na juhu krajiny bola [architektúra](#) pod výraznejším vplyvom severotalianskeho [baroka](#).

Kostol sv. Michala, [Mníchov](#), [Nemecko](#)

Oveľa ďalej zašlo sakrálné [umenie](#) v [Anglicku](#), a to najmä vďaka stavbám [Christophera Wrena](#). Po [veľkom požiari](#) v [Londýne](#) jeho [budovy](#) zmenili ráz mesta a vtisli mu barokový charakter. Ako príklad možno uviesť [kostol](#) sv. Štefana (St. Stephen Walbrook, [1672/1687](#)). Ide o priestranný [kostol](#) s rovnobežníkovým [pôdorysom](#), silne presvetlený, s baldachýnom a [klenbou](#) podopretou [stĺpmi](#). Najvýznamnejším a najväčším protestantským kostolom v [Európe](#) je však [katedrála sv. Pavla v Londýne](#), ktorej [autor](#) mal tiež najväčšie ambície zo všetkých staviteľov. Stala sa najväznejším konkurentom [chrámu sv. Petra v Ríme](#) a taktiež [chrámu Saint-Luis-des-Invalides](#) (Dom invalidov) vo Francúzsku. V ostatných európskych protestantských [hlavných mestách](#) sa stavali menej pompézne [stavby](#), napr. [štokholmský chrám](#) svätej Kataríny ([1656/1670](#), [Jean de la Vallée](#)).

Krajinná architektúra

Záhrada a skleník pri [zámku Versailles](#) (Francúzsko)

V období baroka sa veľmi dbalo aj na okolie budov a ich splynutie v priestore - [krajinnú architektúru](#). [Domy](#), [paláce](#) i [chrámové stavby](#) boli včlenené do okolia tak, aby čo najlepšie zapadli, a pre vytvorenie čo najlepšieho dojmu a [súmernosti](#) porušovali mnohé dovtedajšie princípy architektúry (napr. priečelie kostolov sa umiestňovalo na bok [chrámovej lode](#), ak umiestnenie budovy nezodpovedalo symetrickému dojmu), a kde to možné nebolo, tam sa vytvárali aspoň falošné prvky (priečelia, stĺporadia), aby sa nepokazil panoramatický vzhlád budov, [ulíc](#), no najmä [námestí](#). Pri vonkajšej úprave budov vznikali zámocké [záhrady](#) a [parky](#), ktoré vhodne upravovali rovinný terén. Stavalo sa mnoho terás, altánkov, ale tiež veľkolepých vstupných [schodísk](#), a úpravám neušla ani [voda](#), ktorá poslúžila na vytvorenie [jazierok](#), [fontán](#) alebo [vodných kaskád](#). Toto všetko spolu tvorilo organický celok, ktorý bol príjemný na pohľad a vzbudzoval dojem skutočnej veľkoleposti.

Architektúra v jednotlivých krajinách

Talianska architektúra

Námestie sv. Petra v ([Rím](#), [Taliansko](#))

[Taliansko](#) bolo kolískou nového umeleckého smeru, ktorý vychádzal z diel slávnych umelcov, ako boli napr. [Michelangelo](#) alebo [Vignola](#). V tomto období bol dokončený [chrám sv. Petra](#) v [Ríme](#), námestie pred týmto chrámom, a mnoho ďalších kostolov.

Raný barok, ktorý mal charakter klasicizujúceho [baroka](#), sa postupom času zmenil na dynamický barok a jeho hlavné centrum sa koncom [17. storočia](#) presunulo z [Ríma](#) na [sever](#) krajiny. Jeho vplyv sa prenášal ďalej do [Európy](#), najmä na územie [Rakúska](#), [Bavorska](#), [Česka](#) a [Slovenska](#).

Medzi najvplyvnejších talianskych architektov patria:

- [Gian Lorenzo Bernini](#) (1598 - 1680)
- [Francesco Borromini](#) (1599 - 1667)
- [Guarino Guarini](#) (1624 - 1683)
- [Carlo Maderno](#) (1556 - 1629)
- [Jan Blažej Santini-Aichel](#) (1677 - 1723)

Nemecká a rakúska architektúra

Kláštor Erbdrostenhof, [Nemecko](#)

Tu sa centrom [barokovej architektúry](#) stali najmä [Viedeň](#), [Praha](#) a [Salzburg](#), ale taktiež [juh Bavorska](#). Nový architektonický smer so sebou priniesli [talianske](#) rodiny stavitel'ov a architektov, z ktorých pochádzala aj väčšina prvých [rakúskych](#) a nemeckých stavitel'ov, a neskôr na ich práce nadviazali i domáci architekti.

V tomto období vznikajú také nádherné stavby, ako [Schwarzenberský palác](#), [cisársky zámok Schönbrunn](#), [viedenský Belvedér](#), a mnohé ďalšie šľachtické sídla.

Tu môžeme medzi najvplyvnejších zaradiť týchto [architektov](#):

- [Giovanni Battista Alliprandi](#) (1665 - 1720)
- [Pavel Ignác Bayer](#) (1656 - 1733)
- [Octavio Broggio](#) (1670 - 1742)
- [Kilián Ignác Dientzenhofer](#) (1689 - 1751)
- [Kryštof Dientzenhofer](#) (1655 - 1722)
- [Johann Bernhard Fischer von Erlach](#) (1656 - 1723)
- [Joseph Emanuel Fischer von Erlach](#) (1693 - 1742)
- [Johann Lukas von Hildebrandt](#) (1668 - 1745)
- [Domenico Martinelli](#) (1650 - 1718)
- [Balthasar Neumann](#) (1687 - 1753)

[Francúzska architektúra

[Louvre](#), [Paríž](#), [Francúzsko](#) (1845)

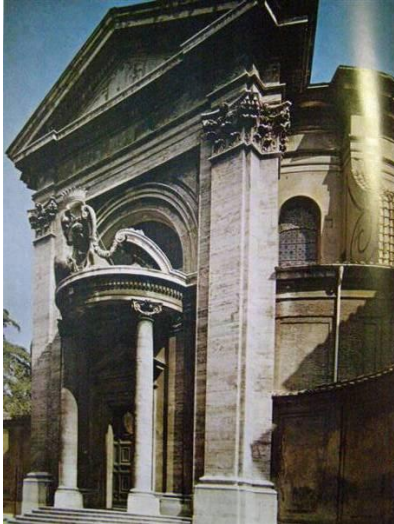
Vo Francúzsku je barok obdobím [kompromisov](#), čo sa prejavuje i na jeho umení. Bijú sa v ňom na jednej strane [absolutistická](#) moc [cirkvi](#) a [kráľov](#), no na druhej strane sa silne vzmáhali aj mešťania a [obchodníci](#), ktorých moc sa prejavila aj počas [buržoáznej revolúcie](#) v roku [1789](#). Za hlavné obdobie, v ktorom prevládal barokový štýl stavieb, sa považuje obdobie vlády [Ludovíta XIII.](#), [Ludovíta XIV.](#) a [Ludovíta XV.](#) (1610 - 1774)

V tomto období vznikajú také významné stavby, ako je [kráľovský palác Louvre](#), [palácový komplex](#) vo [Versailles](#) alebo Dom invalidov (*Saint-Louis-des-Invalides*).

Najvýznamnejší [francúzski](#) architekti [baroka](#) sú napríklad:

- [Salomon de Brosse](#) (1571 - 1626)
- [François Mansart](#) (1598 - 1666)
- [Jules Hardouin Mansart](#) (1646 - 1708)
- [Charles Le Brun](#) (1619 - 1690)
- [André Le Nôtre](#) (1613 - 1700)
- [Louis Le Vau](#) (1612 - 1670)

16. Urči sloh. Napiš jeho hlavné znaky. Ukážka č. 16 BAROK

Kostol St. Andrea al Quirinale - Berniniho

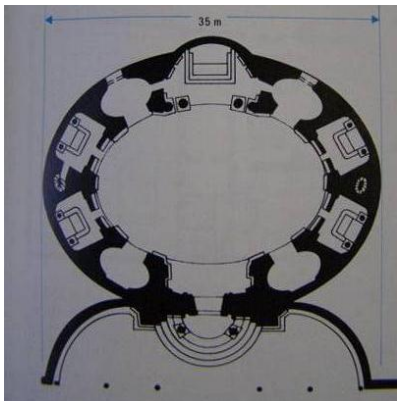

Baldachýn z bronzu od Berniniho

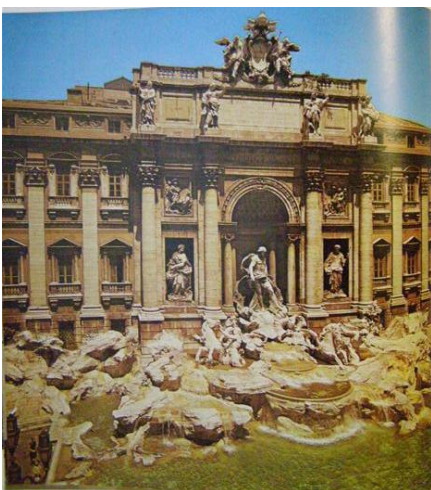

extáza sv. Terézie od

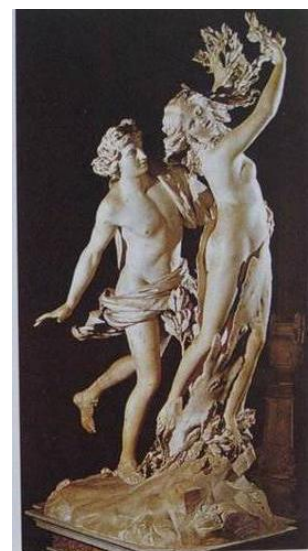
Pompéznosť, zložitý pôdorys, symetria, dynamické výjavy, extáza, monumentalita majú vplývať na city človeka

Námestie pred chrámom sv. Petra v Ríme s kolonádou od Berniniho

Fontána di Trevi od [Niccola Salvi](#) v polovici **18. storočia** podľa návrhov [Berniniho](#).

[164] *Mystické vytvorené v ar-*
Gianlorenzo Bernini, *Apollón a Dafné*, 1622–1625, Mramor, výška 243 cm. Villa Borghese, Rím.

Kostol sv. Alžbety v Bratislave

kostol sv. Trojice Bratislava

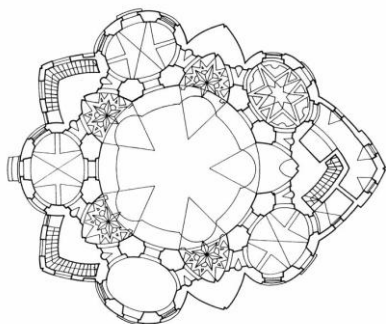
Kaštieľ v Bernolákove

Česko

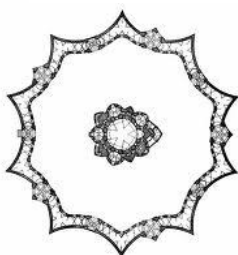
Jan Blažej Santini-Aichel

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

Jan Blažej Santini-Aichel ([3. února 1677 Praha](#) – [7. prosince 1723 Praha](#)) byl významný [český architekt italského](#) původu, který se proslavil svým jedinečným stylem nazývaným [barokní gotika](#).

Poutní kostel sv. Jana
Sázavou

Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad

17. Urči autora

Rembrandt van Rijn

Autoportréty

Hodina anatómie

Danaé a zlatý dážď

Portrét maliarovho syna Tita

Prvá manželka Saskia

Hendrickje

Rembrandt van Rijn

Jeden z najuznávanejších svetových maliarov dodnes.

O Rembrandtovom živote sa viac dozvieme z jeho obrazov než z maliarových denníkov či listov. Zostalo ich len veľmi málo. Narodil sa v holandskom Leidene. V roztomilom mestečku, ale pre jeho umelecký rozlet trochu úzkoprsmom. Študoval latinčinu, rodičia ho zapísali na univerzitu v Leidene, no dal im jasne najavo, že najviac ho zaujíma maľba.

Po kratšom "umelecko-študijnom pobyte" v Amsterdame si na pár rokov otvoril v Leidene dielňu. Leidenské obdobie netrvá dlho. Umeniu aj obchodu sa tam darilo, ale Rembrandt potreboval viac podnetov.

Podpis RHL - "Rembrandus Hermanni Leidensis" prestal používať až v roku 1633, no už dva roky predtým unikal pred malomeštiackou morálkou do Amsterdamu. Našiel tam aj svoju lásku Saskiu Uylenburgh. Čoskoro sa Rembrandtovo meno roznieslo. Saskia, neter obchodníka s umením, sa stala jeho manželkou. Zabezpečila mu status, objednávky na portréty prichádzali ľahšie.

Lenže Rembrandt nikdy nevedel šetriť ani investovať. Preto sa dodnes mohí čudujú, ako je možné, že tento muž, ku ktorému sa objednávky hrnuli, nezomieral v bohatstve. Napríklad aj preto, že dom v židovskej štvrti, kde so Saskou bývali, a dodnes ho turisti v Amsterdame navštevujú ako múzeum, nebol lacný špás. Rodinná harmónia netrvala dlho. Tri zo štyroch detí po narodení zomreli. Zlomový bol rok 1642. Po troch rokoch síce dokončil najobdivovanejší obraz Nočná hliadka, no súčasne zomiera jeho mladá, 29 ročná manželka.

Zostáva mu len syn Titus, obrovské finančné problémy a rozhorčení kalvinisti. Rembrandt totiž začal žiť "vo voľnom zväzku" so svojou chyžnou Hendrickje Stoffels. Vtedy sa mení aj Rembrandtova tvorba, namiesto pompéznosti a energických ťahov prichádza skromnosť.

Zaostril na vnútorné prežívanie, čo zrejme zapríčinili dramatické zmeny v jeho živote. Aj malieb inšpirovaných Starým zákonom ubudlo a viac čerpal z Nového zákona. Ďalšia zmena v tvorbe prišla v päťdesiatych rokoch 16. storočia, vrátil sa k veľkoleposti, mohutnosti a farbám. Chyžná Hendrickje Stoffels sa stala novým objektom portrétov. Tragická história sa zopakovala a Rembrandt prežil ju aj syna Titusa.

O jeho obdivuhodnom talente sa veľa špekuluje. Údajne mal poškodené oči a trpel poruchou priestorového vnímania (stereopsis). Nikdy teda nepozeral oboma očami naraz. Jeho mozog spracovával vizuálne podnety len cez jedno oko. Podľa štúdie v New England Journal of Medicine mu práve to mohlo pomôcť s ľahkosťou redukovať svet na dvojrozmerné plátna.

Dodnes sa tiež vedú spory, či sú všetky jeho maľby originály, alebo sa o ne postarali jeho učenci, ktorých bolo požehnané. Múzeum v Amsterdame na tohtoročné oslavy pripravilo prednášky, kde vysvetľuje techniku, ako sa dokazuje pravosť jeho obrazov. Čím viac akcií Holanďania pripravili, tým lepšie. Zatiaľ je totiž známy o Rembrandtovi najmä film režiséra Charlosa Mattona, ktorý je skôr pekný ako výnimočný.

Rembrandt van Rijn je výnimočný aj vysokým počtom autoportrétov. Vyše 80 vlastných podobizní pomáha "čítať v maliarovi". Sú to úžasné štúdie jeho nálad. Od mladíckej plachosti, cez mužnú hrdosť, odhodlanosť úspešného maliara až po posledné roky v samote. Na tom poslednom, z roku 1669, sa kútiky pier na zvráskavenej tvári jemne usmievajú a v očiach sa zračí opustený smútok.

18. Urči autora

Rubens

Tri grácie

manželka Helena Fourment a ich syn

Venušina toaleta

Únos Sabiniek

Peter Paul Rubens

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Peter Paul Rubens

flámsky maliar

Narodenie	28. jún 1577 Siegen, Vestfálsko
Úmrtie	30. máj 1640 (62 rokov) Antverpy, Južné Holandsko

Pieter Pauwel (Peter Paul) Rubens (* [28. jún 1577](#) – † [30. máj 1640](#)) je považovaný za jedného z najvýznamnejších [maliarov](#) európskeho umenia, spolu s [Rembrandtom](#) van Rijn a za najvýznamnejšieho flámskeho maliara [sedemnásteho storočia](#)

Rubens sa narodil vo [Vestfálsku](#) v meste [Siegen](#), v rodine úspešného [Antverpského](#) protestantského advokáta, ktorý utiekol z Antverp pred náboženským útlakom. V roku [1589](#), dva roky po otcovej smrti sa Rubens a jeho matka vrátili do Antverp, kde prestúpil ku [katolíckej](#) viere. Náboženské motívy patrili v jeho neskoršej práci k najvýznamnejším. V Antverpách ho jeho matka dala do školenia k najlepším miestnym maliarom.

V roku [1600](#) odišiel do [Talianska](#), kde pôsobil ako dvorný maliar pre mantovského vojvodu [Vincenza Gonzagu](#). Navštívil [Benátky](#), [Rím](#) a [Janov](#), študoval tu [antické](#) umenie a učil sa kopírovaním diel talianskych majstrov. Jeho štýl bol v tej dobe silne ovplyvnený [Tizianom](#).

Po smrti jeho matky v roku [1608](#) sa Rubens vrátil do Antverp. O rok neskôr sa oženil s [Isabelle Brantovou](#). Jeho obrazy Stavanie kríža (1610) a Snímanie z kríža (1611 - 1614) pre miestnu katedrálu panny Marie ho zaradili medzi najuznávanejších flámskych maliarov.

Mnoho zákaziek dostal od francúzskeho kráľovského dvora, medzi nimi aj na sériu alegorických obrazov zo života [Márie Medicejské](#) (teraz sú umiestnené v [Louvri](#)). Pre spracovanie veľkého množstva zákaziek, ktoré dostával, vytvoril v Antverpách dielňu, v ktorej s ním pracovali jeho žiaci z ktorých sa mnohí neskôr preslávili ako napríklad [Anthonis van Dyck](#).

V rokoch [1621](#) až [1633](#) sa aktívne zúčastňoval na mnohých [diplomatických rokovaníach](#). Španielsky kráľ [Filip IV.](#) ho poveril úlohou dosiahnuť zblíženie Španielska s Anglickom. Rubensovou zásluhou bola [15. novembra 1630](#) podpísaná mierová zmluva medzi Anglickom a Španielskom. Anglický kráľ [Karol I.](#) ho za toto úsilie pasoval na rytiera a bohato obdaroval.

V roku [1630](#) štyri roky po smrti svojej prvej ženy sa znova oženil s šest'násťročnou Helenou Fourmetovou. Rubens mal tri deti so svojou prvou ženou Isabelle a päť detí s Helenou. Najmladšie dieťa sa narodilo osem mesiacov po jeho smrti. Rubens zomrel vo veku 63 rokov a je pochovaný v kostole sv. Jakuba v Antverpách.

19. Urči autora .

Caravaggio

Salome s hlavou sv. Jána Krstiteľa

Ukrižovanie sv. Petra

Ján Krstiteľ

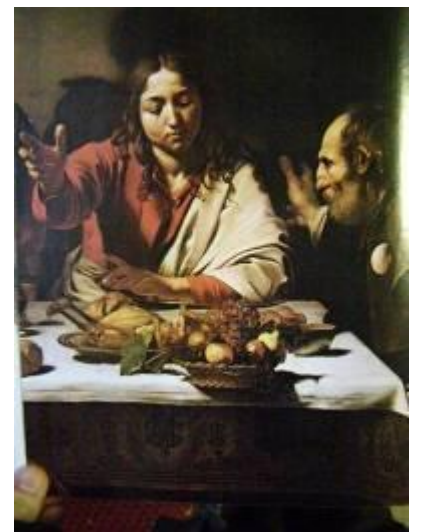
Chorý Bakchus

Víťazný Amor

Večera v Emauzách

Ukladanie do hrobu

Caravaggio

Taliansky maliar Caravaggio, vlastným menom Michelangelo Merisi.

Zakladateľ talianskeho barokového realizmu.

Jeho obrazy mali veľký vplyv na vývin barokovej maľby.

Narodil sa 28. septembra 1573. Zomrel 18. júla 1610.

Caravaggiov výtvarný štýl patrí medzi najradikálnejšie umelecké prejavy v maliarstve. Jeho život, sprevádzaný výtržnosťami a svármí našiel odraz i v jeho obrazoch. Všeobecne možno povedať, že Caravaggio je najtajomnejším a najrevolučnejším maliarom v dejinách umenia. Takmer každý jeho obraz znamenal škandal.

Svojím dielom Caravaggio rúcal všeobecne zaužívané konvencie. Či sa jednalo o zátišia s ovocím a kvetinami, s umelecky vyprofilovanými mladíkmi, alebo šlo o veľkoplošné náboženské obrazy - v každom z nich je badať umelcov odklon od doteraz prísne zaužívaných výtvarných konvencií. Caravaggio odmietal predstavy o zobrazovaní postáv podľa dobových zvyklostí. Každodenný život obyčajných ľudí nachádzal odraz i v jeho dielach. Postavy sú krásne ale i škaredé - úplne ako bežní ľudia v jeho okolí. Divák tak pri pohľade na jeho diela získava predstavu o maliarovom najintímnejšom pohľade na okolitý život.

Presne toto platí i o jeho dielach s náboženskou tematikou. Vo svojej revolučnosti zašiel až tak ďaleko, že svätcom prepožičiaval tváre žijúcich ľudí. Tým šiel priamo proti protireformačnému predpisu, zakotvenému v tzv. obrazovom dekrétu [tridentského koncilu](#) (z roku 1563), ktorý zakazoval, pod hrozbou exkomunikácie, prepožičiavať postavám svätcov vzhľad žijúcich ľudí. Existuje názor, že na jednom zo svojich obrazov dal Panne Márii tvár svojej družky, rovnako ako na ďalších obrazoch bolo možné v postavách svätíc spoznať dievčatá z ulice. Prejavy osobitého náhľadu na tak citlivú záležitosť, akou bolo výtvarné spodobnenie svätých, hraničiace v niektorých prípadoch až s bohorúhačstvom, vyvolalo v najvyšších cirkevných kruhoch vlnu pobúrenia. Napriek týmto skutočnostiam dielo tohto nekonvenčného umelca našlo svojich nasledovníkov a jeho odkaz nachádzame najmä v obrazoch realistických maliarov.

Zdesenie, ktoré vyvolávali jeho obrazy, však zmenou spoločenskej klímy pominulo, rovnako ako spomienka na ich autora. Caravaggio postupne zapadol do zabudnutia a museli prejsť tri storočia, než sa mu dostalo spravodlivé ocenenie. Na konci 19. storočia sa umelecká verejnosť opäť stretáva s jeho menom, ale do všeobecného povedomia sa dostal až v prvej tretine nasledujúceho storočia zásluhou výtvarného historika [Roberta Longhiho](#): „*Hovorí sa o Michelangelovi z Caravaggia... Zabudlo sa ale, že bez neho by nebolo Riberu, Vermeera, alebo Rembrandta. A Delacroix, Courbet a Manet by boli maľovali inak*“. Až vtedy prišlo k pochopeniu skutočného rozmeru Caravaggiovej umeleckej tvorby.

vplyv Caravaggiovho šerosvitu možno vidieť v dielach [Rubensa](#), [Vermeera](#), [Rembrandta](#), [Velásqueza](#) a ďalších.

20. Urči autora

Vermeer van Delft - Maliar ticha

Dievča s perlovou náušnicou

Dievča s perlovou náušnicou

Mliekárka

Jan Vermeer alebo Johannes Vermeer, Vermeer van Delft či Johannes van der Meer (* [31. október 1632](#), [Delft](#) - [15. december 1675](#), [Delft](#)) bol [holandský](#) maliar, ktorý žil a pracoval v [Delfte](#). Od [19. storočia](#) je jedným z najobdivovanejších holandských [barokových](#) maliarov.

21. Urči autora

El Grecco – jeho nezameniteľný rukopis, pretiahnuté proporcie postáv, zložité kompozície , výjavy zo života svätých, portréty

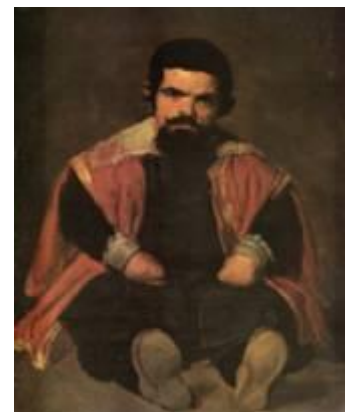
EL GRECO, pôvodom Grék, odchovanec Tiziana a Michelangela. Je najvýznamnejším náboženským maliarom španielskeho baroka. Maľoval krásne portréty, ale najmä obrazy svätcov, ktorých postavy sú zmučené a vycivené od pobožnosti. Jeho najznámejšie obrazy sú Pohreb grófa Orgaza, Nanebovstúpenie Panny, Svätý kráľ, Vyháňanie z chrámu.

22. Urči autora

Velázquez

Diego Rodríguez de Silva y **Velázquez** (* [6. jún 1599](#), [Sevilla](#) - † [6. august 1660](#), [Madrid](#)) bol španielsky **barokový** maliar, bol oficiálnym maliarom španielskeho kráľovského dvora / Filipa IV./

Infantka Margarita

Inocent X.

Filip IV.

Trpaslík don António

Venušina toaleta

DIEGO DE SILVA VELÁZQUEZ uplatňoval vo svojich obrazoch naturalistický tón. Z jeho tzv. sevillského obdobia sa zachovali náboženské i svetské obrazy, ale aj také, ktoré sa zdajú svetské, ale zobrazujú náboženský námiet. Najznámejšie sú dve plátna, Sv. Ján na Patme a Nepoškrvené počatie z rokov 1619 – 1620. Jeho štýl a kresba bol vycibrený a bezchybný, atmosféru vyjadroval pomocou svetiel a tieňov. V jeho farbách prevláda hnedá a sivá. Veľký dôraz kládol aj na plasticnosť maľby.

Jeho najvýznamnejšími prácami sú portréty zo španielskeho kráľovského dvora. Je maliarom – psychológom, vykresľuje vnútro človeka, či ide o trpaslíka, šaša, idiota alebo kráľa. S vernosťou zaznamenáva poznanú pravdu, čím odhaľuje degeneráciu kráľovského dvora. Z vlastnej vôle maľoval životom odsunutých bezvýznamných úbožiacov. Jeho najznámejšie diela sú Pijani, Filip IV., Dvorné dámy, Inocent X., Trpaslík Don António.

Známym Velázquezovým obrazom je tiež obraz Venušina toaleta z okolo roku 1650, ktorý sa pokladá za najkrajší akt v španielskom maliarstve.

23. Po baroku nastupujú menšie slohy /daj do správneho časového sledu/ **KLASICIZMUS, ROKOKO, ROMANTIZMUS**. Ukážka č. 21 . Správne označ aký sloh sa nachádza pod písmenom.

Správne: po baroku nasleduje rokoko, klasicizmus, romantizmus/

a/klasicizmus

Houdon

Canova

b/rokoko

c/romantizmus

DélaCroix

Géricault

courtesy of www.william-turner.org
J M W Turner - "Snow Storm-Steam Boat off a Harbour's Mouth", 1842
Seascape, 522 in. x 51 in. Oil on canvas - Tate Gallery, London

Turner

Rokoko

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Katarínsky palác - juhovýchodne od Petrohradu

Tanečná (trónna) sála v Katarínskom paláci

Rokoková bazilika vo [Wies](#) (Nemecko)

Rokoko je slohový stupeň v neskorom období [baroka](#) resp. pokračovanie baroka, v [18. storočí](#). Odvodené od francúzskeho slova „*rocaille*“, v preklade kamenie, neskôr zo slova „*coquille*“, čo znamená mušľa vo vzájomnej kombinácii s talianskym „barocco“. Označuje sa ako sloh šľachty a nie je to [dobový sloh](#), v strednej Európe je dokonca len súčasťou baroka (uznané bolo až koncom [19. storočia](#)). Datuje sa zhruba v čase [1700 – 1790 \(18. storočie\)](#) v čase vlády [Ľudovíta XV.](#) (1715-1774) a neskôr [Ľudovíta XVI.](#) (1754-1793). Situuje sa najmä v západnej Európe: [Francúzsko](#), [Anglicko](#) (gregoriánske rokoko), [Nemecko](#) (copový sloh), [Rakúsko](#), [Švajčiarsko](#), preniklo aj do [Švédska](#) (gustaviánske rokoko), ale aj do absolutistických krajín ako [Španielsko](#) (Madridský palác), [Portugalsko](#), [Rusko](#).

Charakteristika Rokoka

Predstavuje predovšetkým dekoratívny štýl: steny a klenby svetských a sakrálnych stavieb sú pokryté ľahkými, elegantnými ornamentmi: Rokaj, rocaille, v štuku a zlate, vo forme fresiek a motívov popínavých rastlín, hravosť, ornamentika, frivolná elegancia, luxus, zdôrazňovanie erotických motívov, galantnosť a všestranná uvoľnenosť, objavujú sa dekoratívne prvky ovplyvnené čínskym umením – chinoserie.

Delí sa na tri základné obdobia:

- **regentské rokoko** („*style régence*“) v rokoch [1700 - 1730](#) počas vlády Ľudovíta Orleánskeho, Régence - Intímne cítenie, zrkadlenie v prírode^[1]
- **pompadorské rokoko** obdobie za vlády [Ľudovíta XV.](#) v rokoch [1723 - 1774](#) - najrozvinutejšie rokoko, dekoratívne maliarstvo zámockých interiérov, salónov, uvoľňujúce intimitu a žánrovitosť, divadelnosť a iluzivnosť
- **neskoré rokoko** - tretie obdobie za vlády [Ľudovíta XVI.](#) v rokoch [1773 - 1793](#).

Rokoko v maliarstve

V maliarstve prevládajú pastorálne témy, galantné výjavy, slávnosti v záhradách, hudobné a divadelné motívy.

Rokoko v sochárstve

Realizuje sa najmä v drobnej plastike, štuke na jemnom porceláne, prírodných motívoch a zobrazovaní lásky.

Rokoko v architektúre

Architektúra všeobecne: odkrytie denného svetla (veľké okná, zrkadlá, svetlé interiéry), intímny priestor rokoka je uzavretý, čiže sa týka predovšetkým motívov interiéru alebo rovnako uzavretých záhrad (napr. vo [Versailles](#), [Schönbrunne](#)).

Parková architektúra: Grotty, arkády, vodopády a dekoratívna parková úprava vyjadrujú predstavu raja – sveta plného harmónie.

Interiérová architektúra: prejavuje sa nakopením hmoty a prvkov a intímnosťou a galantnosťou interiéru (napr. Kráľovský palác v Madride).

Hlavné znaky architektúry:

- Účel objektov prevažne pre pohodlie tzv. „*maison entre cour et jardin*“ - dom medzi dvorom a záhradou
- Oblúbený pôdorys v tvare „U“, čestné nádvorie uzavreté do ulice
- Skromné klasicistické priečelia
- Externé schodisko na záhradnej strane vedie cez vestibul do sály
- Galéria v jednom z oboch krídel
- Intímne obytné miestnosti bez [pilastrov](#) a stĺpov, namiesto nich použitý jemný [dekor](#). Stena sa skladá z rady úzkych jednotlivých prvkov do výšky miestnosti, dvere so [supraportou](#), okná, krb so zrkadlom, stenové polia tzv. „*panne-aux*“. Tieto prvky sú obklopené zakriveným, jemne popleteným lištovým rámovaním tzv. „*boiserie*“. Stenové polia sú pomaľované idylickými záhradnými, divadelnými a čínskymi motívami v pastelových farbách, alebo zaplnená groteskami
- Vysoké krbové zrkadlo hore ukončené zakrivenou, neskôr kruhovoukrivkou a jemnou rámovou lištou.
- Rastúca obľuba mušľových foriem, naturalistického listového a kvetinového ornamentu a predovšetkým zdôraznená asymetria označujú prechod k vrcholnému rokoku
- Strop so štukovanými arabeskami z girland, prepletenými pásmi, tiež v monochrómových pastelových farbách, alebo od roku [1700](#) s centrálnou rozetou.^[2]

Predstavitelia rokoka

- [Antoine Watteau](#), [François Boucher](#) a [Jean-Honoré Fragonard](#), [Maurice-Quentin de La Tour](#), [Jean Baptiste Chardin](#), [Siméon Chardin](#), [Rosalba Carrier](#), [William Hogarth](#), [Daniel Chodowiecki](#), [Jean Baptiste Greuze](#), [Pietro Longhi](#), [Paul Troger](#) a iní.

Klasicizmus

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Klasicistické dvere v Olomouci

Klasicizmus je umelecký smer v 17., 18. a včasnom 19. storočí, ktorý rozvíjal klasické umenie [antiky](#) a [renesancie](#), najmä [kompozičné](#) a výrazové zásady.

Pojem klasicizmu

Francisco de Goya - El Quitasol

Tento pojem vznikol v druhej polovici [17. storočia](#) vo [Francúzsku](#) ako nový umelecký smer. V tomto čase sa v ostatných európskych krajinách ešte rozvíjal [barok](#). [Termín](#) klasicizmus pochádza z [latinského](#) slova *classicus*, ktorého pôvodný význam bol *vynikajúci, modelový*. K týmto významom pribudol aj ďalší. Termínom *classicus* (v slovenskej verzii *klasický*) sa označovali tie javy, ktoré mali vzťah k [antike](#).

Pomenovanie *klasicizmus* ako označenie nového umeleckého smeru sa vytvorilo vtedy, keď do literatúry vstupoval nový smer založený na protikladných [princípoch](#) – [romantizmus](#). Predstavitelia romantizmu sa v umení presadzovali zápasom s generáciou predchodcov, zástancov *klasiky*.

Klasicizmus sa uplatnil vo Francúzsku, v [Taliansku](#) a v druhej polovici [18. storočia](#) ovládol celú Európu (klasicizmus [Ludovíta XVI.](#) a [empír](#)), zvlášť dlho bol obľúbený v [Rusku](#).

Poetika klasicizmu

Klasicizmus pozitívnym vzťahom k [antike](#) nadväzuje na ideály [renesancie](#) a dostáva sa do protikladu s [barokom](#). Napätie klasicizmu a baroka vyplýva najmä z inšpirácie klasicistických umelcov [racionalistickou filozofiou](#) (z lat. ratio – rozum), hlásajúcou *vládu rozumu*. Umelci zdôrazňovali racionálny prístup v umení. V duchu výroku [Reného Descartesa](#) „Cogito ergo sum“ („Myslím, teda som“) sa **rozum** stal vodcom umelcov.

Antonio Canova - Cupid and Psyche

Umelecké diela sa mali vyznačovať [významovou](#) a [výrazovou](#) jasnosťou. Umenie malo prírodu napodobňovať a zároveň dokazovať, že je možné podriadiť ju ľudskému rozumu. Preto v klasicistickom umení vystupuje ako ovládnuteľný jav – prísne upravené klasicistické parky a záhrady. Je to štylizovaná príroda. Ideálom umeleckého zobrazenia bol jednotlivec schopný podriadiť svoje individuálne záujmy službe spoločnosti. Kritériom krásy sa stala pravdivosť. Umenie klasicizmu je prísne normované. V literatúre jeho pravidlá sformoval francúzsky básnik [Nicolas Boileau](#) v knihe *Básnické umenie*. Do češtiny ho preložil aj slovenský básnik [Bohuslav Tablic](#).

Klasicizmus rozdeľoval žánre na vysoké a nízke.

Vysoké žánre zobrazovali:

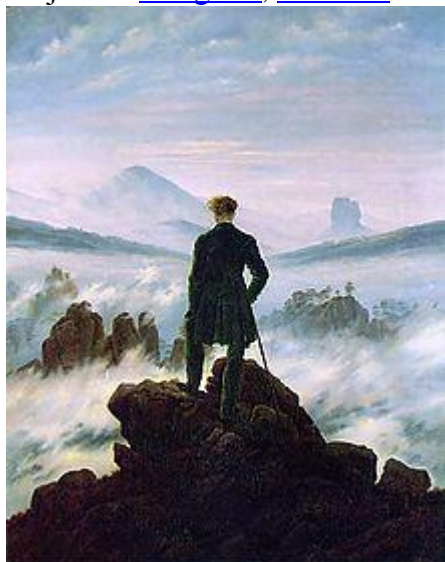
- vznešené historické námety
- [mytologické](#) námety
- urodzené postavy (veľmoži, vojvodcovia, panovníci)

Nízke žánre zobrazovali:

- smiešne javy každodenného života
- neurodzené osoby (mešťania, dedinčania, žobráci)

Romantizmus

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie
Prejsť na: [navigácia](#), [hľadanie](#)

Romantický obraz nemeckého maliara [Caspara Davida Friedricha](#) *Der Wanderer über dem Nebelmeer*

Romantizmus bolo ideové a umelecké hnutie v prvej polovici [19. storočia](#) v [Európe](#) a v [Amerike](#), ktoré našlo výraz vo všetkých oblastiach duchovnej kultúry - v [literatúre](#), [hudbe](#), [výtvarných umeniach](#), [filozofii](#) (romantizmus filozofický), [estetike](#), [filológii](#), [historických vedách](#), [sociológii](#), v mnohých odvetviach [prírodovedy](#).

Romantizmus bol odmietavou reakciou na [osvietenstvo](#) v dôsledku sklamaní z historických výsledkov francúzskej revolúcie [18. storočia](#) a vývinu meštiackej spoločnosti vôbec. Romantický intelektuál pohrdal dobre vychovanými ľuďmi, nazýval ich filistrami a meštiakmi, vystavoval na obdiv svoju výnimočnosť a čudáctvo, pohrdal empiriou a matematikou, dôveroval len inštinktom, intuícii, fantázii, veril nie vedeckému výskumu, lež básnikovmu citu, stotožňoval génia s Bohom (Kantova formulácia „génus tvorí ako príroda“ sa stala jednou zo základných dogiem celého romantizmu).

MaRomantizmus je umelecký smer, určujúca je ideovo estetická koncepcia v 1. polovici 19. storočia. Vznikol vo Francúzsku ako reakcia proti suchému a trizvemu klasicizmu. Charakteristikou romantizmu je predovšetkým vyzdvihovanie ľudského citu, citenia s prírodou. Pretože zvýšený citový život sa pripisoval ako charakteristická vlastnosť. Zasiahol výtvarné umenie (E. Delacroix, F. Goya a i.) a predovšetkým hudbu (F. Schubert, R. Schumann, F. Chopin, F. Liszt, H. Berlioz a i.). Romantizmus bol v podstate reakciou na strohý racionalizmus a na sociálno politické zmeny Francúzskou revolúciou. Proti konvenciám racionalistického klasicizmu postavil dôraz na vypätý subjektívizmus tvorivého individua, na pretvárajúcu silu jeho vôle interpretovať v univerzálnych polohách impulzy vychádzajúce z racionálnych zdrojov citu a fantázie. Odklon od antických ideálov klasicizmu aktivoval v romantizme sklony k zovšeobecneniu individuality, ktorá sa ponímala

ako súčasť prírodného diania. Vedúca úloha tzv. filozofie prírody oživila v romantizme iracionálne zretele, cit pre bizarný historizmus a subjektívny výklad konfliktných protirečení skutočnosti (tzv. výnimočné charaktery vo výnimočných okolnostiach). Vzhľadom na konkrétnu situáciu či širších, národných celkov, v romantizme sa v rovnakej miere uplatňoval tak aktívno-progresívny, ako aj pasívno-rekreačný zreteľ. Termín sa neskôr interpretoval vo viacerých významoch ako svetonázor, programové hnutie, smer, štýl a metóda umeleckej tvorby. Preto zahŕňa celý komplex ideových a estetických príznakov rozličných oblastí spoločenského, politického filozofického, umeleckého a kultúrneho života, ale zasiahol aj výtvarné umenie a najmä hudbu.

Maliarstvo

Prvým maliarom – romantikom bol *Pierre Proudhon*, ktorý v tvorbe uplatnil maliarsky šerosvit. Farba mala u neho už dôležitú úlohu. Najlepší jeho obraz je *Spravodlivosť a pomsta prenasledujú zločin*. Ďalším bol *Theodore Géricault*, nazývaný tiež otcom romantických maliarov. Jeho obrazy *Plť medúzy* a *Dostihy v Epsone* sa vyznačujú dramatickosťou scény, ktorú zdôrazňuje tieň a farba. Najväčšou osobnosťou romantizmu bol maliar *Eugène Delacroix*, ktorý vytvoril veľa obrazov, patriacich medzi svetové diela. Farba znamenala u neho mocný výrazový prostriedok. Prvý poznal tri základné komplementárne farby. Jeho najznámejšie diela sú *Danteho čln*, *Vraždenie na ostrove Chiu* a *Alžírské ženy*. Jeho najvýznamnejším dielom je *sloboda vedie ľud*.

Romantizmus vo výtvarnom umení sa v najčistejšej podobe manifestoval v maliarstve. Vo Francúzsku sú jeho najvýznamnejšími predstaviteľmi T. Géricault, J. Gros. Ich diela charakterizuje revolučný obsah, akcentovanie maliarskych prvkov, kontrastov svetla a tieňa, vyhrocovanie dramatickosti, vyhľadávanie historických a exotických tém. V anglickom maliarstve vyrastá z romantizmu symbolizmus W. Blakea a hnutie predstaviteľov. V Anglicku z romantických maliarov vynikol *John Constable*, známy ako krajinár – zakladateľ krajinárskeho realizmu.

liari Delacroix, Géricault, Turner

Národné divadlo v [Prahe](#) postavené v [novorenesančnom](#) štýle

Obdobie romantizmu nevytvorilo vlastnú svojráznu [architektúru](#), ktorú by bolo možné jednoznačne odlíšiť od etapy predchádzajúcej a nasledujúcej. S romantizmom začala doba neštýlovosti, napodobovania starých architektonických tvarov, ktorá je charakteristická pre celé [19. storočie](#).

Pokiaľ to zmenšujúce sa finančné možnosti pre reprezentatívne stavby dovoľovali, imitovali architekti epochy romantizmu viac menej verne najmä [gotiku](#) a antické stavby, alebo sa pridržovali línie [klasicizmu](#).

24. Impresionismus – vysvetli pojem, kde a kedy vznikol.

Manetove Raňajky v tráve

Impresionismus

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

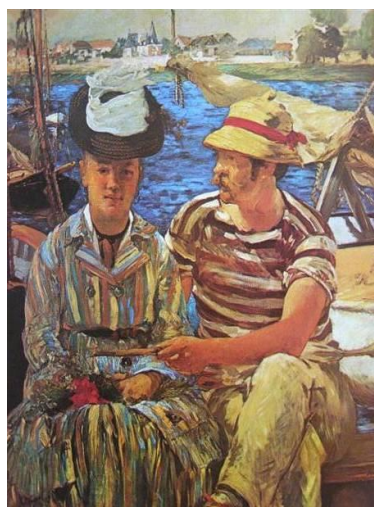

Obraz [Clauda Moneta](#) *Impression, soleil levant* (Imprese, východ slunce), podle jehož názvu Impresionismus pojmenován

Impresionismus je umělecký směr, který vznikl koncem [19. století](#). Byl reakcí na ateliérovou malbu, jeho cílem je malba v přírodě, kde se pokouší zachytit okamžitou atmosféru dané chvíle, neopakovatelné chvíle, okamžik duševního rozpoložení. Navazuje na [realismus](#), se kterým má mnoho společných prvků.

Pojem impresionismus je odvozen od obrazu [Clauda Moneta](#) *Impression, soleil levant* (Imprese, východ slunce), který byl roku [1874](#) vystaven na výstavě nezávislých malířů v [Paříži](#). Poprvé tento pojem (v hanlivém smyslu) použil kritik [Louis Leroy](#), neboť obraz považoval za nedokončený. Prosazení impresionismu ukončilo tradiční [akademické](#) umění a nastal rozvoj [moderního umění](#).

Výtvarné umění

[Renoirův](#) obraz Kánoistův oběd (1879 – 1880)

Manet

První impresionisté stáli ve své době mimo běžný vkus, neboť nerespektovali mnoho tehdy platných pravidel výtvarného umění. Zcela programově odmítli hledat ideální krásu, ale naopak chtěli zachytit přirozenou krásu v jejich okolí a v danou chvíli. Podstatné bylo i to, že nemalovali v ateliéru, ale venku v přírodě, zahradě (nebo alespoň z otevřených dveří), což jim umožnilo pozorovat přírodu a pokoušet se zachytit hru stínů a slunečního světla.

Typické impresionistické obrazy se poznají podle toho, že jsou tvořeny krátkými tahy (resp. doteky) štětcem, s nemíchanou barvou (především zářivé a jasné barvy), čímž vznikl strukturní povrch, který je odlišuje od děl jejich předchůdců. Kompozice díla bývá zjednodušená a inovační; důraz je kladen spíše na celkový efekt než na detaily. Celek díla je možno vnímat až s určitým odstupem.

Hlavním tématem impresionistických obrazů je krajina a příroda, kterou malíři zobrazují za různých světelných podmínek a atmosférických jevů. Dalším velmi častým a významným námětem impresionistů se stalo moderní město a společenský život zahrnující prostředí tanečních zábav, kaváren, divadel, koncertů a dalších kulturních akcí. V dílech malířek se objevuje hlavně téma domácího života a každodenních intimních rituálů, především kvůli tehdejšímu společenským poměrům, které neumožňovaly ženám stejnou svobodu tvorby jako mužům.

Významný vliv na impresionistické malíře mělo převážně vědecké bádání v oblasti optiky a barvy, vynález barvy v tubě, fotografie a inspirace japonskými dřevoryty.

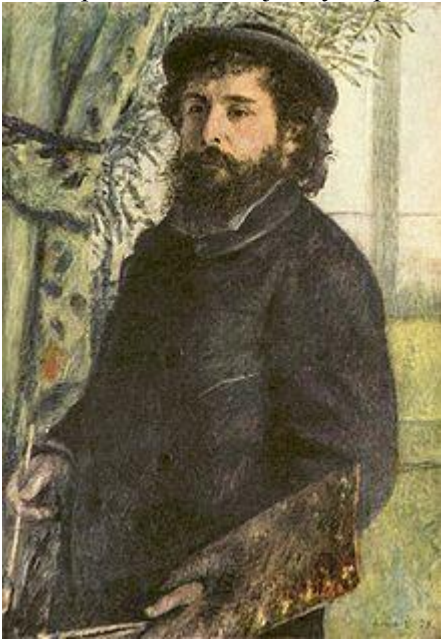
Světoví malíři

- [Camille Corot](#)
- [Edgar Degas](#)
- [Henri de Fantin-Latour](#)
- [Henri de Toulouse-Lautrec](#)
- [Édouard Manet](#)
- [Claude Monet](#)
- [Camille Pissarro](#)
- [Pierre-Auguste Renoir](#)
- [Alfred Sisley](#)
- [Paul Gauguin](#)
- [Vincent van Gogh](#)
- [Paul Cézanne](#)

25. Urči správne autorov .Ukážka A/

Claude Monet

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

 Claude Monet (Portrét od [Renoira](#) - 1875)

Claude Oscar Monet (* [14. november 1840](#), [Paríž](#) – † [5. december 1926](#), [Giverny](#)) bol významným [francúzskym](#) maliarom. Je považovaný za zakladateľa umeleckého smeru [impresionizmu](#), ktorého názov je odvodený od jeho obrazu *Impression, soleil levant* (Impresia, východ slnka).

B/

Edgar Degas, vlastným menom *Hilaire Germain Edgar de Gas* (* [19. júl 1834](#), [Paríž](#) – † [26. september 1917](#), [Paríž](#)) bol francúzsky maliar, grafik a sochár. Je považovaný za jedného z hlavných predstaviteľov [impresionizmu](#).

C/

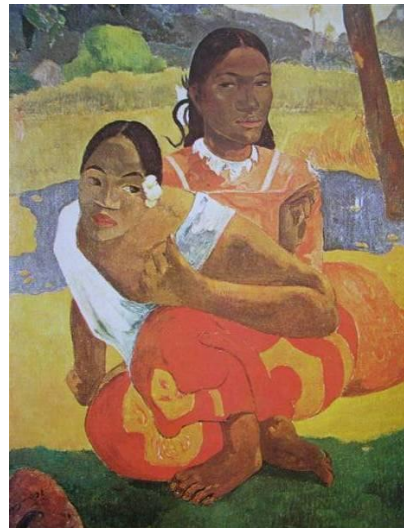
Paul Cézanne (* [19. január 1839](#), [Aix-en-Provence](#), [Francúzsko](#) – † [22. október 1906](#), [Aix-en-Provence](#), [Francúzsko](#)) bol [francúzsky](#) maliar a kresliar reprezentujúci prechod medzi [impresionizmom](#) konca [19. storočia](#) a [kubizmom](#) zo začiatku [20. storočia](#). Bol jednou z najvýznamnejších postáv francúzskeho maliarstva, ktorú dnes radíme do obdobia [postimpresionizmu](#).

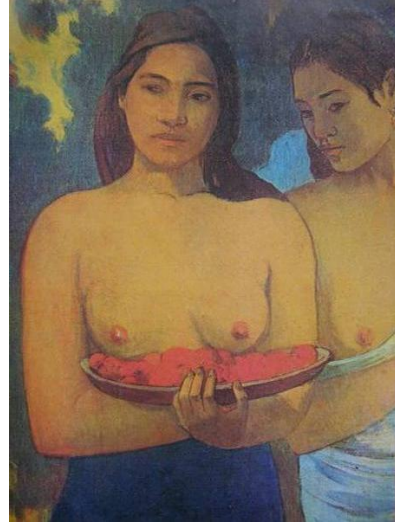
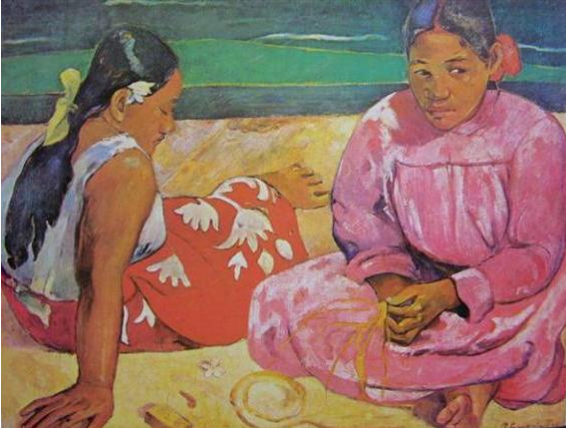

D/

Eugène Henri Paul Gauguin (* [7. jún 1848](#), [Paríž](#), [Francúzsko](#) - † [8. máj 1903](#), [Markézske ostrovy](#), [Francúzska Polynézia](#)) bol francúzskym [maliarom](#), jedným z hlavných predstaviteľov [postimpresionizmu](#). Zaraďuje sa aj medzi popredných [drevorytco](#)v a zástancov drevorytectva a [drevorezby](#) ako plnohodnotných [umeleckých](#) foriem

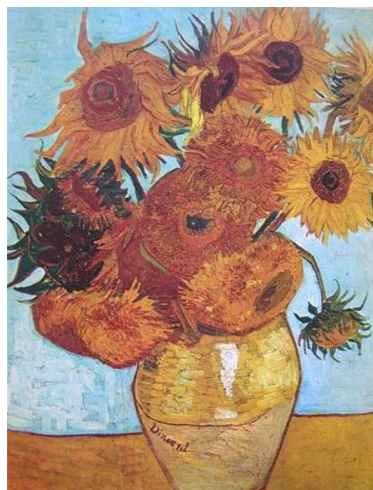
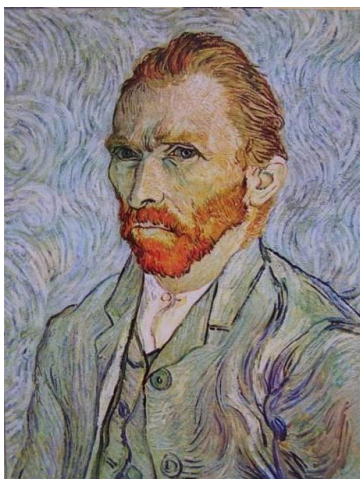
E/

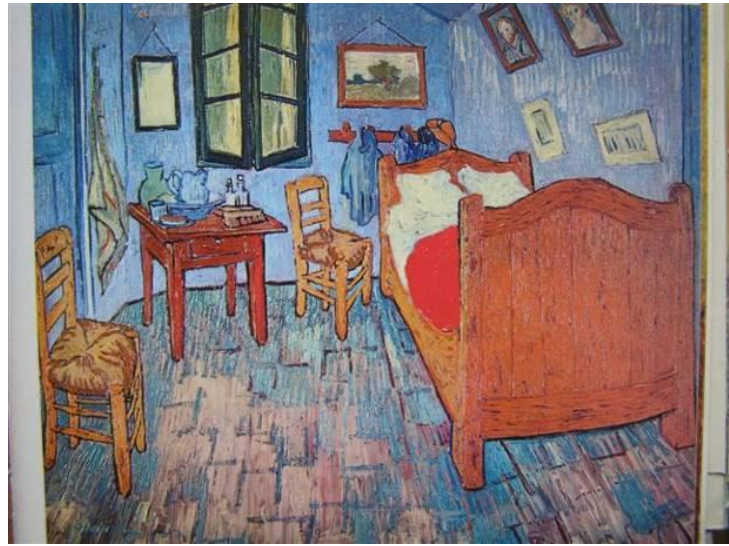
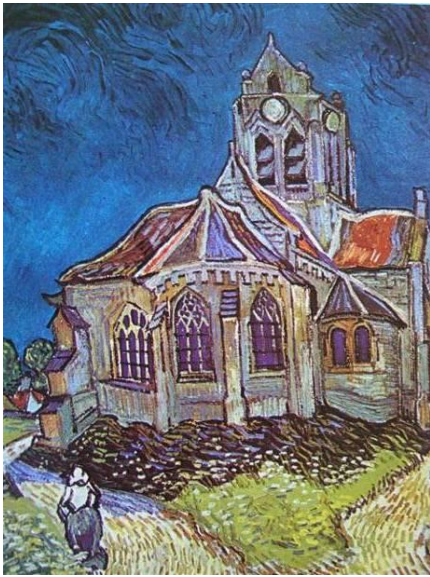
Vincent van Gogh

Vincent Willem van Gogh (* [30. marec 1853](#) – † [29. júl 1890](#)) bol [holandský](#) maliar a jedna z najväčších osobností svetového [vytvárneho umenia](#). Počas života sa však uznania nedočkal. Van Goghovo dielo bolo za jeho života prakticky neznáme, predal len jednu maľbu, necelý [rok](#) pred samovraždou. Van Gogh vytvoril v relatívne malom časovom rozpätí desiatich rokov približne 900 malieb a 1 100 kresieb, pričom prakticky jediná finančnú podporu dostal od brata Thea.

Dva roky pred smrťou napísal: „Svoj ateliér by som najradšej vyzdobil poltuctom obrazov slnečníc – skvostom, ktorý žiari čistotou na najrôznejšom pozadí, od zelenej až po kráľovskú modrú. ... Vyvolávalo by to rovnaký dojem ako [gotické](#) chrámové [okná](#).“ Po jeho [smrti](#) však jeho sláva stúpala závrtnou rýchlosťou, najmä po výstave v [Paríži 17. marca 1901](#) (11 rokov po van Goghovej smrti). V roku [1987](#) si neznámy zberateľ kúpil na aukcii jeho obraz *Slnečnice* za 22,5 milióna [libier](#).

Štýlom zapadá van Gogh najviac medzi [fauvistov](#), [expresionistov](#), z časti medzi ranú [abstrakciu](#). Novátorským pojatím reality sa stal jedným z hlavných hrobárov [impresionizmu](#) a z umeleckého hľadiska významne ovplyvnil najmä umenie prvej polovice [20. storočia](#). Vôľou vyjadriť vlastné pocity sa stal mimovoľne jedným zo zakladateľov nastupujúceho [umeleckého smeru](#) – [postimpresionizmu](#).

26. Kto je autor?

Auguste Rodin

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie
Prejsť na: [navigácia](#), [hľadanie](#)

 Auguste Rodin

Auguste Rodin, celým menom **François-Auguste-René Rodin** (* [12. november 1840](#) [Paríž](#) – † [17. november 1917](#) [Meudon](#)) bol jeden z najväčších sochárov [19. storočia](#). Vychádzal zo

štúdia [antiky](#), [gotiky](#), [renesancie](#) a orientálneho umenia. Za základ svojej umeleckej činnosti pokladal prírodu. Z nej stále vychádzal a zostával jej verný až do smrti. Ľudské telo bolo pre neho najvhodnejším prostriedkom, ktorým možno vyjadriť každý vnútorný duševný stav. Ním začína éra moderného sochárstva. Bol blízky myšlienkovým prúdom impresionistov.

Kovový vek

Mysliteľ

Bozk

27. Vymenuj autorov – predstaviteľov Slovenskej výtvarnej moderny zo začiatku 20. Storočia. Správne označ autorov obrazov.

Predstavitelia:

Martin Benka

- jeho diela sú charakteristické heroickou monumentalizačnou štylizáciou slovenských dejín, slovenskej prírody a človeka spätého s ňou
- znázorňoval roľnícku a drevorubačskú tematiku
- robil aj plagáty, známky, diplomy

Diela: Dve ženy, Z bojov a žiaľov k slobode, Cez rozvodnenú rieku, Krajina z Terchov

Janko Alexy

- zmysel pre národný historicizmus uplatnil v Jánošíkovej a politickej tematike
- snažil sa zachytiť náladu pomocou techniky pastelu
- venoval sa aj literatúre a publicistike

Diela: Fugarista, Olovrant, Slovenská madona

Miloš Alexander Bazovský

- jeho charakteristickým znakom je farba
- vytvoril diela monumentalizujúce slovenskú krajinu
- prinášal neošúchané farebné nálady
- kreslil vidiek

Diela: Samota-vtáci odlietajú, Porada, Zlatý deň

Ľudovít Fulla

- pôsobil na ŠUR-ke ako profesor
- inšpiroval ho kubizmus, detská kresba P. Kleea, ľudový kroj a príroda
- originálne prepojil európsku modernu s domácou tradíciou (farebnosť a abstrakcia s ľudového ornamentu)
- jeho tvorba má význam pre vývin slovenskej tapisérie – gobelínov
- realizoval scénografické výpravy k divadelným inscenáciám
- ilustroval Dobšinského rozprávky

Diela: Nevesta, Jánošík na koni, Svadba, Pieseň a práca

A/ Martin Benka

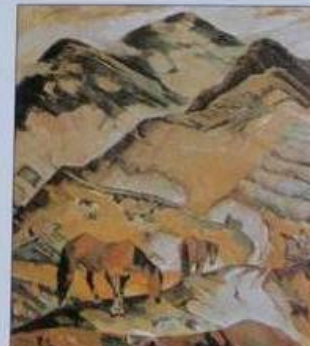
Ve žny, olej, 1936

Z bojov a žiaľov k slobode, olej, 1946

Malkina pieseň, olej, 1934

B/ Janko Alexy

JANKO ALEXY
25. januára 1894 v Lipavskom Mikuláši – 22. septembra 1976 v Bratislave

ESTORE A CASE

Historická malba strážala 20. storočí opodstatnená dala o zrysky svojho postavienia. rnych maliarov (zala ou M. Benkou) nemal taký vynnuty zmysel ny historicismus ako sy. Rozvíjal ho mím, venoval sa tu jím záujmom v horn- y jánioškovoisku rema- gziaví aj záujem o poli- ritické témy. cho život, ale aj výraz- y tematicke znamenal y, keď zanechal pedago- u a spolu s M. A. m. Z. Palugyayom či gvarníkmi navštevovali Ťavu, Podpopanie, tie. V dedinách a oša- holiach, líkach, a dolinách stretávali ě postavy a postavičky h aj publicisticky). en 30. rokov Alexy svoje vzhľadné diela le. Rodina, Žena, Dieťa a slobodom. vada). da ho aj výtvárná krása zámkov, kátielov historických objektov í stán. Zvolenský zámok. Brad. Čachtice: Hrad

Clavenci (Prítelňa umierajú), pastel, 1942

Paparica, pastel, okolo 1930

S priateľom M. A. Benkou (vľavo)

Slovenská madona, pastel, 1932

krájny za prácu. Už je chlap na nuhách. Vlá energie venoval tvorbe svojich kolégov, smích i mladých výtvarníkov. Doteraz ostáva podnetným kriticke vydanie jeho *Ocevných slovenských výstavnikov* (1948). Publicisticky spracoval životné príbehy alebo aj odborné ľudské výtvarní tvorbu výše sedemdesiatich desiatok maliarov, sochárov, architektov. Jedným z nich bol **Karol Ondrejička** (1898 – 1961), ktorý v začiatkoch svojej tvorby vychádzal z podolných rematických stránok ako Alexy.

Ocevný brod, olej, 1941

"Piešťanskí „kolonisti“"
Keď sa Alexy presťahoval do Piešťan, usiloval sa v prostredí osáňých kúpeľov založiť prosperujú- cu umeleckú kolóniu (aké v iných krajinách vytvárali najmä pleneroví maliari). Antériu hrudoval v podkrovi svojho domu, na tieto účely prebáňoval aj včelár. Iba Alexyho vstehom si kus pozemka pod Ráňiovým svchom kúpil dokonca M. Benka. Na leto chodievali do kolónie Z. Palugyay, J. Kolár, I. Zábota, Ladislav Čermický (1909 – 1999) a ďalší. Alexyho plány však čoskoro smrkostali, odsťahoval sa do Bratislavy a kolónia ostala len priateľskou epistólkou.

Slovenská madona, pastel, 1932

Slovenec Zábota
Ivan Zábota (1877 – 1939) sa narodil v Entornare v Slovensku, usadil sa v Bratislave. Maloval s nematnou lahkos- tou a so životn fabu- lentnou. Bol vyni- kajúci portretista, vytváral galéria pod- bami slovenských dejateľov, roľníka i krajinárskei maľby.

Piešťanskí „kolonisti“, olej, 1941

Kockáři a fujaři
Bazovský mal umobé obľúbené kraje: Oravu, Tatier, Liptov, Horehronie. Ešte ako študent pražskej akadémie sa vybral maľovať do Dereca. Tam ho očarovali robustné postavy „kockárov“ a vskočani, ľahba na opľúvčoch žien, reľéf podpoľanských krajiny s ľahkými utulnosťami nádherny zasadenými do nej, ľudové piesne „fujaža v rukách „fujačov“.“

Nezahálajúci bohém
Páni bula Bazovského spoločenskej (U behrmáka) sránka života. V mladosti ho priťahovalo divadlo, bol samivým účastníkom vo futbale, hrával tenis, lyžoval, pestoval turistiku, za matky v zbieral čisto na bicykli.

Pánelmaná jork, olej, 1939-1940

Obyčajná, jednoduchá žiara
„Kivili som dievčenu. Vezosa, perosa, bítom z bosa, do som našel na dšore. Dúvalom, krevkani. Zapáhal som skútre. Ak nebol porok, krevkani papere, zaccamantál som si na cievko z vobky, na volni korepondencia z vyblednariem sifmancym písom, na nepokojeni zruvo papiera, čo sa držal do krevkani akéto preptál na zruvo.“

Dušan Mládky,
zauze životopisnej práce o mladosti

Vystavovaný z ateliéru
V 50. rokoch oficiálna kultúrna politika začala si od umelcov predovšetkým moderny žiadať, aby sa vyjadrovali formou socialistického realizmu. Pre Bazovského to znamenalo útlap z dosiahnutých osobných počtoci, zmenou miestnej maľárskej kompozicnej tvorby. Nikdy nebol ochotný podriať sa politickému diktoru ani v živote, v umení sú voláče jio. Dával to oficiálnym predstaviteľom kultúry najavo prvého otvorene. Moci reagovali tak, že ho vystavovali z časti matriálneho zväzku.

Po smrti v Trenčíne
Prvú vlastnú voľu sa Bazovský presťahoval v Martine do Čuncu, lípovskej dedine pri Váhu, odkiaľ požíždral jeho manželka Anička, rodová Bárokovská. Ani tam si nebol úplne šťastný. Prerušovali sa

MILOŠ ALEXANDER BAZOVSKÝ

POPREDNÝ KOLORISTA

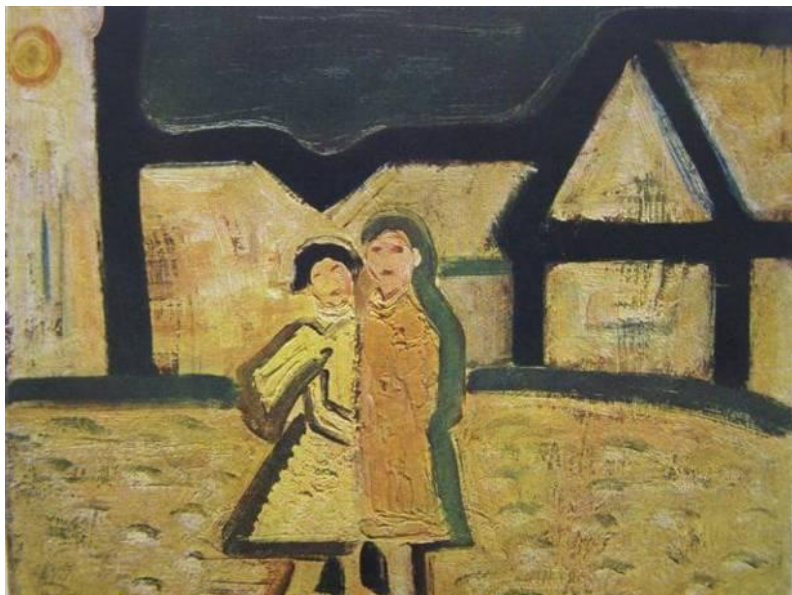
11. januára 1899 v Turanoch – 15. decembra 1968 v Trenčíne

Samota - Vlna odlietopá, olej, 1957

Pravda, olej, 1939

E/ Mikuláš Galanda

Baba (Galanda ml., olej, 1937)

Slna, olej, 1934

Kruté ochorenie
 „Mikuláš Galanda, mladší bratry zbrú, v hornej časovnej obdobe naš modernistický úsmev, ohľadil v Luvenci a v meste mlieko. V prastarej civilizácii kreslí do náčrtov, a keďže je to už niečo, skúsil sme sa do vzťahov. Práve sme si privedli v kreslici na Čičmádskej ulici z našej ulice, kde sa gymnaziisti v hľadali praxovať na zime. Dali sme si vlnenú nápoj, vlnenú malovanú. Chodíš Mikuláš si zachádzal baba, baba z toho chrtíha. Podišť ho zvali do Žiliny a tam mu zvali. Je z chrtíha nula napísala v nabe, akurát non macula stupoval.“

Janko Albery

Dvojica modernistov
 Na praktických bratrách sa Galanda zoznamil s L. Fialom. Na spoločných tvorivých stretnutiach sa vytvoril medzi nimi pesny priateľský vzťah. Spolu vytvárali, kreslili sa o vzťahovú sústavu, a knižnú grafiku, scénografiu. Na Slovensku sa vtedy ešte takto držal tradičnosťou a modernistickým náhľad sa pritom ukazuje ako behrobakársky. Aj to ich viedlo k publikovaniu týchto čísel. **Slovenský život Fiala a Galanda** (1930) dve, 1932, dvojtlač, ktoré mali do dejstva modernizmu slovenského výtvarného umenia ako základný materiál. Tvorcovia boli zameraní na moderné, pripravovali „Hranice bolo veľké maľovať“ pripravovali Fiala, Galanda ml., olej, 1932-1934

Vyznanie maliara
 „Ve som kreslím, som pripadajú. Malba, ktorá má byť slovenská, vstúpila takto: slovenská malba má duchom byť slovenská. Nemá byť slovenský folklor ešte nie je slovenským obrazom. Slovenské výtvarnícke je v slovenských, sprej, vlnenú hrnárku, a jeho prítomnosť do výtvarnej praxi je vlnenú slovenského umenia.“ Mikuláš Galanda

Mikuláš GALANDA
 4. mája 1895 v Turčianskych Tepliciach - 5. júna 1938 v Bratislave

PRIESTORE A ČASE
 Dve Mikuláša Galanda je charakteristické civilizáčnymie a videnie. Ako maliar ukázal čírym kreslarstvom, rýskými farbovými obdobia, a citlivou schopnosťou priríť a spájať podoty z fudevej láry a moderné postupy, z konca jeho štúdií pochádzajú diela, v ktorých nachádzajú základné tematické okruhy aj varte techniky - olej, **Milenci**, dva farebnou ceruzkou, **Harle- e a giaru**, litografie **Na maimom bále**, **V krčme**, monotypy **Jedlná stoba**, **Milenci**, začiatku 30. rokov sa popri týchto grafických formách venoval svojej prvé kreslovej obrazu, ktorých je ústrednou témou o, materovo, neha (**Pri kolibe, tise z lampou a ovocím**, **Čičica Dve ženy**). Sam maliar narval si úzky bytčím prebšňovan- skutočnosť do výtvarnej. Motivy matky, milonky, ženy inšpirovali do konca života **Ľahko objazdi**, **Matka vlnením pri mabovici**. Jej bilšie vlnik Galanda do datary moderných štýlov, tým šmi čerpal z domácich zdroj. Kubistické podnety účinne našli s motívmi v tzv. zbeinní.

Gabčík, olej, 1936 - 1937

Pálčik, maľba, olej, 1933

Zena v Bratislave, kresba, 1937

F/ Koloman Sokol

Koloman Sokol (* [12. december 1902](#), [Liptovský Mikuláš](#) - † [12. január 2003](#), [Tucson, Arizona](#), [Spojené štáty](#)) bol jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského výtvarného umenia. Je zakladateľom slovenskej i mexickej grafiky, autorom ilustrácií.

KOLOMAN SOKOL
CIVILNÝ PROLETÁR SVĚTA
12. december 1962 v Liptovskom Mikuláši

V PRIESTORE A ČASE
Koloman Sokol sa už na pražských akademických inštitúciách dozrel ako mladý Slovák do prestížneho Zväzovania českých umelcov grafikov Hollar. Jeho tvorbu reprezentujú suché línie, lepy, drevooryty, rezby do líniek, litografie, akvátiny. Zúčastnil sa na výstavách so viacerými metropolitami Európy, v Severnej i Južnej Amerike. Po výstave v Mexiku nasledovala oficiálna ponuka na pedagogické pôsobenie v hlavnom meste tejto krajiny. Tam sa inšpiroval národnou kultúrnou tradíciou, životom Indiatov. V USA sa metaforicky a alegoricky vyjadroval k vojnému dianiu, zobrazoval ľudí na ústeke, bez domova, ale s motív brýlov, kóni. Po oslobodení prijal Sokol pozvanie na Slovensko. Bol odmenený Národnou cenou, poctili ho predsedom Spolku umelcov a priateľov grafiky, pôsobil ako pedagóg. V septembri 1948 cestoval do Paríža, kde mal svoju samostatnú výstavu, odišiel sa vrátiť do USA a tam ešte takmer celé postarostvo aktívne tvoril. Od grafiky postupne prešiel ku kresbe a k maľbe, využíva viaceré techniky. Prerádla do figurálneho tvaru, jeho osobitý význam má strižina, penka, sobčepenie, um...

Nalichovanosť grafiky
„Jako málo...“
Čierobielka vracuje
„Sokolova...“

Kriemsa, tuň, ompepa, 1991
Dar samotára
„S veľkým darom niekedy treba prijať aj veľkú sľavu. Na ústredí potrebujem k svojej tvorbe, ale pánaj, A vždy! Tie vznikajú v temných chvíľach ľudskej existencie.“
Koloman Sokol

Sokol medzi svojimi, tuň, ompepa, balík, 1983
Majstovo meno
„Sú ľudia, čo neprichádzajú, aby si v cudzine urobilo meno. Sokolovo meno bolo v USA ako ako iné sú. Pociťali ho v paštríkch mesta Chicago, Los Angeles, New Yorku, Washingtonu. Šlovalo sa v sovietskych republikách roľníckych Houľdov a Timsov.“
Agneta Ganderová-Jurgová, publicistka

Fotograf monografizmom
„Neberte to, priateľ, ako výtahové úľbo slobody že sa objavím až v čase, keď už je demokracia – strážne som túžil navštíviť Kolomana Sokola. Aby som mu skúsil povedať. A keď som už bol veľmi blízko, nepočul som si úplne a tým, že konečne sa mačel vrátil zo Slovenska. Keďže ušiel som prijať na ústredí, ale vstúpil som aj svoje zakonomie. Bola to veľká úľbo.“
Tibor Husár, fotograf, spoluzakladateľ monografizmu v Sokolovi

Päťnik na stanicike
V Liptovskom Mikuláši sa pripravuje v roku 2002 ročník narodenia umelca ošetrovanie centru Kolomana Sokola. Grafik svojimi metami sa narodil pri železničnej stanici v Liptovskom Mikuláši. Cezkoma mo ustrel ovis a strižka prechádzala... Na prázdní...“

28. SECESIA – jej znaky – vymenuj predstaviteľov

Secesia je posledný „učený“ sloh, ktorý na konci 19. a začiatku 20. storočia ovládol architektúru, maľbu, sochárstvo ale predovšetkým umelecké remeslo.

Vznikla v dobe, keď priemyslový brak začal prenikať do všetkých oblastí života a ako reakcia proti priemyselnej civilizácii, ktorá sa dovoľavala návratu k remeslenej výrobe, ktorá bola považovaná za liek proti škaredosti.

Vznikla v Anglicku a postupne sa rozšírila po celej Európe.

Význam:

V rôznych krajinách Európy malo rôzne pomenovanie - Secesia, Jugendstil v Nemecku, Art Nouveau vo Fran., Modern Art, Modern Style vo Fr. A Anglicku, Fin de Siècle, Modernisme, Stile Liberty, Wiener Sezesion v Rakúsku, Mir Iskustva v Rusku, či zjemňujúce pomenovanie – La belle époque.

Secesio - latinsky znamená oddeliť - umelci sa chceli oddeliť od konzervatívneho spolku výtvarníkov a založili vlastný progresívny spolok - vo Viedni, Berlíne a Mníchove zakladali mladí umelci takzvané secesie - zoskupenia, kde sa zhromažďovali všetci umelci, ktorí sa chceli vedome dištancovať od akademického umenia a od blahobytného historizmu.

Spolky:

Na konci 19. storočia vznikali rôzne spolky mladých umelcov, ktorí vo svojom programe deklarovali odstúpenie od starých, konzervatívnych skupín a propagovali nástup nového umenia. V Paríži vznikol Salón nezávislých, v Mníchove spolok Secesia a začal vychádzať časopis Jugend, podľa ktorého dostala secesia v nemeckých krajinách názov – Jugendstil.

Znaky:

Za hlavné znaky secesného slohu sa považuje ornamentálnosť, plošnosť a záľuba v neobyčajných farbách a estetickom využití rozličných materiálov. Vlášny secesný ornament vyjadruje zvláštnu kvalitu secesného čítania, ktoré sa vyhýba citovým výkyvom i silnému vypätiu vôle a tiahne k vyrovnanej náladovosti. Secesná línia je plynulá vlniaca sa krivka, ktorá vyvoláva v divákovi dojem nenásilného pohybu v ploche, ktorej jednotvárnosť sa vyrovnáva farebnosťou, pretože odmietla pravidlo rovnej čiary a zakrivená vlnitá čiara priniesla so sebou pocit vzdušnej ľahkosti, pôvabu a slobody.

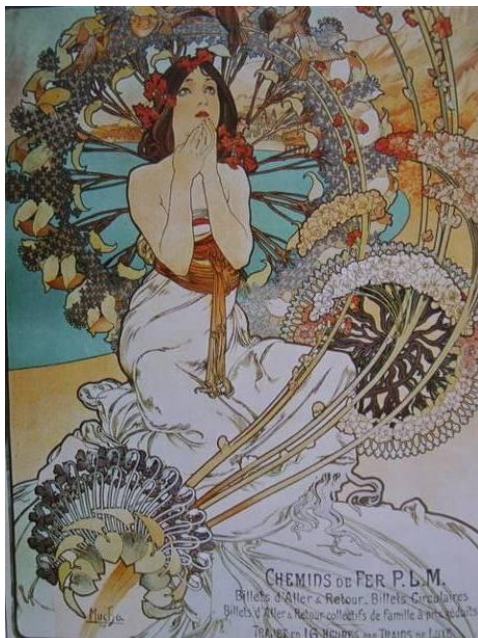
Secesia vyhľadáva neobvyklé farebné odtiene a viaže ich podľa princípu harmónie a kontrastu. Línia a farba strácajú lokálnu funkciu a sú nositeľmi symbolickej hodnoty. Ústredným znakom je štylizácia, secesia sa snaží prekonať gravidnú tematiku historických slohov a obracia sa priamo k prírodným tvarom (listy, kvety, ľudské a zvieracie telo).

Prírodné motívy, najmä kvety sa ocitli v nenahraditeľnej úlohe vo výzdobe skla, keramiky, striebra, textilu, ale aj nábytku.

Secesia vo výtvarnom umení

Vo výtvarnom umení sa preslávili [Alfons Mucha](#) (plagáty, cyklus obrazov *Slovanská epepej*, návrhy šperkov a nábytku), Rakúšan [Gustav Klimt](#) (dekoratívne maľby, *plagáty*), [Henri de Toulouse-Lautrec](#) (grafiky, obrazy). Predstaviteľmi užitkového umenia sú Francúz [Emilé Galop](#) (sklenené vázy), Angličan [Charles Rennie Macintosh](#) (bytové zariadenie) a mnohí ďalší

Alfons Mucha

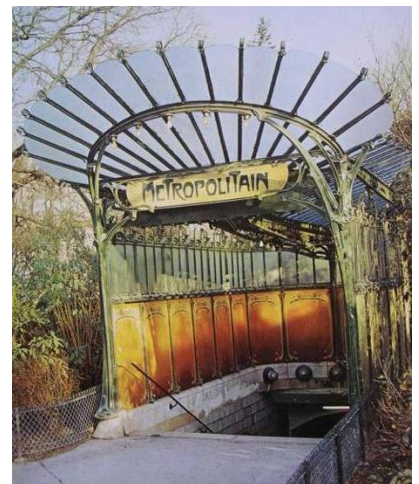
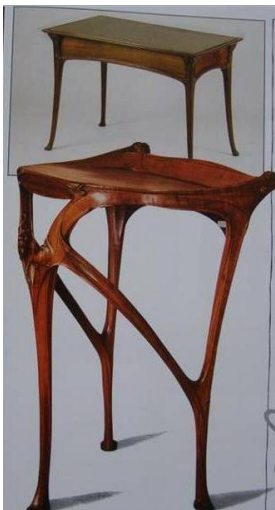
Gustav Klimt

Technika tiffany, secesný šperk, interiéry s vitrážami, ukážky secesného nábytku,

Nábytok od anglického architekta Mackintosh

vchod do parížskeho metra

Antoni Gaudí

 Casa Milà alebo La Pedrera

Sagrada Família v Barcelone

Antoni Gaudí (po katalánsky), narodený ako **Antón, Placido y Guillermo Gaudí (i Cornet)**, po španielsky **Antonio Gaudi**, (* [25. jún 1852](#), [Reus](#) – † [10. jún 1926](#), [Barcelona](#)) bol [katalánsky architekt](#) a jeden z najslávnejších architektov [Španielska](#).

Uznanie dosiahol vďaka schopnosti syntetizácie tradícií a originalitou ako v technických riešeniach, tak aj v brilantných, unikátnych a kreatívnych ornamentoch.

Secesia na Slovensku

Kostol sv. Alžbety – tzv. Modrý kostolík v Bratislave

Dušan Samo Jurkovič (23. srpna 1868 [Turá Lúka](#), nyní součást [Myjavy](#) – 21. prosince 1947 [Bratislava](#)) byl [slovenský architekt](#), návrhář [nábytku](#) a [etnograf](#).

Dušan Samo (Samuel) Jurkovič byl výrazným představitelem [secesní architektury](#). Vytvořil velice osobitý styl, výrazně ovlivněný lidovou architekturou. Inspiraci hledal i u [anglického hnutí Arts and Crafts](#). Byl vnukem [Samuela Jurkoviče](#) – zakladatele Spolku gazdovského v [Sobotišti](#), prvního úvěrového družstva na evropském kontinentu a spoluzakladatele [Matice slovenské](#). Jeho diela môžeme vidieť hlavne v Čechách a na Morave. Na Slovensku sú to hlavne kúpeľné domy a rekreačné zariadenia v Tatrách

dom kultúry v Skalici od skalického rodáka D. Jurkoviča

29. KUBIZMUS –znaky, hlavný predstaviteľ

Kubizmus

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

koláž, Juan Gris 1914

Juan Gris

Bohumil Kubišta 1912

KUBIZMUS

- jeden z kľúčových smerov moderného umenia, ktorý vytvorili v rokoch 1907 – 1908 **Pablo Picasso** a **Georges Braque**. Podobne ako v prípade impresionizmu a fauvizmu, ani termín kubizmus nevymysleli umelci sami, ale skôr nepriateľsky ladení kritici. Kubizmus totiž predstavoval dovedy najradikálnejší rozchod s klasickými pravidlami zobrazovania viditeľného sveta. Pod vplyvom Cézanna sa vzdal vyvolávania ilúzie priestoru na ploche obrazu a súčasne dovedol do dôsledku úsilie o redukciu predmetov na základné geometrické tvary. Využil aj inšpiráciu primitívnym umením na deformáciu predmetov i ľudských tvárí podľa toho, čo skutočne vidí pred sebou; každý predmet tak môže byť videný z niekoľkých rôznych perspektív. K prvým dielam raného kubizmu patria Picassove slávne Avignonské slečny (1907), dnes v Múzeu moderného umenia v New Yorku, a jeho autoportrét (1907), ktorý sa nachádza v Národnej galérii v Prahe. V rokoch 1908 – 1912 maľovali Braque a

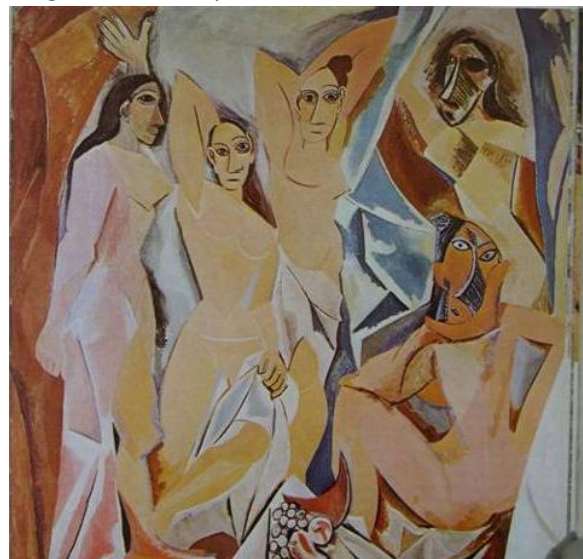
Picasso takmer jednofarebné, sivohnedé obrazy, na ktorých ďalej experimentovali s rozbíjaním konvenčného pohľadu na predmety a postavy. Po tejto „analytickej“ etape začali etapu „syntetického“ kubizmu, v ktorej spájali novovytvorené kubistické modely vecí do imaginatívnych, často aj pestrofarebných kompozícií. vrcholom tejto fázy sú Picassovi Traja hudobníci (1921) a početné zátišia jeho krajana Juana Grisa. Kubizmus v čistej podobe trval len asi jedno desaťročie, ale jeho vplyv na umenie 20. storočia bol ďalekosiahly. Inšpiroval rozvoj abstraktného umenia, prejavil sa plodne aj v sochárstve (v diele samotného Picassa).

Kubizmus bolo avantgardné umelecké hnutie, ktoré pripomína výtvarné umenie revolučným spôsobom. Princíp kubizmu spočíva v jeho priestorovej koncepcii diela, predmet nezobrazuje len z jedného uhla, ale z mnohých uhlov súčasne. Zároveň znamenal aj obrovskú zmenu v prístupe ku skutočnosti, nielen vo videní, ale predovšetkým v práci s realitou. Zobrazovaný predmet bol rozkladajú až na najjednoduchšie geometrické tvary (predovšetkým kocky - latinsky cubus), ktoré boli potom pomocou fantázie skladané do obrazu, preto zobrazené predmety pôsobia dojmom, že sú deformované a objavujú sa zároveň z niekoľkých pohľadov. Problém nastal pri predmetoch, ktoré sú vo vzájomnom vzťahu, pretože potom vznikalo mnoho priehľadov s neobvyklými uhlami pohľadu.

Kubizmus mal veľký dopad na umelcov prvých desaťročí 20. storočia, a tým ovplyvnil (priamo či nepriamo) vývoj nových umeleckých štýlov ([futurizmus](#), [konštruktivizmus](#) a [expresionizmus](#)). Jedine v Čechách a na Slovensku sa stal kubizmus tzv. národným architektonickým slohom 1. ČSR. V Čechách sa prejavil i v ďalších oblastiach, ako interiérový dizajn, knižný, odevný dizajn. Predmety dennej potreby tvarované v kubistickom duchu sa stali reprezentantom nového spoločenského štýlu, aký nemá paralelu v iných krajinách Európy.

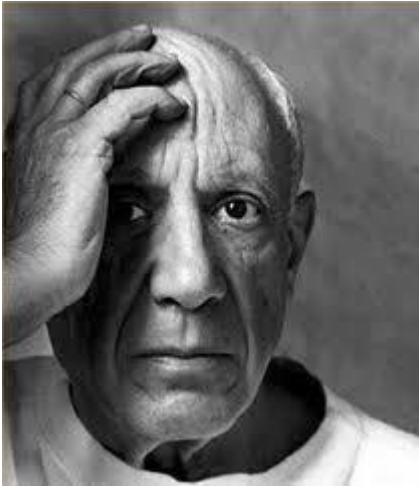

Avignonské slečny

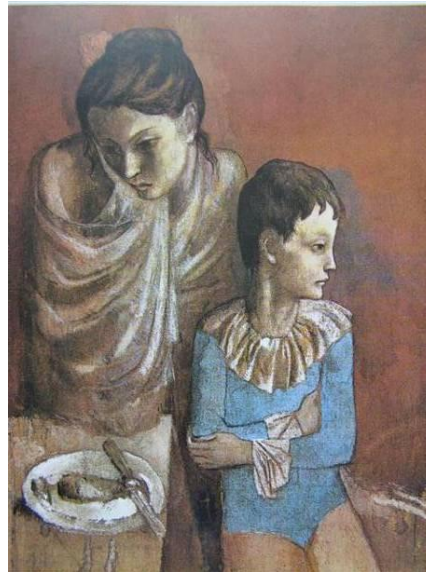

Picasso - Guernica

Vojna v
Kórei

surrealizmus a
modré obdobie

29. Kde zaradíš pojem FUNKCIONALIZMUS – hlavní predstaviteľ

Le Corbusier

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

Podobizna Le Corbusiera na švýcarské bankovce

Vila Savoye

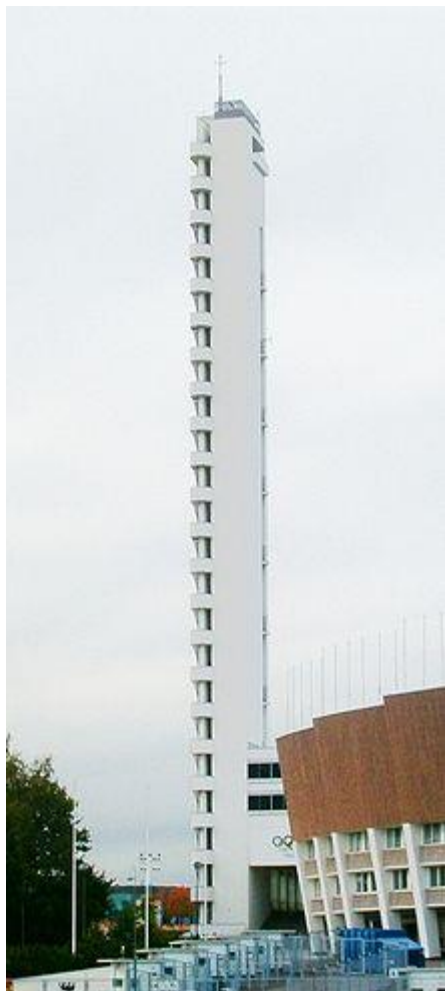

Muzeum v Tokiu od Le Corbusiera

kaplnka Notre Dame du Haut

Le Corbusier, vlastním jménem **Charles-Édouard Jeanneret** ([6. října 1887 La Chaux-de-Fonds, Švýcarsko](#) – [27. srpna 1965 Cap Martin, Francie](#)). Původem švýcarský [architekt](#), [urbanista](#), teoretik a [malíř](#). Svým radikálním dílem i výtvarným citem výrazně ovlivnil vývoj [moderní architektury](#). Je považován za největšího architekta 20. století.

Veža Helsinského olympijského štadióna (1934-38)

Funkcionalizmus je [architektonický štýl](#) a teória modernej [architektúry](#), v ktorého tvorbe je všetko podriadené [funkcii](#). Heslo funkcionalizmu znie „Form follows function” – forma nasleduje funkciu, ([L. H. Sullivan](#), 1896). Jeho zásady formuloval v roku [1927 švajčiarsky architekt Le Corbusier](#).

Frank Lloyd Wright (* [8. jún 1867](#) – † [9. apríl 1959](#)) bol jeden z najvýznamnejších svetových [architektov](#). Medzi Wrightove najznámejšie realizácie patrí [Imperial Hotel](#) v [Tokiu](#), [Fallingwater](#) v [Pensylvánii](#), ústredie firmy [S. C. Johnson](#) vo [Wisconsin](#) či [Guggenheimovo múzeum v New Yorku](#).

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie **Dielo**

Významné stavby [Guggenheimovo múzeum v New Yorku](#), [Fallingwater](#) dom na vodopádoch

Osobné informácie

Narodenie [8. jún 1867](#)

[Richland Center](#), [Wisconsin](#), [USA](#)

Úmrtie [9. apríl 1959](#) (91 rokov)

[Phoenix](#), [Arizona](#), [USA](#)

Často je spájaný s [Walterom Gropiusom](#), [Le Corbusierom](#) a [Miesom van der Rohe](#) ako jeden z [originálnych staviteľov modernej architektúry](#). Práca Franka Lloyda Wrighta sa objavila vedľa diel architektov na výstave International Style Exhibition v múzeu moderného umenia v roku [1932](#). Wright a modernisti chceli, architektúru vystihujúcu tento moderný vek. **Všetci zdôrazňovali vzájomnú závislosť tvaru a funkcie.** Wright tvrdil,

že organická architektúra vôbec nehraničila s modernou architektúrou. V jeho myšli diela modernistov boli chladné, bezobsažné a neosobné. Okrem toho sa stavali chrbtom k prírode, zatiaľ čo Wright sa všemožne snažil zahrnúť ju do svojich diel.

Guggenheimove múzeum v New Yorku

Dom na vodopádoch

Charakteristika funkcionalizmu

Všetko je podriadené funkcii, uplatňuje sa tu minimalizmus a zrušenie všetkého zbytočného. Patrí medzi [avantgardnú](#) architektúru spolu so štýlmi ako [konštruktivizmus](#), [purizmus](#), [kubizmus](#), [rondokubizmus](#) alebo aj [expresívny kubizmus](#). Viazá sa na obdobie [20. až 50. rokov 20. storočia](#), pričom niektoré jeho princípy, postupy a vzory sú uplatňované dodnes. Princípy: **odmietnutie histórie a umeleckej stránky architektúry, sociálne úlohy, hygiena, bezozdobnosť, konštrukcia, geometrické tvary, asymetria a pravdivosť**. To znamená, že formu určujú prevádzkové, ekonomické, sociálne, hygienické a funkcie stavby. **Budovy majú obvykle tvar vychádzajúci z kvádra.** Sú rozvrhnuté do priestoru. Vzhľadom na rozdielne funkčné požiadavky jednotlivých častí objektu majú asymetrickú dispozíciu. Jasne sa vyjadruje väzba vnútorného a vonkajšieho priestoru. Z hľadiska konštrukčného sa najčastejšie uplatňuje [skeletový systém](#). **Ďalšími znakmi funkcionalistických stavieb sú [plochá strecha](#), [pásové okná](#), hladká [fasáda](#) bielej farby alebo jemnej farebnosti.** Funkcionalizmus taktiež ovplyvnil [dizajn interiéru](#). V interiéroch sa používa [linoleum](#), [koženka](#), [chróm](#), [sklo](#) a lakované [drevo](#). [Nábytok](#) má formu geometrických

tvarov, je strohý a ako materiály sa používali najmä pochrómované a [niklové](#) trubky, umelé hmoty, dymové [sklo](#) atď.

Jeho počiatky môžeme vidieť v [neoplasticizme](#) (inšpirácie v dielach [Pieta Mondriana](#)) a v časopise mladých umelcov [De Stijl](#) (1917). Je to vlna tzv. čistej architektúry zaplavujúca celý pokrokový svet, ktorý po vojne stavia rýchlo, ekonomicky a s novou krásou. Trvalo pomerne dlho, kým spoločnosť začala tolerovať „nahé konštrukcie a steny s ničím“ aj inde ako na stavbách [hangárov](#), [skladov](#), či [mostov](#).

Počiatky a vývoj

Vznik a vývoj funkcionalizmu súvisí najmä s technickým pokrokom a riešením ekonomických a sociálnych problémov bývania a výstavby miest.

Za počiatky funkcionalizmu, alebo aspoň myšlienok k nemu smerujúcich, môžeme považovať návštevu [Chicaga](#) rakúskym architektom [Adolfom Loosom](#), kde pochopil, kam smeruje vývoj architektúry a publikovanie jeho eseje *Ornament je zločin* v roku [1908](#). V tejto [eseji](#) Loos odmieta ozdoby a ornamenty, ktoré považuje za prežitok, nevkus a zločin. Požaduje obnaženie krásy čistej funkčnej konštrukcie. Jeho stavba Steinerova vila vo Viedni z roku [1910](#) je kľúčovým dielom budúceho funkcionalizmu a stavebného puritánstva. Loos ich presadzoval aj v Slobodnej škole architektúry, ktorú založil vo Viedni.

Ďalšie počiatky funkcionalizmu môžeme vidieť v založení prvej umeleckej priemyselnej školy [Bauhaus](#) v roku [1919](#) vo [Weimare](#). Založil ju avantgardný architekt [Walter Gropius](#) a do svojej umeleckej školy dokázal priviesť najväčšie umelecké osobnosti tých čias ako boli [Wassily Kandinskij](#), [Paul Klee](#), [Oskar Schlemmer](#), [László Moholy-Nagy](#) a iný. Gropius videl budúcnosť umenia v spojení remesla s umením, s tzv. *Gesamtkunstwerk*. To znamená, že jeho žiaci nenavrhovali iba budovy, navrhovali aj kreslá, svietidlá, žehličky. Vrcholom ich snaženia bolo [Totálne divadlo](#). Najskôr to bol triadický [balet](#) – pohyb herca v abstraktnom kubickom prostredí, experimenty pokračovali v mechanicko balet – s pohybom mechanických konštrukcií v mechanickej scéne s [kolajnicami](#), [točňami](#) a povestnými mechanickými bábkami s vysoko abstrahovaným telom. Najďalej zašli kinetické a svetelné partitúry Moholy-Nagya. Nazval ich excentrická mechanika, v ktorej do totálneho divadla vstupuje pohyb, zvuk, svetlá a farebné reflektory, filmové projekcie, vône a pachy. Spoločným estetickým kritériom je krása funkčnej konštrukcie – najjednoduchšie kovové trubky a moderné materiály v službách ergonomiky, či biomechaniky človeka v prostredí predmetov a strojov, to je predloha funkcionalizmu.

Od roku [1922](#) sa rozšíril do Belgicka, Holandska, Nemecka, ČSR a Švajčiarska. Hlavnými centrami sa stali [Nemecko](#), [Holandsko](#) a [Česko-Slovensko](#). Vo Francúzsku pôsobil len [Le Corbusier](#) a jeho spolupracovníci. V Rusku sa rozvíjal v osobitej forme ako [konštruktivizmus](#). Roku [1927](#) sa konala v nemeckom meste [Weissenhof](#) výstava moderného bývania, následne vzniká združenie architektov [CIAM](#) ([1928](#)), čoho dôsledkom je ďalšie rozšírenie funkcionalizmu.

V 30. rokoch sa ďalej rozvíjal, avšak pravidlá a princípy funkcionalizmu sa zmiernili. [Architektúra](#) dostávala pestrejšiu podobu a dôraz sa kládol aj na psychickú stránku. Rozšírili sa doskové výškové domy. Uplatňovala sa [typizácia](#) stavebných prvkov a postupov – panelové montované stavby a skeletové montované stavby. Počas 30. rokov sa takmer vo všetkých štátoch začal prejavovať [historizmus](#). V Nemecku, ZSSR a Japonsku sa prejavili historizujúce vplyvy naplno, čoho výsledkom bol odchod funkcionalistických architektov do USA.

Po 2. svetovej vojne sa funkcionalizmus rozvíjal najmä vďaka obnove bytovej výstavby v Európe a komerčnej výstavbe v [USA](#). V 50. rokoch sa vo väčšej miere vyvíjal v Japonsku, Afrike a Brazílii. Typickým prvkom bol [fasádny raster](#).

Od 60. rokov narastá [kritika](#) funkcionalizmu a prejavujú sa tendencie návratu k pôvodným funkcionalistickým ideám ([postmoderna](#), [revivalizmus](#)) a súčasne vznikajú nové smery ([neoracionalizmus](#), [High-tech](#)).

Svetoví predstavitelia

[Adolf Loos](#), [Alvar Aalto](#), [Walter Gropius](#), [Ludwig Mies van der Rohe](#), [Le Corbusier](#), [Hannes Meyer](#), [Ernst May](#), [Bruno Taut](#), [Erik Gunnar Asplund](#), [Marcel Breuer](#), [Peter Behrens](#), [Hans Scharoun](#), [Lucio Costa](#), [Oscar Niemeyer](#), [Philip Johnson](#), [Josef Gočár](#)

Funkcionalizmus v Česko-Slovensku

"Program" stavby

Program stavby bolo programové vyhlásenie základných požiadaviek na funkcionalistickú [architektúru](#). Požiadavky sformuloval pražský Klub architektov, ktoré boli uverejnené v 3. ročníku časopisu [Stavba](#) z roku [1924-1925](#).^[1]

Funkcionalizmus bol v 20 rokoch [20. storočia](#) na svojom začiatku. Nebolo úplne jasné čo nová [architektúra](#) vlastne je a kam jej nové smerovanie povedie. Názory, ako by mala nová architektúra vyzerat' boli rôzne. Po Európe sa rozrástli spolky a organizácie ako napr. [CIAM](#), ktoré hľadali medzinárodné odpovede na otázky novej [architektúry](#). Medzivojnová architektonická scéna [Česko-Slovenska](#) nezaostávala za tou európskou. Tzv. "Programom" stavby manifestovala svoj názor na novú architektúru a zároveň zhrnula všetky hlavné zásady funkcionalizmu:

- „ Pre nás je vytvorenie novej architektúry analogicky rovné výrobnému systému moderného stroja. Riadi sa tými istými zásadami racionality, ekonómie, matematického rádu. A od dobrého stavebného diela žiadame to isté čo od dobrého stroja.“
- „ Dnešný architekt musí mať zvýšený sociálny cit. Tvorit' estetické hodnoty na úkor sociálnych je sociálnou krivdou.“
- „ Úlohou architektúry je predovšetkým zlepšiť a zvýšiť všeobecnú úroveň života, aby zdravý byt nebol výsadou len niektorých členov spoločnosti.“
- „ Nová architektúra musí do dôsledkov odpovedať zásadám ekonómie. Nové požiadavky musia byť hľadané a uskutočňované vedecky: matematicky, empiricky, štatisticky a sociologicky.“
- „ Nové konštrukcie nesmú predurčovať žiadny estetický úmysel.“
- „ Nová architektúra musí byť hygienická: všetky pokroky lekárskej vedy diktujú dispozíciu, výstavbu i zásady urbanizmu.- Maximum vzduchu, svetla, ľahké zachovanie čistoty....“
- „ Dnes existuje málo foriem, ktoré odpovedajú týmto názorom; tieto formy sa budú vyvíjať...“
- „Odmietame takú estetiku, ktorá predurčuje stavebné dielo, pretože je škodcom konkrétneho pokroku v architektúre.“
- „ Nemôžeme pre novú architektúru uznať ani tradíciu v dispozícii, ani v konštrukcii a výstavbe, ani vo vzhľade.“
- „ Nová architektúra bude... medzinárodná.“
- „ Nová architektúra bude vyrastať z jedného vedeckého predpokladu, bude tak jednotná, a tým vytvorí samobytné sloh svojej doby.“

Predstavitelia pôsobiaci na Slovensku

[Bohuslav Fuchs](#), [Vladimír Karfík](#), [Alois Balán](#), [Emil Belluš](#), [Milan Michal Harminc](#), [Arthur Szalatnai](#), [Juraj Tvarožek](#), [Fridrich Weinwurm](#), [Jaromír Krejcar](#), [Jiří Grossmann](#), [Klement Šilinger](#)

Stavby vo svete

- [Budova Bauhausu v Dessau](#), Dessau, Nemecko
- [MetLife Building](#), New York, USA
- budova [Seagram](#), New York, USA
- lokalita [Pražská Baba](#), Praha, Česká republika
- [Vila Savoye](#), Poissy, Francúzsko
- [Vila Tugendhat](#), Brno, Česká republika
- [Vila Stein](#), Garches, Francúzsko
- Internát švajčiarskych študentov, Paríž, Francúzsko
- obytná jednotka [Unité d'habitation](#), Marseille, Francúzsko
- pútnická kaplnka [Notre-Dame-du-Haut](#), Ronchamp, Francúzsko
- nemecký pavilón z roku 1929, Barcelona, Španielsko
- dom pre dr. Edith Farnsworthovú, Plano, USA
- bytové domy [Lake Shore Drive](#), Chicago, USA
- Národná Galéria, Berlín, Nemecko
- sanatórium na liečbu tuberkulózy, Paimio, Fínsko
- vila Mairea, Noomark, Fínsko
- kongresový komplex [Finlandia](#), Helsinky, Fínsko

Galéria

[Budova Bauhausu v Dessau](#), Nemecko.

budova Seagram,
New York, USA.

Villa Tugendhat, Brno,
Česká Republika.

Sklený palác v
Helsinkách.

Stavby na Slovensku

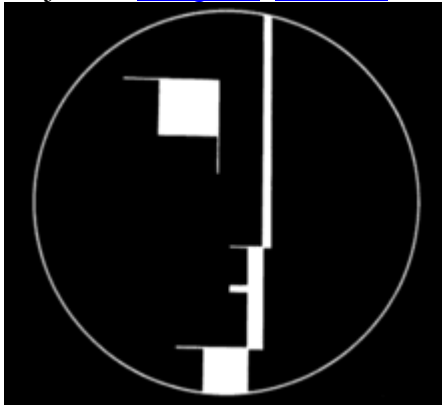
- [Dom služieb Baťa](#), Bratislava
- [Kostol Povýšenia svätého Kríža \(Petržalka\)](#), Bratislava
- [obytný komplex Nová Doba](#), Bratislava
- [Družstevné domy na Námestí SNP v Bratislave](#)
- [Mestská sporiteľňa na Námestí SNP v Bratislave](#)
- [Osemposchod'ák](#), Košice
- [Budova hlavnej pošty v Košiciach](#)
- [Masarykova kolónia bankových úradníkov](#), Košice
- [Dom služieb Baťa](#), Košice

-

-

- ## Staatliches Bauhaus

- z Wikipédie, slobodnej encyklopédie
- Prejsť na: [navigácia](#), [hľadanie](#)

-

-

- Logo Bauhaus

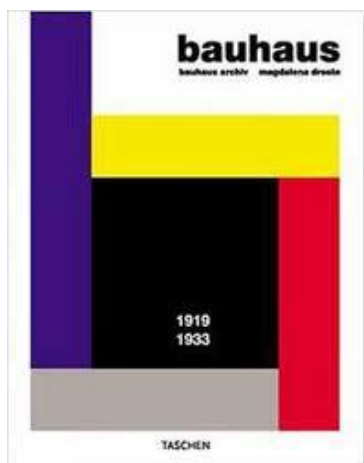
-

-

- Sklenená závesená fasáda na [Bauhaus Dessau](#)
- **Staatliches Bauhaus** (doslova "štátny stavebný dom") alebo skrátene **Bauhaus** bola [nemecká vysoká škola](#), v ktorej bola skombinovaná výuka [umeleckej tvorby](#) s výukou [remesiel](#).
- Škola bola prevádzkovaná v rokoch 1919 až 1933 vo [Weimare](#), neskôr v [Dessau](#) a posledný rok svojej existencie v [Berlíne](#). Napriek tomu, že Bauhaus kládol architektúru na najvyššie miesto i napriek názvu a profesii jeho zakladateľa, architekta Waltera

Gropiusa, samostatné oddelenie architektúry vzniklo ako posledné a to až v roku 1927. Bauhaus výrazne ovplyvnil modernú architektúru a moderný [dizajn](#).

- Pojem Bauhaus sa spája s počiatkom [moderny](#) a vyvoláva nasledujúce asociácie: základné farby (červená, žltá, modrá), základné formy ([štvorec](#), [trojuholník](#), [kruh](#)), nábytok z oceľových trubiek a [funkcionalizmus](#). Pre architektúru Bauhausu bola charakteristická absencia drobnosti a funkčne premyslené asymetrické [pôdorysy](#) so starostlivo umiestnenými hmotami. Využívali sa priemyselné materiály ako [betón](#), [ocel](#), [sklo](#).

- V ranom období Bauhausu bola zavedená organizácia štúdia, od ktorej sa v zásadných rysoch nikdy neupustilo: po úspešnom vykonaní prijímacích skúšok všetci študenti absolvovali jednoročnú prípravku, počas ktorej si cibrili zmysel pre [farby](#), [materiály](#), [štruktúry](#) a nadobúdali určité zručnosti. Po absolvovaní prípravky sa rozdelili do [ateliérov](#) jednotlivých odborov ([malba](#), [keramika](#), [textil](#), [nábytkárstvo](#)).
- V období [1919](#) až [1923](#) bol Bauhaus silne ovplyvnený [expresionizmom](#). Neskôr, keď [Gropius](#) hovoril o škole, túto fázu prehliadal a vplyv hnutia [De Stijl](#) úplne odmietal. Roku [1923](#) Bauhaus smeroval k [funkcionalizmu](#) (spolupráca s protiexpresionisticky zameraným hnutím [Neue Sachlichkeit](#)).

Filozofia a význam Bauhausu

- cieľom bolo vychovať umeleckopriemyselných umelcov, ktorí boli schopní vytvárať jednotné životné prostredie vo všetkých výtvarných oblastiach a pre všetkých v súlade s architektúrou ako celkom, každý študent Bauhausu sa musel vyučiť niektorému remeslu,
- škola mala blízko k ruskému [konštrukcionizmu](#)
- výrobky mali byť lacné a krásne, dostupné pre každého

Významné osobnosti Bauhausu

Pod [Gropiovým](#) vedením sa v Bauhause po jeho založení sústredili ako učitelia najvýznamnejší predstavitelia európskeho [moderného umenia](#): [Johannes Itten](#), [Wassily Kandinsky](#), [Paul Klee](#), [László Moholy-Nagy](#), [Oskar Schlemmer](#) a ďalší. Z [architektov](#) to boli [Marcel Breuer](#), [Mies van der Rohe](#),

Marcel Breuer – kreslo z ohýbaných oceľových trubiek

Mies Van der Rohe – stolička

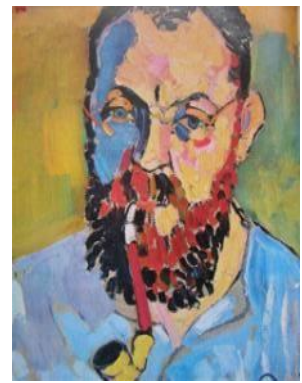
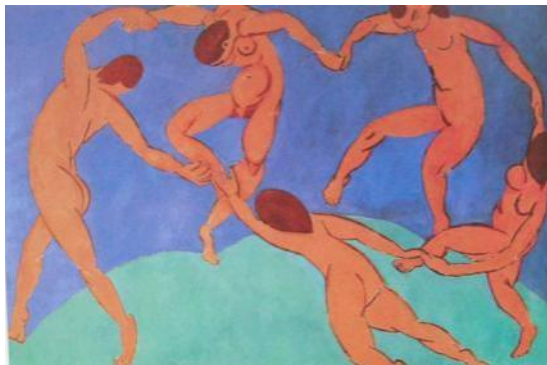

3. časť- študijný materiál pre absolventov

30. fauvizmus - vysvetli pojem, predstaviteľ

A/ Henri Matisse

B/
André
Derain

Fauvizmus

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Fauvizmus [vyslov: fóvizmus] (z fr. fauve - dravec, šelma) je smer moderného [výtvareho umenia 20. storočia](#), ktorý vznikol vo Francúzsku na začiatku 20. storočia na zvyškoch [impresionizmu](#). Ako štýl sa vyskytoval v tvorbe moderných umelcov v rokoch [1900](#) až [1910](#). Ako hnutie však fungoval len v rozpätí rokov 1905 až 1907, keď sa uskutočnili tri fauvistické výstavy. Vedúcimi predstaviteľmi hnutia boli [Henri Matisse](#) a [André Derain](#). Neskôr z fauvizmu vyrástol [expresionizmus](#) aj [kubizmus](#).

Fauvizmus nevytváral žiaden program. Jeho základ tvorili krikľavé farby. Fauvizmus zavrhol staré tradičné formy a techniky, zdôrazňoval citlivosť v umení, propagoval „dravé“ experimentovanie.

Fauvisti redukovali farby na obrazoch hlavne na základné- modrú, žltú, červenú a na farby vytvorené ich kombináciou- zelenú, oranžovú, fialovú, ružovú. Farba bola v tomto smere dôležitým vyjadrovacím prostriedkom, charakteristické boli jasné, čisté, výrazné farby.

31. expresionizmus - vysvetli pojem, predstaviteľ

Termín **expresionizmus** je často vykladaný ako „pocit úzkosti“, čo súvisí s tým, že väčšina expresionistických diel je neveselá a tento pocit sa snaží navodiť. Jeho cieľom bolo ukázať úpadok človeka 19. storočia. Všetko je uvádzané vo vzťahu k večnosti. Počas [druhej svetovej vojny](#) bol označený za zvrhlé umenie. Centrom boli časopisy *Die Aktion* a *Der Sturm*.

Expresionizmus vychádza z rovnakých základov ako [fauvizmus](#), ktorého začiatky ovplyvnil. Zjednodušene sa dá povedať, že expresionizmus sa presadil predovšetkým v nemecky hovoriacich krajinách, zatiaľčo [fauvizmus](#) bol populárny vo [Francúzsku](#) a krajinách, kde prevažoval ich vplyv.

V Slovníku cudzích slov je expresionizmus definovaný ako postimpresionistický umelecký smer na začiatku 20. storočia, vychádzajúci zo subjektívneho idealizmu, snažiaci sa stvárniť alebo vyjadriť vnútorné zážitky a predstavy, siahajúci po deformácii skutočnosti kvôli zvýrazneniu umeleckej sily výrazovosti, expresie umenia.

Definovať expresionizmus jednoducho a jasne je nemožné. Význam termínu sa v minulosti menil a často sa vzťahoval na veľmi rozdielne diela a aj dnes sa pod tento pojem zahrnuje pomerne veľa prác, ktoré majú z formálneho hľadiska zdanlivo málo spoločného

Munchov Výkrik **A/**

- moderný európsky umelecký smer. Vznikol ako protiklad [impresionizmu](#) a [naturalizmu](#), čiže odmietol umenie zobrazujúce skutočnosť aj umenie, ktoré sa snažilo sprostredkovať skutočnosť pomocou dojmov. Jeho hlavným cieľom je vyjadriť vlastné zážitky a vlastné pocity bez ohľadu

na akékoľvek konvencie. Pre zvýšenie efektu zážitku často dochádza k deformácii reality. Tento smer sa väčšinou nezaraďuje k avantgardným smerom.

Výtvarné umenie

B/ [Franz Marc](#): Veľké modré kone (1911)

Je charakteristické zameraním na vnútorné psychické stavy, prejavuje sa deformáciou farieb a tvarov. Na toto obdobie malo výrazný vplyv praveké a ľudové maliarstvo; detská kresba. Farebné plochy sú ohraničované linkou, veľmi často používali čisté farby, nesnažili sa o perspektívu. Využíval sa protiklad svetla a tieňa. Začiatky expresionizmu boli ovplyvnené aj [neopresionizmom](#), ktorý expresionizmus neskôr celkom zavrhol a voči ktorému sa staval do protikladu.

Podľa štýlu tvorby možno za predchodcov expresionizmu pokladať [Mathiasa Grünewalda](#) (vlastným menom Mathis Gothar Neithart asi [1475](#) - [1528](#) a [El Greca](#) (vlastným menom Domenico Theotocopuli [1541](#) - [1614](#)).

Svetoví predstavitelia

- [Edvard Munch](#)
- [Vasilij Kandinskij](#)
- [Oskar Kokoschka](#)
- [Franz Marc](#)
- [Emil Nolde](#)
- [Egon Schiele](#)
- [Chaim Soutine](#)
- [Otto Müller](#)
- [Erich Heckel](#)
- [Ernst Ludwig Kirchner](#)

C/ Vasilij Kandinskij

V sochárstve sa expresionizmus presadil výrazne menej, ale aj tu pôsobili významní sochári napr. [Ernst Barlach](#).

Českí predstavitelia

Českí predstavitelia tohto hnutia boli sústredení do skupiny nazvanej [Osma](#), boli ovplyvnení predovšetkým [E. Munchom](#). Niekoľko predstaviteľov (predovšetkým Nowak) mali priame spojenie na nemecký expresionizmus.

- [Václav Špála](#)
- [Bohumil Kubišta](#)
- [Vilém Nowak](#) (Willy)
- [Rudolf Kremlička](#)

Slovenskí predstavitelia

- [Mikuláš Galanda](#)(spočiatku)
- [Koloman Sokol](#)
- [Imro Weiner-Kráľ](#)

Der Blaue Reiter

Z Wikipedie, otvorené encyklopedie

Der Blaue Reiter (*Modrý jezdec*) bola [nemecká umelecká](#) skupina, ktorá vznikla roku [1911](#) v [Mnichove](#). Zakladajúcimi členy boli [Vasilij Kandinskij](#), [Gabriela Münterová](#), [Alfred Kubin](#) a [Franz Marc](#), podľa jehož obrazu s názvom *Modrý jezdec* sa skupina pojmenovala. Uspôřádali dve významné výstavy a to v roce [1911](#) a [1912](#), na ktoré boli zastoupení i iní umelci. Díky podpore [Herwartha Waldena](#) sa stali po skupině [Die Brücke](#) druhým strediskom [avantgardního](#) umění v [Evropě](#). Celá skupina sa rozpadla na začátku [první světové války](#) v roce [1914](#).

Paul Klee

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

, [Münchenbuchsee](#) pri [Berne](#), [Švajčiarsko](#) – † [29. jún 1940](#), [Muralto](#)) bol [nemecko-švajčiarsky maliar](#), člen umeleckého spolku [Der Blaue Reiter](#) (*Modrý jazdec*). Jeho tvorbu ovplyvnili viaceré umelecké smery: [expresionizmus](#), [kubizmus](#), aj [surrealizmus](#). Spolu so svojim priateľom [Vasilijom Kandinským](#) je známy aj vďaka svojej pedagogickej činnosti na umeleckej škole [Bauhaus](#).

D/Paul Klee

32. futurizmus - vysvetli pojem, predstaviteľ

FUTURIZMUS

Vznikol v **Taliansku v roku 1909**, následovne v roku 1910 vyšiel manifest maliarov Futuristov. Ako nový umelecký smer 20. storočia sa úplne odvrátil od skostnatelých tradícií, ale aj do prítomnosti. **Oslavoval svet novodobej techniky a dynamizmus moderného života**. Popieral hodnoty galérií a múzeí. („Auto je krajšie, ako antická socha“). Blízka im bola problematika veľkomestských motívov a prostredie technickej civilizácie. Futuristi zobrazovali predmety v pohybe, jazda auta, kráčajúci chodec..., prostredie kolotočov, továrni, ulíc, teda miest kde bolo cítiť **pohyb- dynamiku**. Namiesto zobrazovania momentálneho opického dojmu však začali zjednocovať viaceré časové roviny v jeden obraz, či sochu (symultálny dynamizmus). Táto symultnosť prispela k dynamickejšiemu účinku obrazu, ktorý lepšie vyjadroval život v technickej civilizácii. Ako smer zanikol koncom 20. rokov 20. storočia.

2 prúdy futurizmu:

1. predmetnejší, figuratívny
2. abstraktnejší

Giacomo Balla

- narodil sa v Turíne, 1910 podpísal Manifest futur. maliarov
- patril do abstrakt. prúdu

Dielo: Dynamické prenikanie automobilu, Dynamika psa na vodítku, Rýchlosť automobilu

Carlo Carrá

Dielo: čo mi rozprávala električka, Rytmy vecí

Umberto Boccioni

- maliar a sochár
- 1912 napísal manifest sochárstva

Dielo: - maliarske - Bitka v pasáži, Horizontálne objemy
- sochárske - Splynutie hlavy a obloka

Kubofuturizmus

- je spojenie **analytického** (princíp rozkladu na časti), **syntetického** (koláž fragmentov) **kubizmu** a **futurizmu** (dynamizmus)

Marcel Duchamp

Dielo: Akt zostupujúci po schodoch

Franc Mark

Dielo: Bojové tvary

A/Umberto Boccioni

A/ Marcel Duchamp – akt zostupujúci zo schodov

B/ Giacomo Balla – Idúci automobil

33. surrealizmus - vysvetli pojem, predstaviteľ

Surrealizmus

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Joan Miró

Surrealizmus alebo nadrealizmus je umelecký smer, ktorý sa usiluje oslobodiť myseľ, zdôrazňuje podvedomie. Slová „umelecký smer“ nie sú úplne výstižné, pretože surrealizmus znamená nielen umelecký smer, ale aj životný štýl.

Prvé impulzy dostal surrealizmus od [André Bretona](#), jeho prudký rozvoj umožnil [Salvador Dalí](#). Surrealizmus je stále aktívny smer, hoci sa od pôvodných myšlienok značne vzdialil.

Podľa vzoru Sigmunda Freuda, ktorý sa prostredníctvom psychoanalýzy pokúsil vyzdvihnúť podvedomie na úroveň vedomia, a tak uzdraviť dušu od potláčaných pudov, **aj umenie sa otvára podvedomiu a snom, aby sa vymanilo spod „diktátu rozumu“ a „oslobodilo život“ poznáním seba samého. Také je heslo a ambície surrealistov**, ktorí sa cítia byť revolucionármi túžiacimi zmeniť svet, aby sa zmenil život. Názov surrealizmus pochádza z podtitulu istej divadelnej hry, ktorý jej roku 1917 dal Guillaume Apollinaire. Tento názov sa stal programom i pomenovaním skupiny parížskych spisovateľov, zhromaždených okolo André Bretona, Paula Eluarda a Louisa Aragona, udržiavajúcich bohatú korešpondenciu s dadaistami, ktorí sa usadili v Paríži po prvej svetovej vojne.

Surrealizmus v maliarstve

Svetoví predstavitelia:

- [Max Ernst](#)
- [Salvador Dalí](#)
- [Joan Miró](#)
- [Marc Chagall](#)
- [Hans Arp](#)
- [Paul Klee](#)
- [Frida Kahlo](#)
- [Yves Tanguy](#)
- [Paul Delvaux](#)
- [André Masson](#)

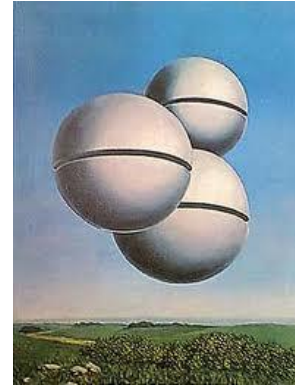

A/ Max Ernst

B/René Magritte

C/Hans Arp

D/Salvador Dalí

E/Joan Miró

34. pop-art – predstaviteľ, op-art, kinetizmus, čím sa zaoberajú

A/ POP ART

Rozvíjal sa v USA a Veľkej Británii. Zasaňovalo nielen výtvarné umenie Syntéza medzi obyčajným životom a tzv. vysokým umením. Prefabrikát povýšené do výtvarnej formy upozorňovali na výtvarnosť bežných vecí. Prvá výstava bola v Londýne v roku 1956.

Najznámejšie osobnosti Pop Artu:

Hamilton: „Čo robí naše príbytky také príťažlivé“.

David Hockney:

Ronald Kitaj: podľa Američanov boli jeho obrazy veľmi intelektuálne. Dielo: Vrahovia Rozy Luxemburgovej.

Jasper Johns – Dielo: Terč.

Robert Rauschenberg: maľoval a používal koláž, pracoval s komixami,

Andy Warhol: (1928 – 1987) Študoval komerčné umenie, ilustroval časopisy a tvoril reklamy. V 60tých rokoch začal s maľbou niektorých výrobkov ako: plechovky Cambells. Používal sieťotlač, pracoval aj ako filmár, natočil asi 60 filmov, bol komerčný umelec. Dielo: portrét Marlin Monroe, Lenin, Jackie Kenedy.

Andy Warhol (* [6. august 1928](#), [Pittsburgh](#) – † [22. február 1987](#), [New York](#)) bol [americký maliar](#), filmový tvorca, autor a dôležitá osobnosť v hnutí [pop art](#).

Warhol sa narodil ako **Andrew Warhola** v [Pittsburghu](#) v [Pensylvánii](#), [USA](#), prisťahovalcom [rusínskej](#) národnosti z dediny [Miková](#) v [Rakúsko-Uhorsku](#) (dnes severovýchodné [Slovensko](#)). Jeho bratia John a Paul sa narodili ešte na dnešnom Slovensku. Umelecký talent sa prejavil skoro, študoval priemyselné (komerčné) umenie na Carnegie Institute of Technology (dnes známe ako [Carnegie Mellon University](#)) v Pittsburghu. Po absolvovaní školy sa v roku [1949](#) presťahoval do [New Yorku](#) a začal úspešnú kariéru ako ilustrátor časopisov a v reklame. Stal sa známym hlavne s rozmarnými atramentovými maľbami topánok v charakteristickom štýle.

V [60. rokoch](#) začal s maľbami slávnych amerických produktov ako série plechoviek [Campellovej polievky](#) a [Coca-Coly](#). Prešiel na sieťovú tlač, so snahou nielen o tvorenie

umenia masového tovaru, ale aj k masovej tvorbe umenia. Zamestnal a usmerňoval „umeleckých pracovníkov“ v tvorbe výtlačkov, topánok, filmov a ďalších diel vo svojom štúdiu, *The Factory*, umiestnenom v [Union Square](#) v [New Yorku](#). V [70. rokoch](#) a v 80. rokoch vytváral výtlačky slávnych ľudí ako [Marilyn Monroe](#) a [Elvis Presley](#). Ikonické figúry a slávni ľudia sú hlavné témy v tvorbe Warhola.

B/Op-art

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

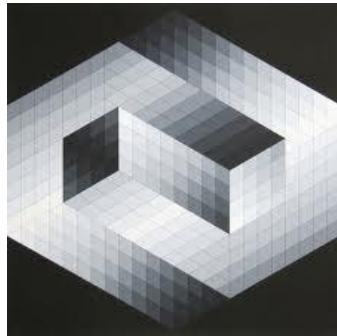
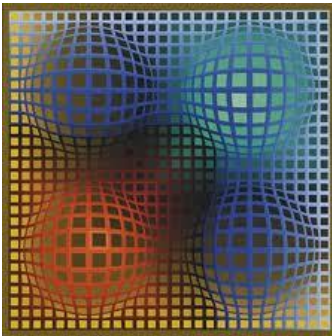
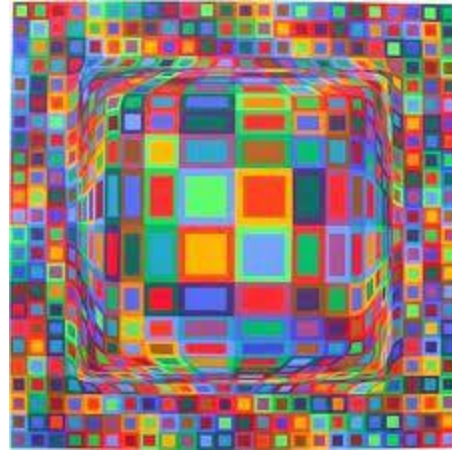
Optická ilúzia. Autorom je Maďar [Victor Vasarely](#)

Op-art (skrátene z [angl.](#) *optical art* - optické umenie) je smer výtvarného umenia, ktorý sa začal rozvíjať koncom 50. a začiatkom 60. rokov 20. storočia.

Autori op-artových diel využívajú poznatky z geometrie, fyziognómie a optiky. Snažia sa pomocou väčšinou čiernobielych geometrických obrazcov, rastrov a vzájomne sa prekrývajúcich lineárnych a plošných útvarov dosiahnuť optický klam pohybu alebo nestability.

Názov bol použitý prvýkrát v roku 1964 na prípravách na výstavu *The Responsive Eye* (Reagujúce oko) v Múzeu moderného umenia v [New Yorku](#). Názov je vlastne obdobou iného umeleckého smeru [Pop art](#).

Jedným z hlavných predstaviteľov op-artu je maďarský výtvarník [Victor Vasarely](#), ďalej [Bridget Riley](#), Jesús-Rafael Soto, Youri Messen-Jaschin, Richard Anuszkiewicz, Julian Stanczak a Carlos Cruz-Diez.

Viktor Vasarely

Op-art

- plošná verzia kinetického umenia
- zaoberá sa vyjadrením pohybu na ploche pomocou rôznych grafických štruktúr, chvenia a pohybu vyvolaného vzájomným pôsobením farieb a optických efektov
- predchodcami op-artu sú futuristi a niektorí z expres. skupiny Der blaue Reiter

Victor Vasarely

- typický predstaviteľ op-artu a francúzsky maliar maďarského pôvodu
- deformáciou rovnakých štruktúr, ktoré posúva proti sebe vzniká ilúzia pohybu, hĺbky a napätia
- jeho tvorba je založená na vzájomnom pôsobení kontrastných farieb-jeho tvorba je použitá na textíliách

C/Kinetizmus

- centrum kinetizmu je Paríž
- vznikal súčasne s op-artom a pôsobil s ním v jednom hnutí
- pôvod je v neoplasticizme a ruských revolučných avantgardách
- kinetizmus vyústil z geometrickej abstrakcie
- diela kinetizmu predstavujú pohyblivé stroje - Mobily
- majú základnú schopnosť pohyb, ktorý je dosiahnutý buď motorčekom, alebo využitím prírodných síl a pracujú so svetlom

Alexander Calder -

35. abstraktné umenie – čím sa zaoberá, predstaviteľ

ABSTRAKTNÉ UMENIE

Abstraktné umenie Abstraktné umenie – **nefigurálne, nepredmetné, nezobrazuje nijaký predmet, krajinu ani človeka**. Umelci uplatňovali farebnosť, tvar a objem a tieto uprednostňovali pred obsahom. Prívrženci abstraktného umenia presadzovali výtvarnú tvorbu, nezávislú od vonkajšieho modelu od zmyslovej skutočnosti. Abstraktné umenie ako špecifická výtvarná produkcia 20. storočia sa rozvíjalo asi od roku **1910** a jestvovalo vo viacerých podobách.

Môžeme ju rozdeliť na geometrickú líniu:

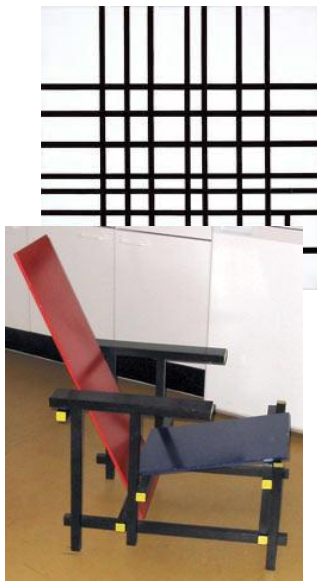
Lučizmus: patril k najranejším prejavom abstraktných tendencií. Založili ho Rusi **Michal Larionov** a **Natália Gončárová**. Prostredníctvom paralelných a protikladných svetelných lúčov, zobrazované predmety zakladali do farebných abstraktných diagramov.

Suprematizmus: zakladateľ **Kazimír Malevič**. Išlo o výtvarný smer geometrickej abstrakcie, ktorej prívrženci pracovali s čistými geometrickými prostriedkami (štvorec, kruh, trojuholník, kríž...). **Čierny štvorec na bielom pozadí** a biely na bielom...

Neoplasticizmus: Založil ho **Piet Mondrian**. Jeho základnými princípmi bola geometrická jednoduchosť, konštruktívnosť a funkčnosť. Uplatňoval vodorovné a zvislé línie a tri základné farby: modrú, žltú a červenú, dával do vzťahu s bielou a červenou. Jeho dielom sa inšpiruje dizajn i architektúra.

Piet Mondrian

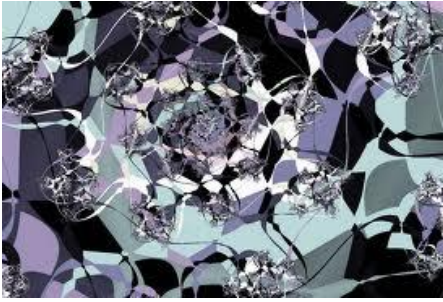
Druhou líniou abstraktného umenia bol expresívny prúd:

Ťažisko povojnového vývoja sa presunulo z Európy do USA. Tu v 40. a 50tých rokoch 20. storočia získava dominantné postavenie. Abstraktný expresionizmus – označovaný aj ako lyrická abstrakcia. Tento mal rôzne podoby a označenia – najvýznamnejšími druhmi abstraktnej expresie boli informel, tašizmus, akčná maľba.

Informel: umelec pracuje s farbou, ako s hmotou, využíva štruktúry a nemaliarske materiály (štrk, sadra, piesok). výsledkom boli diela naplnené niečím tajuplným a nedefinovateľným. Umelci: Wols, **Hans Hartung.**

Akčná maľba: nadväzuje na postupy, kde sa maľba stáva bezprostredným maliarskym záznamom psychofyzických dispozícií umelca. Proces maľovania prebieha na báze improvizácie a využíva náhody, pričom rozhodujúca je vitalita a schopnosť sebvýjadrenia. Umelci: **Jackson Pollock,** Klein, W. Kooning.

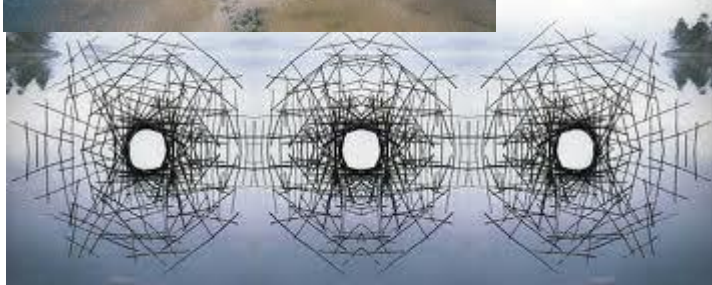
36. land-art a minimalizmus – hlavné znaky

Richard Long

Smithson Spirálové [molo](#), 2005

[Andy Goldsworthy](#), 31. března 2007 – 6. ledna 2008, [Wakefield](#), [Západní Yorkshire](#), Anglie

Land art je [umělecký směr](#) 60. let, který vznikl v [USA](#). V užším smyslu slova nepatří k zahradnímu umění, ale v současné krajinné architektuře se dodnes používají prvky land artu. Hlavně tam, kde se používají skulptury a objekty z organických a anorganických materiálů. Umělci tohoto směru se obrátili proti komerčnímu umění a měli záporný postoj k výrobě umění, které je v [galeriích](#) a [muzeích](#). Namísto toho tvořili umělecká díla na přírodních místech, které jsou těžko dostupná a nepřetvořená zásahem [člověka](#). Díla Land artu někdy působí svou monumentalitou. Umělci využívají intenzitu vnímání a přírodní zkušenosti pozorovatelů s efekty vznešenosti v přírodě a pracují s jednoduchými formami.

Historie

Landart - neboli krajinné umění - má blízko k [fotografii krajiny](#). Uplatňuje přechod z ateliéru do přírody a má svůj předobraz v historii. Od [visutých zahrad královny Semiramidy](#), přes parky s keřovými [bludišti](#), skrze přísně vymezené francouzské zahrady, k čínským nebo japonským klášterním zahradám.

Evropští umělci, jako například [David Nash](#), [Andy Goldsworthy](#) nebo [Mihael Singer](#), měli od začátku subtilnější přístup k přírodě. Se svými díly se pokoušeli krajinu akcentovat a pracovat s přírodními materiály jako jsou [půda](#), [kámen](#), [dřevo](#), [voda](#) nebo [led](#).

Priamo vyplynul z minimalizmu, ktorý prestal byť bežnou prezentáciou jednoduchých foriem. Land Art sa sformoval v 2. polovici 60-tych rokov.

Umelci sa potrebovali dostať von z galérií ---> existencia mimo galérie. Názov Land Art – teda krajinné umenie - bol inšpirovaný predhistorickými monumentami ako Stonhenge, ďalej anglickým parkom 18. storočia. Veľa diel bolo dostupných len z fotografií, preto spojenie Land Artu a fotografie má veľký význam.

Najvýznamnejší autori:

- Robert Smithson (Spiral jetty)
- Michael Heizer (Displaced Mountain)
- Richard Long
- Wolfgang Leib
- Andy Goldsworthy
- Chris booth
- Alan Sonfist
- Christo & Jean Claude
- James Turel (Light & Space)
- Dennis Openheim
- Marie Nordman
- Eric Orr
- Dan Graham
- Rudie Berkhout

Robert Smithson

Najzn. z autorov Land Artu. Jeho dielo Spiral Jetty bolo navrhované z štrku a piesku v Solnom jazere v americkom štáte Utah. Po vzniku sa stalo legendou a bolo niekoľkokrát reprodukované rôznymi umelcami. Dnes je dielo zatopené.

Michael Heizer

Našiel jedno z možných riešení predstavovania svojich diel v múzeách.(obdobie navracania Land Artu do galérií a múzeí – umelci si uvedomili že len vonku nevystačia)

Svoje dielo Displaced Mountain (premiestnená hora) predstavil v Temporary contemporary museum v Los Angeles sériou fotografií pomalovanou nprpresvedčivou replikou z hoby.

Richard Long

Priniesol ďalšie z riešení pre výstavy v múzeách. Pri svojom diele VERMONT, GEORGIA, SOUTH CAROLINA, WYOMING CIRCLE (Kruh Vermont, Georgia, Južná Carolina, Wyoming) nahromadil v jednej galérii 4 druhy kameňov typické pre tieto štáty (atmosféra miesta, 4 farebné kontrasty) a podľa istej schémy z nich vytvoril kruh. Týmto vlastne vymyslel ďalší spôsob ako vystavovať v galériách. Podľa jeho schémy môže byť totiž "jeho" dielo vytvorené kdekoľvek na svete. Vďaka tomu začína byť Land Art zaujímavý aj pre súkromných zberateľov.

Richard Long robil aj ine práce ktoré sa stali opačným extrémom monumentálneho Land Artu, napríklad ohnutie stebiel trávy, pruh vytvorený z kameňov, vyšľapaný pás v trávě atď. Vela zo svojich prác urobil na osamelých cestách po Nepále a sú zdokumentované len na fotografiách a pravdepodobne ich "naživo" nikto nikdy nevidel.

Wolfgang Lieb

Tiež vystavuje v múzeách, ale jeho diela ukazujú na pomínavosť v Land Arte keď vystavuje kôpky a štvorce peľu ktoré sú nasledne rozfúkané a ich existencie je teda obmedzená na okamih.

Andy Goldsworthy

Pokrýva balvany vrstvou červených javorových listov, vŕši riečne kry proti zatienenej strane balvana, silueta

prírodných útvarov vo vychádzajúcom slnku zachytená na fotografii. Vychádzal z filozofie ZEN BUDHIZMU a aj preto zožal veľké prijatie v Japonsku. Na západe bol úspešný tiež (svedčí o tom množstvo filmov, kníh o jeho dielach), ale skôr pre dialóg s prírodou ako pre istý druh umenia. K prvým Goldsworthyho dielam vytvoreným pre konkrétne miesto patria práce pre Grizendaleský les v Anglicku. Sem bolo pozvaných niekoľko slávnych Land Artistov aby použitím lesných materiálov vytvorili diela, ktoré by upútali návštevníkov. - diela sa znova vyznačujú svojou pominuteľnosťou.

Chris Booth

Práce pre Grizendaleský les. Skulptúra CELEBRATION OF A TOR (Oslava skaly) vytvorená s kamena ukazuje na najbližší pahorok a tým robí krajinu viditeľnejšou a zreteľnejšou.

Minimal art

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

 [Donalda Judda](#)

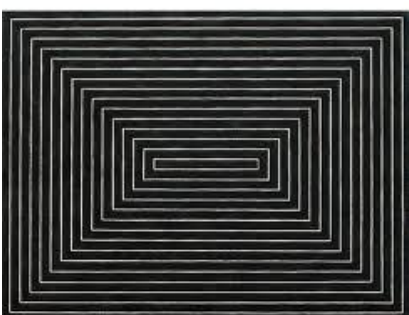

[Richard Serra](#)

Sol LeWitt

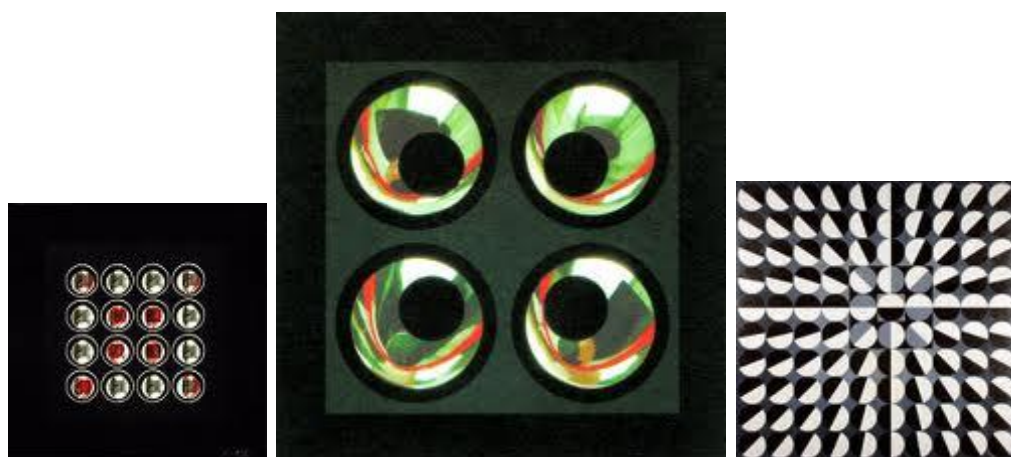
Frank Stella

Minimal art alebo minimalizmus je [abstraktné umenie](#), ktoré sa snaží sa o návrat formy k prvotným [štruktúram](#), a ktoré používa lapidárne geometrické tvary, prvky všedného života, len základné tóny, zvuky a podobne. Ako smer prevládal najmä v anglosaských krajinách v 60. a 70. rokoch 20. storočia.

Výtvarné umenie

Vo výtvarnom umení sa minimalizmus prejavuje stratou obsahu a čistou orientáciou na geometrickú formu. Jeho základným znakom je odosobnenosť, formalizmus a strata rukopisu, autorstvo sa neprejavuje na povrchu sochy ani maľby, používa tzv. elitársku estetiku nudy, seriálovosť, opakovanie, redukciu, používanie matematických postupov v kompozícii napr. [Frank Stella](#), [Donald Judd](#). V sochárstve sa minimalizmus prejavil v monumentálnych formách napr. [Richard Serra](#), [Robert Morris](#). Na Slovensku sa minimalizmus nestal dominantným smerom, ale možno hovoriť o minimalistických dielach v tvorbe [Juraja Bartusza](#), [Milana Dobeša](#), [Rudolfa Uhera](#), či [Miloša Urbáska](#). Na minimalizmus neskôr reagujú rôznorodé prejavy, ktoré zovšeobecnene nazývame [postminimalizmus](#).

Milan Dobeš

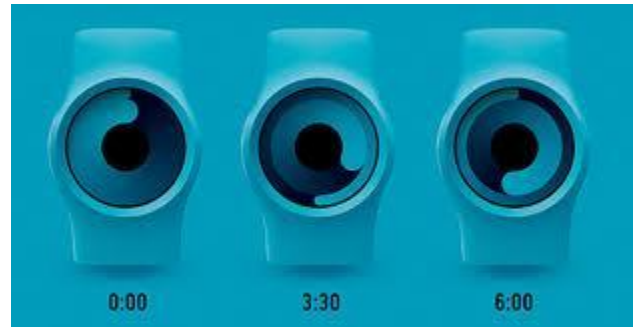
Architektúra,dizajn

Minimalizmus sa začína v architektúre objavovať koncom 20. storočia ako reakcia na zložitosť a náročnosť [dekonštruktivizmu](#) a tvarový pluralizmus [postmodernizmu](#). Autori sa prikláňajú k jednoduchým prvkom, tvarom a farbám, minimalizujú hmotu a prevádzky, tak aby eliminovali rozličné, pre minimalizmus rušivé, ozdobné prvky.

37.

konceptuálne umenie , happening

Konceptuálne umenie

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Konceptuálne umenie je umelecký smer, ktorý vznikol v 1. polovici 60. rokov 20. storočia a ktorý v svojej najrigídnejšej polohe nevytvára hmotné umelecké diela, ale sústreďuje sa na reprezentáciu myšlienky a umelcovho myšlienkového procesu (namiesto artefaktu písaný text, štruktúra čísel, nákras, mapa). Niekedy obraz jestvuje len v mysli autora a vyžaduje zvláštny druh vnímavosti (vznik obrazu riadený telefonicky).

Dnes sa tento termín používa v širšom chápaní na označenie rôznych aktivít 60-tych a 70-tych rokov napr. land artu (umenia v krajine), performancie, eventu alebo videoumenia. (u nás napríklad tvorba Júliusa Kollera, Alexa Mlynarčíka, Stana Filka, Petra Bartoša, Rudolfa Sikoru, Milana Adamčiaka, Jany Želibskej, Vladimíra Havrillu a Michala Kerna).

V posledných troch decéniách hovoríme o postkonceptuálnom a neokonceptuálnom umení. V svetovom umení sú to hlavne Barbara Kruger, Jenny Holzer, Robert Gober, Cindy Sherman, Christian Boltanski, Mike Kelley, Damien Hirst, Trace Emin. Na Slovensku tieto rôznorodo koncipované a prelínajúce sa stratégie reprezentujú najmä Jana Želibská, Peter Rónai, Peter Meluzín, Dezider Tóth, Matej Krén, Blažej Baláž, Milan Pagáč, Viktor Oravec, Roman Ondák, Boris Ondreička.

Predstavitelia

- Marcel Duchamp
- Joseph Kosuth
- Lawrence Weiner
- Joseph Beuys
- Robert Barry

- [Yves Klein](#)
- [John Baldessari](#)
- [On Kawara](#)
- [Sol LeWitt](#)
- [Bruce Nauman](#)
- **[Július Koller](#)**
- [Stano Filko](#)
- [Alex Mlynárčik](#)
- [Ilya Kabakov](#)
- [Roman Opalka](#)
- [Heinz Gappmayr](#)

Z Wikipedie, otevřené encyklopedie

Francouzský umělec Marcel Duchamp

A/Marcel Duchamp [marsel dyšám] ([28. července 1887](#) – [2. října 1968](#)) byl [francouzský](#) malíř, jehož dílo se řadí k [dadaismu](#) a [surrealismu](#). Proslavil se ve spojených státech jako předchůdce [konceptuálního umění](#) s instalacemi tzv. [ready made](#) (hotových objektů) v [New Yorku](#). Mezi ready made patří slavná a rozporuplná *Fontána*, což je převrácený a podepsaný pisoár. Tato intelektuální provokace měla překvapivě silný ohlas mezi umělci, a především mezi uměleckými kritiky, kteří se začali vážně zabývat estetikou [antiumění](#). Jedna z jeho nejznámějších prací byla *Mona Lisa s knírkem*, který její úsměv učinil ještě záhadnějším.

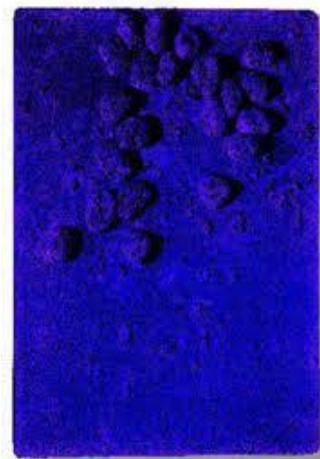

B/

Joseph Heinrich Beuys (12. května 1921, [Krefeld](#) – 23. ledna, 1986, [Düsseldorf](#)) byl [německý](#) performer, sochař, malíř, estetik, filozof a teoretik umění, pedagog

Joseph Beuys se narodil v [Krefeldu](#) a původně se chtěl věnovat lékařské kariéře. V roce 1936 vstoupil do [Hitlerjugend](#). Později, během [válečného konfliktu](#) se dobrovolně přihlásil do [armády](#). Byl přidělen k [Luftwaffe](#) a vycvičen na pozici radiotelegrafista. Osudným se pro něj stal 16. květen 1944, kdy byl sestřelen se svojí [Štukou](#) nad [Krymem](#) a tamější [Kozáci](#) se popáleného Beuyse ujali. Léčili jeho popáleniny tradičním metodou - plstí a tukem. Potřeli ho vrstvou tuku a zabalili do plsti. Tuto příhodu Beuys využil v mnohých svých dílech a instalacích. Plst' a tuk se stali jeho oblíbenými materiály. Setkání evropské a orientální či jiné kultury jeho hlavním motivem. Sám nosil plstěný klobouk. V několika interview tuto historku bagatelizoval, stala se však součástí jeho osobní mytologie.

C/Yves Klein (28. dubna 1928 [Nice](#), [Francie](#) – 6. června 1962 [Paříž](#), [Francie](#)) byl [francouzský](#) umělec považovaný za významnou postavu poválečného evropského umění.

Život a dílo

Byl nevzdělaným amatérem, megalomanským snílkem, který si na krátký čas získal vážnost a reputaci. Jeho malby, předměty a záznamy z "happeningů" se vyznačují jedinečným leskem. Spolu se svými podporovateli používá grandiózní přesvědčovací metody - tvrdil, že *„modrá je nekonečná hloubka nebes; modrá vyplňuje duchovní energii prostor mezi předmětem a pozorovatelem; modrá vede k transcendentním zážitkům“* a pod. Mimo jiné byl známý svým skandálním chováním během celé krátce trvající kariéry.

Július Koller – Slovensko

Koller se narodil 28. května 1939 v Piešťanech, malbu vystudoval na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě. Zařadil se ke generaci umělců, která se v průběhu 60. let minulého století snažila překonat tehdejší kulturní izolaci Slovenska.

Učarovalo mu konceptuální umění, které za nejdůležitější část díla považuje samotnou myšlenku, ideu. Stal se jednou z jeho klíčových [postav](#) na Slovensku.

Tak vzniklo i jedno z jeho děl, které je dodnes žádáno na výstavy. V politicky přelomovém roce 1968 vyvolal Koller obrovský rozruch, když v [galerii](#) vystavil pingpongový stůl, na němž hráli stolní tenis výtvarníci. Hra s jasnými pravidly, kterou je však možné zásahem zvonku znemožnit, podle něj odrážela stav společnosti. Zároveň tak umožnil divákům, aby se zapojili do tvorby díla, akce.

Koller se věnoval řadě druhů výtvarného umění: malbě, kresbě, grafice, fotografii a instalacím. Jeho díla byla představena na desítkách autorských výstav a mnoha kolektivních vernisážích na Slovensku i ve světě. V současnosti jsou ve sbírkách galerií nejen na Slovensku, ale i ve Francii, Polsku a Rakousku.

Performance Art

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Performančný umelec v [Tokiu](#).

Performance Art (*Performance- výkon, predstavenie, vystúpenie, vykonanie, dielo, prednes...*) je umenie kde činnosť jednotlivca alebo skupiny na určitom mieste v určitom čase predstavuje dielo.

Charakteristika

Performance Art sa môže odohrávať kdekoľvek, kedykoľvek a akokoľvek dlho. [Umenie](#) performance môže byť akákoľvek situácia, ktorá obsahuje tieto štyri základné elementy: čas, priestor, umelcove telo a vzťah medzi umelcom a publikom. Umelci vidia zmysel v tom, že umenie robia priamo pred publikom, čo vylučuje potrebu galérii, agentov, maklérov, daňových poradcov a ďalšie aspekty [kapitalizmu](#). Je to istý spoločenský výklad čistoty umenia. Odkedy existuje Performance Art, ešte nikdy neboli dve vystúpenia absolútne rovnaké.

Charakteristické znaky performance

- Performance Art je živé
- Performance Art nemá pravidlá alebo pokyny. Je to umenie lebo umelec povedal že je. Je to experiment.
- Performance Art nie je na predaj. Avšak dajú sa naň predávať lístky alebo filmové práva.
- Performance Art môže zahŕňať maľbu alebo sochu, dialóg, poéziu, hudbu, tanec, operu, film, svetlá, zvieratá, oheň... atď. Môže mať toľko rôznych podôb koľko je umelcov.
- Performance Art je všeobecne uznávané umelecké hnutie.
- Performance Art môže byť zábavné, humorné, šokujúce alebo desivé. Nezáleží, ktoré prídavné meno platí, hlavne musí byť zapamätateľné.

História

Termín „Performance Art“ sa začal používať v 60-tych rokoch 20.storočia v [USA](#). Pôvodne bolo používané na pomenovanie akéhokoľvek živého predstavenia, vrátane poézie, hudby, filmu, atď. v spojení s vizuálnym umením. Predchodcovia Performance Art tu boli ešte pred rokom 1960. Živé predstavenia [Dadaistov](#) zahŕňali poéziu aj vizuálne umenie. Nemecký [Bauhaus](#), založený v roku 1919, využíval divadelný workshop na hľadanie vzťahu medzi priestorom, zvukom a svetlom. Univerzita Black Mountain v [USA](#) zlučovala divadelné štúdio s vizuálnym umením, 20 rokov predtým ako sa začalo používať slovo Performance Art. Napriek tomu, že samotné pomenovanie ešte neexistovalo, Performance Art tu už bolo.

STRUČNÝ PREHĽAD ARCHITEKTÚRY

Počiatky architektúry

Vykopávky v Çatal Höyük, Turecko, 7. tisícročie pred Kr.

[Kromlech](#) v [Stonehenge](#), Veľká Británia, 3.-2. tisícročie pred Kr.

[Chufuova pyramída](#), Egypt, polovica 3. tisícročia pred Kr.

Počiatky dejín architektúry siahajú do chvíle, keď človek neprihliada len na základné požiadavky stavby, ale dokáže v jej formovaní odzrkadliť [estetické](#) hodnoty, vedome v nej odráža pomocou konštrukčnej skladby zákonitosti [prírody](#) alebo jej prostredníctvom vyjadruje svoj duchovný rozmer. Najstaršie ucelené architektonické celky vznikajú v [starovekej Mezopotámii](#). Stavebným materiálom sa stáva [tehla](#) zo všadeprítomnej [hliny](#). Vznikajú tu stavby obmedzené stavebnými prostriedkami s [klenbami](#) na malé rozpory, stupňovité [pyramídy](#) zvané [zikkuraty](#), z ktorých najznámejšou sa stala [Babylonská veža](#), ako aj vôbec prvé mestá na svete. Najstaršie nálezy pochádzajú z [Jericha](#) v [Palestíne](#) a z [Çatal Höyüku](#) v [Turecku](#) zo 7. tisícročia pred Kr. Medzi najstaršie pozostatky architektúry v [Európe](#) patrí

kamenný megalitický [kromlech](#) v [Stonehenge](#) v [Anglicku](#) približne z obdobia medzi 3. a 2. tisícročím pred Kr.

V [starovekom Egypte](#) sa vyvíja [architrávový](#) systém podpôr a bremien, kde sú trámy položené na [pilieroch](#). [Piliere](#) mali charakteristické hlavice v podobe palmy, [papyrusu](#) alebo [lotosu](#), prípadne boli žliabkované po celej dĺžke. Klenby sa takmer nepoužívali. Tento druh stavieb najväčšmi ovplyvnil európsku architektúru, ktorej počiatky siahajú k [egejskej kultúre](#). Pre staroveký Egypt sú tiež charakteristické [monumentálne hrobky v tvare pyramíd](#).

Európska architektúra

Európska architektúra sa začala formovať v okolí [Egejského mora](#), na [Kréte](#) v [Mykénach](#) či [Tróji](#). Neskôr z nej vzniká architektúra antická, rímska, románska, gotická, renesančná, baroková a klasicistická. Najväčší vplyv na Európsku architektúru mala práve antická grécka architektúra, najmä jej klasické obdobie určujúce vývoj [slohov](#) na ďalších 20. storočí. Tieto premeny sa nediali na žiadnom inom [svetadieli](#).

Antická grécka

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Grécka antická architektúra](#)

Akropolis, Grécko, 5. storočie pred Kr.

Táto architektúra vznikala v [mestských štátoch](#) v okolí Egejského mora a pretrvávala medzi 10. a 2. storočím pred Kr. Bola harmonicky a proporčne vyvážená s bohatou [sochárskou](#) a farebnou výzdobou. Okrem svetských stavieb sú jej najkrajšími ukázkami chrámy. Bezpochyby najvýznamnejšou zachovanou pamiatkou je komplex chrámov [Akropolis](#) v [Gréckych Aténach](#), ktorý vznikol na vrchole klasického obdobia v 4. a 5. storočí pred Kr. V architektúre [starovekých Grékov](#) sa sformovali tri základné stavebné kánony, rozoznatel'né podľa charakteristického tvaru stĺpov, [dórsky](#), [iónsky](#) a [korintský](#).

Antická rímska

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Rímska antická architektúra](#)

Koloseum, Taliansko, druhá polovica 1. storočia

Rímska architektúra v sebe spojila silný vplyv gréckej harmonickej architektúry s technickou vyspelosťou [Etruskov](#). Vďaka novým stavebným postupom mohli [Rimania](#) spojiť stĺpový systém s oblúkovým. Ako prví na svete dokázali stavať architektúru s veľkým vnútorným priestorom vďaka klenbám s veľkými rozponmi. Dodnes stojaci [Panteón v Ríme](#) z roku 25 pred Kr. má samonosnú kopulu s priemerom 43,5 metra. Rímska architektúra prekvitala až do piateho storočia.

Byzantská

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Byzantská architektúra](#)

Hagia Sofia, Turecko, prvá polovica 6. storočia

Vo východnej časti bývalej Rímskej ríše s centrom v dnešnom [Istanbule](#) sa formuje z ranokresťanskej architektúry architektúra byzantská. Datuje sa medzi 6. až 15. storočím. Jej najkrajšou stavbou je pôvodne kresťanský chrám, dnes [mešita](#), [Hagia Sofia](#) v Istanbule. V 9. storočí sa z nej odvíja [veľkomoravská](#) architektúra ako aj stredoveká [ruská](#) architektúra. Je pre ňu charakteristická kombinácia centrálného a pozdĺžneho typu chrámu s kopulami.

Románska

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Románska architektúra](#)

San Apollinare, Taliansko, prvá polovica 6. storočia

V Európe 6. až 10. storočia sa rozvíja predrománska architektúra, prerastajúca do románskej architektúry patriacej do 11. až 13. storočia. Bola prvým výrazným slohom [stredoveku](#). Vznikla na pôdoryse rozličných európskych národov, jej šíriteľmi sa stávajú najmä [Francúzsko](#), [Nemecko](#) a [Taliansko](#). Charakterizujú ju masívne tvary, centrálna alebo [bazilikálna](#) stavba spočiatku s plochými stropmi, neskôr zaklenutými križovou klenbou a kopulou. Mohutná kamenná konštrukcia chrámov sa postupne stáva subtílnejšou.

Gotická

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Gotická architektúra](#)

Dóm sv. Alžbety, Slovensko, 14. storočie

Vo Francúzsku sa v 12. storočí zrodil prvý zo starších slohov nenapodobujúci antické stavby. Bola to gotická architektúra. Jej charakteristickou črtou sa stala vertikálna línia, lomený oblúk a premyslená konštrukcia kostry chrámu, prenášajúca hmotnosť stavby pomocou nosných rebier na vonkajšie oporné konštrukcie. Tým sa steny uvoľnili pre veľké okná vnášajúce do interiéru svetlo. Gotická [katedrála](#) sa stáva vrcholom architektonického umenia a zároveň hlbokým duchovným symbolom. Prejavila sa aj na svetských stavbách, napríklad [hradoch](#). Šírla sa po celej Európe až do 16. storočia, no v Taliansku nebola nikdy plne prijatá (s jednou doslova veľkou výnimkou : [Milánsky dóm](#).)

Renesančná

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Renesančná architektúra](#)

Duomo Santa Maria del Fiore, Taliansko, 15. storočie (kopula)

Renesančná architektúra sa formuje v Talianskej Florencii začiatkom 15. storočia. Navracia sa ku ideálom antického sveta. Vznikajú paláce, zámky a vily. Pre chrámy je charakteristická centrálna dispozícia s kupolou, ktorej najznámejšou ukážkou je florentský *Duomo Santa Maria del Fiore*, vo svojej dobe najväčšia stavba svojho druhu na svete. Vďaka talianskym architektom sa šírila do Uhorska, Čiech, Poľska a v 16. storočí do Ruska.

Baroková

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Baroková architektúra](#)

Baroková architektúra sa šíri z Talianska od konca 16. storočia. Charakterizuje ju dynamika, krivky, monumentálnosť, pompéznosť a iluzívnosť. Má zložité priestorové kompozície, plasticky prehnuté fasády a snaží sa uplatniť všetky umelecké druhy v jednom diele. V polovici 18. storočia vyústila do Rokoka.

Klasicistická

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Klasicistická architektúra](#)

Klasicistické obdobie sa opäť navracia ku klasickému umeniu antiky, jeho racionalite a harmónii. Bola podmienená archeologickými nálezmi [Pompejí](#) a [Herkulanea](#). V architektúre sa prelína s vrcholným obdobím renesancie. V jej kompozícii prevláda symetrické členenie. Šíril sa najmä z Francúzska a Nemecka. Klasicizmu protirečil v 19. storočí Romantizmus.

Architektúra 20.storočia

Funkcionalizmus (architektúra)

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

Veža Helsinského olympijského štadióna (1934-38)

Funkcionalizmus je [architektonický štýl](#) a teória modernej [architektúry](#), v ktorého tvorbe je všetko podriadené [funkcii](#). Heslo funkcionalizmu znie „Form follows function” – forma nasleduje funkciu, ([L. H. Sullivan](#), 1896). Jeho zásady formuloval v roku [1927 švajčiarsky architekt Le Corbusier](#).

Obsah

- [1 Charakteristika](#)
- [2 Počiatky a vývoj](#)
- [3 Svetoví predstavitelia](#)
- [4 Funkcionalizmus v Česko-Slovensku](#)
 - [4.1 "Program" stavby](#)
- [5 Predstavitelia pôsobiaci na Slovensku](#)
- [6 Stavby vo svete](#)
 - [6.1 Galéria](#)
- [7 Stavby na Slovensku](#)
- [8 Referencie](#)
- [9 Zdroje](#)

Charakteristika

Všetko je podriadené funkcii, uplatňuje sa tu minimalizmus a zrušenie všetkého zbytočného. Patrí medzi [avantgardnú](#) architektúru spolu so štýlmi ako [konštruktivizmus](#), [purizmus](#), [kubizmus](#), [rondokubizmus](#) alebo aj [expresívny kubizmus](#). Viazal sa na obdobie [20. až 50. rokov 20. storočia](#), pričom niektoré jeho princípy, postupy a vzory sú uplatňované dodnes. Princípy: odmietnutie histórie a umeleckej stránky architektúry, sociálne úlohy, hygiena, bezzdobnosť, konštrukcia, geometrické tvary, asymetria a pravdivosť. To znamená, že formu určujú prevádzkové, ekonomické, sociálne, hygienické a funkcie stavby. Budovy majú obvykle tvar vychádzajúci z [kvádra](#). Sú rozvrhnuté do priestoru. Vzhľadom na rozdielne funkčné požiadavky jednotlivých častí objektu majú asymetrickú dispozíciu. Jasne sa vyjadruje väzba vnútorného a vonkajšieho priestoru. Z hľadiska konštrukčného sa najčastejšie uplatňuje [skeletový systém](#). Ďalšími znakmi funkcionalistických stavieb sú [plochá strecha](#), [pásová okná](#), hladká [fasáda](#) bielej farby alebo jemnej farebnosti. Funkcionalizmus taktiež ovplyvnil [dizajn interiéru](#). V interiéroch sa používa [linoleum](#), [koženka](#), [chróm](#), [sklo](#) a lakované [drevo](#). [Nábytok](#) má formu geometrických tvarov, je strohý a ako materiály sa používali najmä pochrómované a [niklové](#) trubky, umelé hmoty, dymové [sklo](#) atď.

Jeho počiatky môžeme vidieť v [neoplasticizme](#) (inšpirácie v dielach [Pieta Mondriana](#)) a v časopise mladých umelcov [De Stijl](#) (1917). Je to vlna tzv. čistej architektúry zaplavujúca celý pokrokový svet, ktorý po vojne stavia rýchlo, ekonomicky a s novou krásou. Trvalo pomerne dlho, kým spoločnosť začala tolerovať „nahé konštrukcie a steny s ničím“ aj inde ako na stavbách [hangárov](#), [skladov](#), či [mostov](#).

Počiatky a vývoj

Vznik a vývoj funkcionalizmu súvisí najmä s technickým pokrokom a riešením ekonomických a sociálnych problémov bývania a výstavby miest.

Za počiatky funkcionalizmu, alebo aspoň myšlienok k nemu smerujúcich, môžeme považovať návštevu [Chicaga](#) rakúskym architektom [Adolfom Loosom](#), kde pochopil, kam smeruje vývoj architektúry a publikovanie jeho eseje *Ornament je zločin* v roku [1908](#). V tejto [eseji](#) Loos odmieta ozdoby a ornamenty, ktoré považuje za prežitok, nevkus a zločin. Požaduje obnaženie krásy čistej funkčnej konštrukcie. Jeho stavba Steinerova vila vo Viedni z roku [1910](#) je kľúčovým dielom budúceho funkcionalizmu a stavebného puritánstva. Loos ich presadzoval aj v Slobodnej škole architektúry, ktorú založil vo Viedni.

Ďalšie počiatky funkcionalizmu môžeme vidieť v založení prvej umeleckej priemyselnej školy [Bauhaus](#) v roku [1919](#) vo [Weimare](#). Založil ju avantgardný architekt [Walter Gropius](#) a do svojej umeleckej školy dokázal priviesť najväčšie umelecké osobnosti tých čias ako boli [Wassily Kandinskij](#), [Paul Klee](#), [Oskar Schlemmer](#), [László Moholy-Nagy](#) a iný. Gropius videl budúcnosť umenia v spojení remesla s umením, s tzv. *Gesamtkunstwerk*. To znamená, že jeho žiaci nenavrhovali iba budovy, navrhovali aj kreslá, svietidlá, žehličky. Vrcholom ich snaženia bolo [Totálne divadlo](#). Najskôr to bol triadický [balet](#) – pohyb herca v abstraktnom kubickom prostredí, experimenty pokračovali v mechanicko baletе – s pohybom mechanických konštrukcií v mechanickej scéne s [kofajnicami](#), [točňami](#) a povestnými mechanickými bábkami s vysoko abstrahovaným telom. Najďalej zašli kinetické a svetelné partitúry Moholy-Nagya. Nazval ich excentrická mechanika, v ktorej do totálneho divadla vstupuje pohyb, zvuk, svetlá a farebné reflektory, filmové projekcie, vône a pachy. Spoločným estetickým kritériom je krása funkčnej konštrukcie – najjednoduchšie kovové trubky a moderné materiály v službách ergonomiky, či biomechaniky človeka v prostredí predmetov a strojov, to je predloha funkcionalizmu.

Od roku [1922](#) sa rozšíril do Belgicka, Holandska, Nemecka, ČSR a Švajčiarska. Hlavnými centrami sa stali [Nemecko](#), [Holandsko](#) a [Česko-Slovensko](#). Vo Francúzsku pôsobil len [Le Corbusier](#) a jeho spolupracovníci. V Rusku sa rozvíjal v osobitej forme ako [konštruktivizmus](#). Roku [1927](#) sa konala v nemeckom meste [Weissenhof](#) výstava moderného bývania, následne vzniká združenie architektov [CIAM](#) ([1928](#)), čoho dôsledkom je ďalšie rozšírenie funkcionalizmu.

V 30. rokoch sa ďalej rozvíjal, avšak pravidlá a princípy funkcionalizmu sa zmiernili. [Architektúra](#) dostávala pestršiu podobu a dôraz sa kládol aj na psychickú stránku. Rozšírili sa doskové výškové domy. Uplatňovala sa [typizácia](#) stavebných prvkov a postupov – panelové montované stavby a skeletové montované stavby. Počas 30. rokov sa takmer vo všetkých štátoch začal prejavovať [historizmus](#). V Nemecku, ZSSR a Japonsku sa prejavili historizujúce vplyvy naplno, čoho výsledkom bol odchod funkcionalistických architektov do USA.

Po 2. svetovej vojne sa funkcionalizmus rozvíjal najmä vďaka obnove bytovej výstavby v Európe a komerčnej výstavbe v [USA](#). V 50. rokoch sa vo väčšej miere vyvíjal v Japonsku, Afrike a Brazílii. Typickým prvkom bol [fasádny raster](#).

Od 60. rokov narastá [kritika](#) funkcionalizmu a prejavujú sa tendencie návratu k pôvodným funkcionalistickým ideám ([postmoderna](#), [revivalizmus](#)) a súčasne vznikajú nové smery ([neoracionalizmus](#), [High-tech](#)).

Svetoví predstavitelia

[Adolf Loos](#), [Alvar Aalto](#), [Walter Gropius](#), [Ludwig Mies van der Rohe](#), [Le Corbusier](#), [Hannes Meyer](#), [Ernst May](#), [Bruno Taut](#), [Erik Gunnar Asplund](#), [Marcel Breuer](#), [Peter Behrens](#), [Hans Scharoun](#), [Lucio Costa](#), [Oscar Niemeyer](#), [Philip Johnson](#), [Josef Gočár](#)

Funkcionalizmus v Česko-Slovensku

"Program" stavby

Program stavby bolo programové vyhlásenie základných požiadaviek na funkcionalistickú [architektúru](#). Požiadavky sformuloval pražský Klub architektov, ktoré boli uverejnené v 3. ročníku časopisu [Stavba](#) z roku [1924-1925](#).^[1]

Funkcionalizmus bol v 20 rokoch [20. storočia](#) na svojom začiatku. Nebolo úplne jasné čo nová [architektúra](#) vlastne je a kam jej nové smerovanie povedie. Názory, ako by mala nová architektúra vyzerat' boli rôzne. Po Európe sa rozrástli spolky a organizácie ako napr. [CIAM](#), ktoré hľadali medzinárodné odpovede na otázky novej [architektúry](#). Medzivojnová architektonická scéna [Česko-Slovenska](#) nezaostávala za tou európskou. Tzv. "Programom" stavby manifestovala svoj názor na novú architektúru a zároveň zhrnula všetky hlavné zásady funkcionalizmu:

- „ Pre nás je vytvorenie novej architektúry analogicky rovné výrobnému systému moderného stroja. Riadi sa tými istými zásadami racionality, ekonómie, matematického rádu. A od dobrého stavebného diela žiadame to isté čo od dobrého stroja.“
- „ Dnešný architekt musí mať zvýšený sociálny cit. Tvoríť estetické hodnoty na úkor sociálnych je sociálnou krivdou.“
- „ Úlohou architektúry je predovšetkým zlepšiť a zvýšiť všeobecnú úroveň života, aby zdravý byt nebol výsadou len niektorých členov spoločnosti.“
- „ Nová architektúra musí do dôsledkov odpovedať zásadám ekonómie. Nové požiadavky musia byť hľadané a uskutočňované vedecky: matematicky, empiricky, štatisticky a sociologicky.“
- „ Nové konštrukcie nesmú predurčovať žiadny estetický úmysel.“
- „ Nová architektúra musí byť hygienická: všetky pokroky lekárskej vedy diktujú dispozíciu, výstavbu i zásady urbanizmu.- Maximum vzduchu, svetla, ľahké zachovanie čistoty....“
- „ Dnes existuje málo foriem, ktoré odpovedajú týmto názorom; tieto formy sa budú vyvíjať...“
- „Odmietame takú estetiku, ktorá predurčuje stavebné dielo, pretože je škodcom konkrétneho pokroku v architektúre.“
- „ Nemôžeme pre novú architektúru uznať ani tradíciu v dispozícii, ani v konštrukcii a výstavbe, ani vo vzhľade.“
- „ Nová architektúra bude... medzinárodná.“
- „ Nová architektúra bude vyrastať z jedného vedeckého predpokladu, bude tak jednotná, a tým vytvorí samobytné sloh svojej doby.“

[2]

Predstavitelia pôsobiaci na Slovensku

[Bohuslav Fuchs](#), [Vladimír Karfík](#), [Alois Balán](#), [Emil Belluš](#), [Milan Michal Harminc](#), [Arthur Szalatnai](#), [Juraj Tvarožek](#), [Fridrich Weinwurm](#), [Jaromír Krejcar](#), [Jiří Grossmann](#), [Klement Šilinger](#)

Stavby vo svete

- [Budova Bauhausu v Dessau](#), Dessau, Nemecko
- [MetLife Building](#), New York, USA
- budova [Seagram](#), New York, USA

- lokalita [Pražská Baba](#), [Praha](#), [Česká republika](#)
- *Vila Savoye*, [Poissy](#), [Francúzsko](#)
- *Vila Tugendhat*, [Brno](#), [Česká republika](#)
- *Vila Stein*, [Garches](#), [Francúzsko](#)
- Internát švajčiarskych študentov, [Paríž](#), [Francúzsko](#)
- obytná jednotka *Unité d'habitation*, [Marseille](#), [Francúzsko](#)
- pútnická kaplnka *Notre-Dame-du-Haut*, [Ronchamp](#), [Francúzsko](#)
- nemecký pavilón z roku 1929, [Barcelona](#), [Španielsko](#)
- dom pre dr. Edith Farnsworthovú, [Plano](#), [USA](#)
- bytové domy *Lake Shore Drive*, [Chicago](#), [USA](#)
- *Národná Galéria*, [Berlín](#), [Nemecko](#)
- sanatórium na liečbu tuberkulózy, [Paimio](#), [Fínsko](#)
- *vila Mairea*, [Noomark](#), [Fínsko](#)
- kongresový komplex *Finlandia*, [Helsinki](#), [Fínsko](#)

Galéria

[Budova Bauhausu v Dessau](#), Nemecko.

budova Seagram,
New York, USA.

Villa Tugendhat, Brno,
Česká Republika.

Sklený palác v
Helsinkách.

Stavby na Slovensku

- [Dom služieb Baťa](#), [Bratislava](#)
- [Kostol Povýšenia svätého Kríža \(Petržalka\)](#), [Bratislava](#)
- [obytný komplex Nová Doba](#), [Bratislava](#)
- [Družstevné domy na Námestí SNP v Bratislave](#)
- [Mestská sporiteľňa na Námestí SNP v Bratislave](#)
- [Osemposchoďák](#), [Košice](#)
- [Budova hlavnej pošty v Košiciach](#)
- [Masarykova kolónia bankových úradníkov](#), [Košice](#)
- [Dom služieb Baťa](#), [Košice](#)

Architektúra 20. storočia

z Wikipédie, slobodnej encyklopédie

(Presmerované z [Architektúra 20.storočia](#))

Prejsť na: [navigácia](#), [hľadanie](#)

Architektúra 20. storočia sa delí na 3 hlavné obdobia:

- cca [1910](#)- 20te roky - dominuje vízia stroja, priemyslu
- cca [1930](#)- 2. svetová vojna - príroda, ľudské hodnoty
- cca [1950](#)- koniec 20. storočia - flexibilita, dynamickosť

a 3 hlavné smery:

1. [Purizmus](#)
2. [Empirizmus](#)
3. [Synkretizmus](#)

[Sagrada Família](#) Barcelona/Gaudí/

[Sacré Couer](#) v Paríži

V [20. storočí](#) boli postavené aj stavby, ktoré sa svojim zámerom, vyhotovením, použitým materiálom a vzhľadom nezaraďujú do termínu „architektúra 20. storočia“. Sú to napríklad [Sagrada Família](#) v [Barcelone](#) ([Antoni Gaudí](#)), [Sacré Couer](#) v [Paríži](#) alebo pamätník Viktora Emanuela v Ríme.

Obsah

- [1 Architektúra začiatku 20. storočia](#)
- [2 Purizmus](#)
 - [2.1 Wrightova estetika stroja \(USA\)](#)
 - [2.2 Francúzsky urbanizmus](#)
 - [2.3 Nemecký expresionizmus](#)
 - [2.4 Futurizmus, neoplasticizmus a suprematizmus](#)
- [3 Empirizmus](#)
 - [3.1 Škandinávské vplyvy](#)
 - [3.2 „Organická“ inžinierska architektúra](#)
 - [3.3 Americká architektúra 30-tych a 40-tych rokov](#)
- [4 Synkretizmus](#)
 - [4.1 USA po 1950](#)
 - [4.2 Európske tendencie po 1950](#)
 - [4.3 Architektúra tretieho sveta](#)

Architektúra začiatku 20. storočia

Bližšie informácie v hlavnom článku: [Architektúra začiatku 20. storočia](#)

Purizmus

[Purizmus](#) je obdobie v rozmedzí 1910 až 20te roky. Pod pojem spadá:

- Wrightova estetika stroja (USA)
- Francúzsky urbanizmus
- Nemecký expresionizmus
- Futurizmus, neoplasticizmus a suprematizmus v Taliansku a Rusku

Wrightova estetika stroja (USA)

[Frank Lloyd Wright](#) vyzdvihuje jednoduchosť, používa kužeľ, [valec](#) a [guľu](#) na zobrazenie prírody. Z materiálov preferoval [betón](#). Dom má podľa Wrighta byť v dynamickej rovnováhe. V tom čase sa experimentovalo s rôznymi (aj syntetickými) konštrukčnými materiálmi a vznikali prefabrikované domy.

Francúzsky urbanizmus

- cieľ: zachovať kontakt s prírodou
- prevládajú obdĺžniky, štvorce, na strechách terasy so záhradami
- [Le Corbusier](#): abstraktné a strohé návrhy, geometrické tvary, byť ako „stroj na bývanie“, zladenie formy a funkcie.

Goetheanum navrhnutý [Rudolphom Steinerom](#) v roku [1923](#).

Nemecký expresionizmus

- stavba tovární
- Nemecká škola dizajnu [Staatliches Bauhaus](#) založená [1919](#) [Walterom Gropiusom](#)
- [Peter Behrens](#) - tvary redukoval na geometrické telesá
- [Ludwig Mies van der Rohe](#) - rafinovane dômyselné, jednoduché diela
- dynamizmus

Futurizmus, neoplasticizmus a suprematizmus

1. Taliansko

- - ťažko prekonávali tradície
 - [Antonio Sant'Elia](#) - utopické vízie, zväčša nerealizované

1. Rusko

- - robotnícke kluby, nájomné domy, továrne
 - dôraz kládli na urbanizmus, využívali prefabrikované domy
 - bratia Vesninovci ([Leonid](#) a [Viktor](#)), [Ilya Gollosov](#)

Empirizmus

Obdobie cca 1930 - [2. svetová vojna](#). Patrí sem:

- Škandinávске vplyvy
- „Organická“ inžinierska architektúra
- Americká architektúra 30-tych a 40-tych rokov

- hľadá [analógiu](#) medzi technikou a organickým svetom
- všeobecný posun od geometrie k organickým tvarom
- budova sa zaraďuje do kontextu mesta a prírodného okolia
- pôdorys mesta je lineárny
- z materiálov využívajú [drevo](#), [kameň](#), [tehu](#)

Škandinávské vplyvy

[Finlandia-talo](#)

- súčasťou návrhu je krajina, slnko, otvorené terasy
- snaží sa o absolútny súlad s prírodou
- prispôsobuje sa ľudským potrebám
- [Alvar Aalto](#)

„Organická“ inžinierska architektúra

- citeľná zodpovednosť za okolité prostredie
- stavby sa včleňujú do prírody, prispôbujú sa líniám hôr, riek,...
- hlavnú zložku architektúry tvoria mosty a strechy verejných budov
- [Pier Luigi Nervi](#)
- [Robert Maillart](#): most v Salginatobeli, vo Schwandbachu

Americká architektúra 30-tych a 40-tych rokov

Dom na vodopádoch od Franka Loyda Wrighta /fallingwater

[Fallingwater](#)

- [Frank Lloyd Wright](#) - včlenenie architektúry do prírody
- Kaskádová vila ([Fallingwater](#)) rezidencia - interiér a exteriér splyvajú
- [Ludwig Mies van der Rohe](#) emigroval do USA a vytvoril univerzitné mestečko v Illinois, ktoré má vyvážený geometrický poriadok
- Mrakodrapy: [Chrysler Building](#), [Empire State Building](#), [Rockefellerovo centrum](#) ([Raymond Hood](#))
- Le Corbusier odišiel do Brazílie a ovplyvnil architektúru Južnej Ameriky

Synkretizmus

Zaraďujeme sem:

- USA po 1950
- Európske tendencie po 1950
- Architektúra tretieho sveta

USA po 1950

Terminál TWA

- expanzia mnohých tendencií
- industrializácia
- [Frank Lloyd Wright](#) - [Guggenheimovo múzeum v New Yorku](#)
- [Ludwig Mies van der Rohe](#) - obytné [mrakodrapy](#)
- [Le Corbusier](#) - Carpenter Hall na Harvardovej univerzite
- [Alvar Aalto](#) - Baker Hall na Harvardovej univerzite
- [Eero Saarinen](#) - [Terminál TWA](#), letisko Dulles

Európske tendencie po 1950

- povojnové rekonštrukcie sa vracali ku koncepciám vytvoreným pred rokom [1930](#)
- výnimku tvorilo len pár miest vo Švédsku a Fínsku, ktorých originálne pokusy zodpovedali novým demografickým potrebám
- v socialistických krajinách:
 - industrializácia bytovej výstavby
 - rekreačná architektúra
 - mestá so silnou koncentráciou

Architektúra tretieho sveta

[Sydney Opera House](#)

- najväčší význam malo zásobovanie vodou a obrábanie pôdy
- absorpcia západných vplyvov a ich úprava podľa regionálnych potrieb
- [Le Corbusier](#) - využíval [betón](#) (Venezuela, Peru, Brazília, India)
- [Félix Candela](#) - škrupinová architektúra (Mexiko)
- [Louis I. Kahn](#) - vládne budovy v Dháke (Bangladéš)
- [Jörn Utzon](#) - [Sydney Opera House](#) (Austrália)